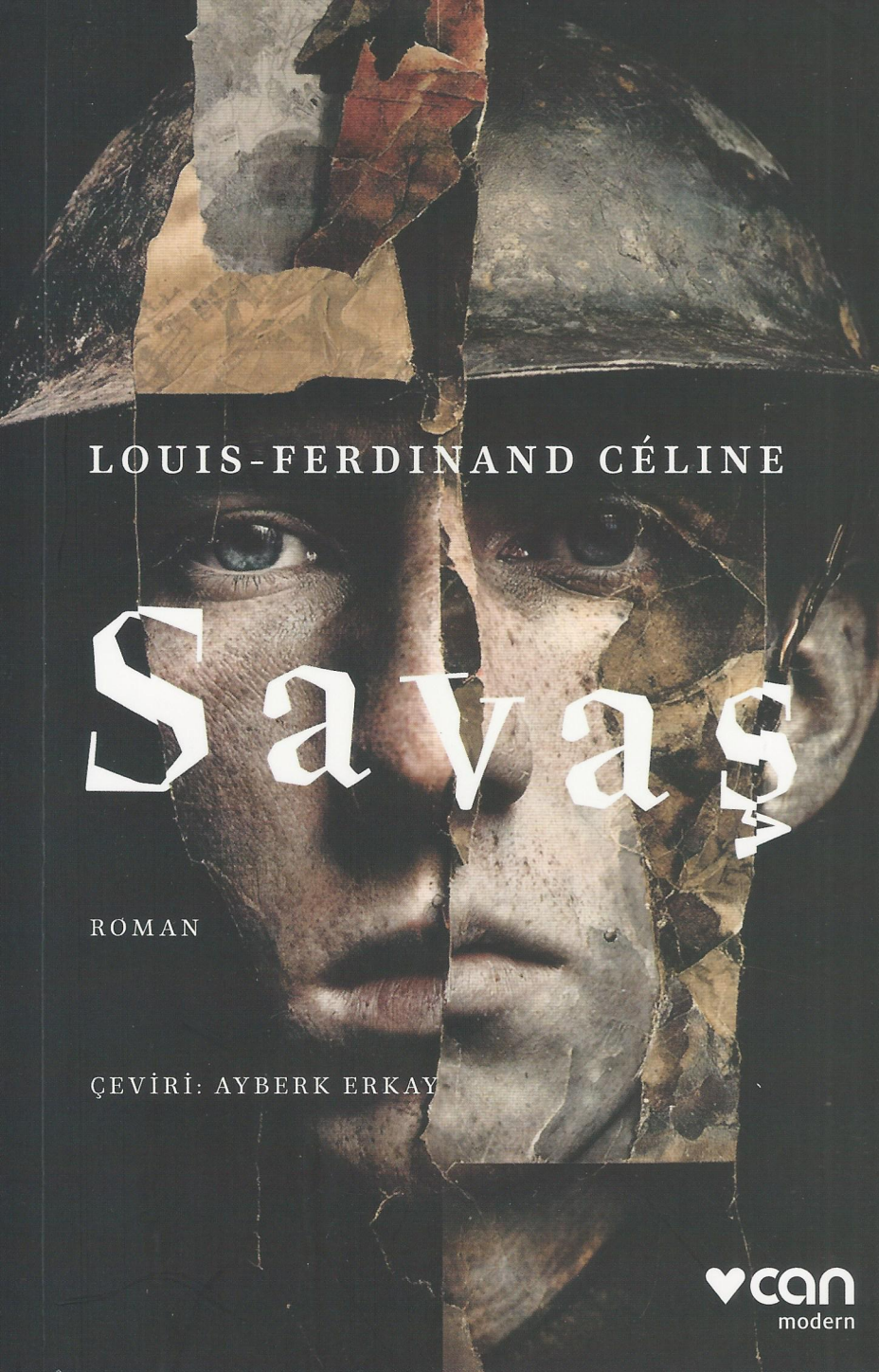

LOUIS-FERDINAND CÉLINE
Savaş Vs
ROMAN
ÇEVİRİ: AYBERK ERKAY
can
modern

LOUIS-FERDINAND
CÉLINE

SAVAŞ

Can Modern

Savaş, Louis-Ferdinand Céline
Fransızca aslından çeviren: Ayberk Erkay
Guerre
İlk (bu çeviride kaynak alınan) baskı: Éditions Gallimard, 2022
© 2022, Éditions Gallimard, Paris
© 2025, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ekim 2025, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 5000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik
Önsöz: François Gibault
Editör: Ömer Şentürk
Düzelti: Melis Oflas
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek
Orijinal edisyon Pascal Fouché tarafından hazırlanmıştır.

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: MY Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şti.
Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sokak. No: 8 Kat: 2
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 47939

ISBN 978-975-07-6620-6

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

LOUIS-FERDINAND CÉLINE

SAVAŞ

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Ayberk Erkay

can

LOUIS-FERDINAND CÉLINE, 1894'te Courbevoie'da ailenin tek çocuğu olarak doğdu. Bir sigorta şirketinde çalışan babası küçük burjuva bir aileye mensuptu; küçük bir butik işleten annesiyse Paris çevresine yerleşmiş zanaatkârlardan ve küçük esnaftan oluşan bir ailedendi. Céline'in çocukluğu Dreyfus Davası sırasında yaşanan toplumsal kutuplaşmanın, 19. yüzyıl sonundaki Büyük Bunalım'la derinleşen yoksulluğun ve bu ortamda şekillenen antisemitizmin etkisinde geçti. 1912'de, 18 yaşındayken, celp dönemini beklemeden gönüllü olarak Fransız ordusuna katıldı, ardından Afrika'ya seyahat etti, orada çeşitli işler yaptı; 1920-1924 yılları arasında yeniden Fransa'ya döndü ve burada tıp eğitimi alıp hekimliğe başladı. Tüm bu deneyimler ileride kaleme alacağı eserlerin karanlık ve acımasız atmosferine derin bir gerçeklik kazandırdı. 1932'de yayımlanan ilk romanı *Gecenin Sonuna Yolculuk*, Fransız edebiyatında bir dönüm noktası olarak değerlendirildi ve yenilikçi dili, insan doğasına dair acımasız gözlemleriyle büyük ses getirdi. Ancak edebî dehası, siyasi görüşlerinin gölgesinde kalmaktan kurtulamadı. Özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında açıkça ifade ettiği antisemitist fikirleri ve nazizme verdiği destek büyük tartışmalara yol açtı. Savaş sonrası Nazi Almanya'sıyla işbirliği yaptığı gerekçesiyle gıyabında yargılandı; önce İspanya, ardından Danimarka'ya kaçmak zorunda kaldı. 1951'de Fransa'ya döndüğünde bir yıllık hapis cezasına çarptırılsa da dönemin cumhurbaşkanı tarafından affedildi. 1961'de, Meudon'da öldü.

AYBERK ERKAY, Fransız edebiyatı, çağdaş felsefe ve tiyatro kuramları eğitimi aldıktan sonra akademik ve sanatsal çalışmalarını bu alanlarda sürdürdü. Farklı Batı dillerinden çok sayıda edebî eseri dilimize kazandırdı. Çevirdiği çok sayıda düzyazı ve poetik metin farklı yayınevleri tarafından yayımlandı, oyun çevirilerinden birçoğu sahneye taşındı. Flaubert, Stendhal, Rimbaud, Mallarmé, Apollinaire, Valéry, T.S. Eliot, Aragon, Artaud, Vian, Camus, Céline, Genet, Perec, Koltès gibi Batı edebiyatının farklı türlerinde öncülük etmiş isimlerden yaptığı çevirilerin yanı sıra kıyıda kalmış metinler üzerine yaptığı araştırmalar, yazınsal çalışmalar ve hazırladığı koleksiyonlarla alana katkıda bulundu.

Sunuş

Savaş 1930'ların başında yazıldı, kayboldu, unutuldu, 2021 yılında bulundu, ertesi yıl yayımlandı. Aradan geçen zamanda, kendinden başka referans kabul etmeyen Céline edebiyatı, kendi sözünü üretmeyi, çoğalmayı, didişmeyi, direnmeyi ve değiştirmeyi sürdürdü. Şimdi, yine, belki en uç noktasında bir yırtıcılıkla, çatlamış bir kafatasının içinden, tüm duyuları puslu bir varoluş haline bakıyor.

Savaş'ın sesi, sadece kendine ait olan o tekil müziğiyle Ferdinand'ın en derinlerine iniyor, en karanlık saplantılarına sızıyor: Yıpranmış, sargıya alınmış, istismar edilmiş beden, içten içe kemiren delilik, tarihin ve iktidarın sahnesi dil ve insanlığı silip süpüren bir deneyim olarak savaş. Her şey sarsıntıda. Anlatı, sendeleyen ve sapıtan bir sözün aciliyetinden doğup cepheden hem görünür hem görünmez yaralarla dönen Ferdinand'ın dağılmış zihninin parçalarıyla bütünleşiyor. Metin de parçalanıyor o yüzden, el yordamıyla ilerliyor, kimi zaman tutarsız, ama içinden geçen o kesik kesik ritim, sürekli bir sarsıntıyı yankılıyor, burada her şey artık tamamen çıplak, yüzülmüş bir deri gibi. Bu, yaralı, kirli, sert bir çığlık, bir o kadar klişe. Böylesi bir soluk alıp verişten türeyen bir dil; çünkü anlatıcı, savaşın kaotik izlerini, her şeye rağmen, bilinçte anlamlı bir düzene sokmaya çalışıyor. Uçurumun kenarındaki yazarın, saf bilincin döküntülerinden yeniden anlam üretmeye çalıştığını duyuyoruz.

Céline yine ve hâlâ anlatmıyor; bağırıyor, soluyor, tükürüyor. Yazısı gerçeği taklit etmiyor; onu büküyor, delip geçiyor. Kutsallıktan yoksun, paramparça olmuş, en düşük dürtülere ve

hayatta kalma sanrılarına teslim edilmiş bir dünya. Tanrı yok, adalet yok, teselli yok. Keskin bir farkındalığın, bir tür ahlaki gözüpekliğin ürünü bir inat; adı konmamış olanı, acıyı, düşüşü, aşağılanmayı gösterme ısrarı. İnsanın en derin, en kirli, en bastırılmış yanlarını afişe etmekte direten bir tanıklık. Bir dalavere; edebiyatı, içsel kaosun, çöküşün sahnesine dönüştürme numarası. Ne inandırmak istiyor ne de ikna etmek. Sadece atıyor. Kusuyor. Ve bu kaba, sert malzemenin içinde, yine de bir güzellik yarattığını iddia ediyor — karanlık, umutsuz ama bir o kadar güçlü bir güzellik.

Savaş'ta savaş nerede? Ferdinand'ın bedeninde. Bu, düpedüz bir bedenleniş. Parçalanma sonrasına ait bir edebî tarih. Bedendeki yaralardan sonrası, Céline'in edebiyatı. Sakat kalmış bedenlerin, bulanık düşlerin, sürünerek gelen çöküşün ardındaki mekân. Savaş, ne dekora ne de olaya tekabül ediyor burada. Büründüğü eti aşındıran, dili parçalayan, gerçekliği eriten tam bir deneyim, mutlak bir sınav. İçeriden deneyimlenen bir sersemlik hali. Kahraman da yok burada, acı çeken bir et yığını var. Her şey, boğulmamak için.

Céline, bir asra yakın zamandır, edebiyata, roman biçimine değil, savaşın ve varoluşun çıplak gerçeğine sadakatini koruyor. İşte tüm bunlar, Céline.

Ayberk Erkay

Edisyona İlişkin Notlar

Louis-Ferdinand Céline'in 1944 yılında Paris'ten ayrılışından bu yana kayıp olduğu düşünülen *Savaş*, 2021 yılında bulunan, yazara ait binlerce sayfalık elyazmalarının arasında, iki diğer roman taslağıyla birlikte (*Londres* ve *La Volonté du Roi Krogold*) gün yüzüne çıktı. Metnin başına eklenmemiş olmasına rağmen, yazarın yazışmalarında birkaç defa *Savaş* başlığıyla anılmasından ötürü *Savaş* başlığıyla sunulan metne ilişkin bu tek nüsha, taslak niteliği taşıyordu. Çok sayıda düzeltme, karalama ve maddi hata içeren elyazması, bir yıl süren bir transkripsiyon çalışmasının ardından, 2022 yılında Gallimard tarafından yayımlandı. Türkçeye çevirim, metne verilen bu son biçimi temel alıyor.

Elyazmasını yayıma hazırlayan uzmanlardan Pascal Fouché'nin, bulunan sayfaların durumu, biçimi ve içeriğine dair verdiği bilgilerin, metnin bir bütün olarak kavranmasında yol gösterici rol oynayacağı kanısındayım. Fouché'nin belirttiği üzere, "iyi korunmuş bu elyazması altı 'bölüm'e ayrılmıştır. Birinci Bölüm, otuz sekiz sayfadır ve ilk sayfanın üst kısmında yuvarlak içine alınmış (10) rakamı bulunmaktadır; bu, eksik veya henüz bulunamamış bir önceki bölümün varlığına işaret ediyor olabilir. Açılış cümlesi olan "Tam olarak değil," bilerek transkripsiyona dahil edilmemiştir, ki bu cümle de söz konusu varsayımı desteklemektedir. İkinci Bölüm yetmiş bir sayfadır ve başında mavi kalemle yazılmış (1) rakamı yer almaktadır. Üçüncü Bölüm otuz yedi sayfa uzunluğunda olup üst kısımda (2) rakamı bulunmaktadır. Dördüncü Bölüm otuz iki sayfadır

ve (2) olarak işaretlenmiştir. Yirmi bir sayfadan oluşan Beşinci Bölüm'ün başında (3) rakamı bulunmaktadır. Altıncı bölümse elli bir sayfa uzunluğundadır ve (4) rakamıyla işaretlenmiştir.

P. Fouché, metnin transkripsiyonunda izlenen yöntemleriyse şöyle açıklıyor: "Yazarın bilerek yapmadığı açık yazım hataları (örneğin gelecek zaman ile şart kipinin karıştırılması) yalnızca gerektiği ölçüde düzeltilmiştir. Céline'in yazılarında sıkça yer alan kısaltmalar genellikle açılmıştır. Yanlışlıkla silindiği düşünülen bazı sözcükler, anlamın daha iyi anlaşılması için korunmuştur. Aynı şekilde, kazara atlandığı varsayılan bazı sözcükler metne yeniden dahil edilmiştir. Okunması güç ve bu nedenle kesinliği belirsiz olan sözcükler tahmini okumalar olarak köşeli parantez içinde gösterilmiştir. Noktalama işaretleri yalnızca okuma kolaylığı sağladığı durumlarda düzeltilmiş ya da eklenmiştir. Özel adların yazımı korunmuş, metin boyunca en sık kullanılan biçim tercih edilmiştir. Bir karakterin adının değiştiği yerlerde bu durum ayrıca belirtilmiştir. Céline'in taslaklarında genellikle az yer verilen paragraflar, okunabilirliği artırmak amacıyla metne dahil edilmiştir. Aynı şekilde, nadiren işaretlenen diyaloglar sistemli biçimde yeni satıra geçirilmiş ve başlarına kısa çizgi eklenmiştir." Metnin çevirisinde tüm bu yöntemsel ilkeleri koruduğumu not düşmek isterim.

Son olarak, metne dair çalışmaların sürdüğünü belirtmekte fayda görüyorum. Yakın ya da uzak bir tarihte eksik bölümler bulunabilir, bölüm sıralamasına yönelik bir düzenlemeye gidilebilir ya da okunamayan kısımların esrarı çözülebilir. Dolayısıyla, *Savaş*'ın sonraki baskıları tüm bu değişikliklere şimdiden açıktır.

A.E.

Galiba ertesi gecenin de bir kısmını orada geçirdim. Sol kulağım zamk gibi yere yapışmıştı kanla. Ağzım da. İkisi arasında acayip bir gürültü vardı. O gürültüde uyudum, sonra da yağmur başladı, ortalığı sel götürdü. Kersuzon yanımda yatıyordu, suyu çeke çeke külçeye dönmüştü. Bir kolumla ona doğru uzandım. Dokundum. Öbür kolumla yapamadım. Bulamıyordum ki. Kafasına göre takılıyor, uçup gidiyor, tepede dönüyor, sonra da gülle gibi inip omzuma saplanıyordu, çiğ etin içine. Her seferinde bağırta bağırta. Her seferinde daha derine. Biraz alışınca sesimi kısmayı, kafamın içini mahşer yerine çeviren o gürültüden az ses çıkarmayı öğrendim – arada çığlıklara devam tabii. İçinden tren geçiyordu kafamın, öyle bir gürültü. Hiçbir şeyin fayda etmediği bir meret. İlk uykumu işte bu şartlarda, evlere şenlik bir curcunanın tam ortasında, tepemden top mermileri ıslık çalarak geçerken, yani resmen kıyamet koparken, üstelik şuurumu maalesef tam olarak kaybetmemiş bir halde, hülasa dehşetin koynunda uyudum. Zaten ameliyata alındığım birkaç saati saymazsak, şuurumu hiç kaybetmedim. 1914'ün Aralık'ından itibaren bu korkunç gürültüde uyudum. Savaşı kafamın içine soktum. Kafamın içinde kaldı.

Neyse. Gece yarısına doğru, yüzüstü bir döneyim

dedim. Döndüm de, çok acımadı. Dışarıdan gelen seslerle bana müebbet yazılan sesleri artık ayırt edebiliyordum. Omzumla dizimin ağrısı tarif edilemezdi, ağzıma sıçıyordu. Yine de kalktım ayağa. Acı bir yana, açlıktan gebermek üzereydim. Kafamı sağa sola çevirip cümleten belamızı bulduğumuz avluyu şöyle bir taradım. Tüm konvoy, Le Drellière, ben, hepimizin ağzına bu çiftlik avlusunda sıçılmıştı. Sahi, neredeydi lan bu herif? Ya diğerleri? Hesapta canlarına okumaya gelmiştik buraya, kim bilir kaç saat önce, gece sabaha dönmüştü, komple bir gün geçmişti aradan. Konvoydan geriye yamaçtaki yığınlar ve bostanın ortasında dumanı tüten, çatırdayan, arada bir ateş fışkırtan at arabalarımız kalmıştı. Büyük demirci arabası hâlâ kor gibi yanıyordu, yem arabasıysa çoktan yanıp kül olmuştu. Enkazdaki yaveri tanıyamadım. Az ilerisinde bir at vardı, küllerin arasından onu seçebildim, parçalanıp yıkılan çiftlik duvarına saplanmıştı, kıçından arabaya koşulduğu dingil parçası sarkıyordu. Göt korkusuyla çiftliğe sürmüşlerdi herhalde atları, dörtnala bombardımanın ortasına, bodoslama. Aferin lan sana Le Drellière, aferin. Olduğum yerde çömeldim. Top mermileri balçığa çevirmişti toprağı. En az iki yüz top mermisi, aşağısı değildir. Cesetler etrafa saçılmıştı. Atların yem torbalarını taşıyan herif nar gibi pörtlemiş, boyundan aşağı ikiye yarılıp açılmıştı. İki yaşlı sıçan, fırsat bu fırsat, herifin yarık karnında ziyafet çekiyor, kıç üstü oturmuş, yemliklerden dökülen kırıntıları kemiriyorlardı. On at leşinden dışarı saçılıp birbirine karışmış sakatat kokusu, bütün avluyu saran çürümüş et ve yanık kokusunu bile bastırıyordu. Atların son sürat koşusu burada sonlanmış, iki metre mesafeden, bir belki de üç top mermisiyle şimdi çürüdükleri yere zımbalanmışlardı. Tam o sırada, birden aklıma, yani kafatasımın içinde çalkalanan reçele, Le Drellière'in üstünde taşıdığı para torbası geldi.

Neyi nasıl düşüneceğimi kestiremiyordum. Kafayı tam kapasite çalıştırabilecek durumda değildim. Fakat bu torba mevzusu, yeteri kadar ağzıma sıçan şey yokmuş, kulağımdaki sağır edici gürültü yetmiyormuş gibi birden başıma bela olmuş, canımı feci sıkmayı başarmıştı. Bu siktiriboktan maceradan sağ kurtulmayı sadece ben başarmıştım, anlaşılan. Uzaktan top sesleri duyuyordum, ama gerçek miydi, bilmiyorum. Bütün sesler birbirine karışmaya başlamıştı. Biraz uzakta insanlar gördüm, bazısı at sırtında, bazısı tabana kuvvet, gruplar halinde uzaklaşıyordu. Almanlar mı? Keşke! Avluya hiç yanaşmadılar. Demek ki başka yerde yemeleri gereken başka bir bok vardı. Emir öyle gelmişti. Bu bölge savaştan nasibini almış, bitmişti. Öyleyse neydi şimdi durum, kendi işini kendin gör! Bizim alayı tek başıma bulmak zorundaydım. Çalıştır bakalım saksıyı, nereye gitmiş olabilirler? Bir becerebilsem! Bırak düşünmeyi, bir ışık bile yanmıyordu kafada. Peronda tren geçerken birine bir şey anlatmaya çalışırsın da elli kere başa sarman gerekir ya, o hesap. Dön başa, dön başa, dön başa. Her defasında bir milim. Yorucu bir egzersiz, sizi temin ederim. Artık yormuyor tabii, idmanlıyım. Yirmi sene, az değil, öğreniyor insan. Ruhumu güçlendirdim, kol kası yapar gibi. Hiçbir şey havadan gelmiyor. Benimle mezara gelecek o gürültüden çekip kopardığım dehşet parçacıklarıyla enstrüman çalmayı, uyuyabilmeyi, affedebilmeyi ve gördüğünüz üzere edebiyat parçalamayı öğrendim. Neyse, geçelim.

Büyük demirci arabasının enkazında et konserveleri vardı. Bütün kutular yangında patlayıp açılmıştı ama işimi görürdü. Susuzluk fenaydı asıl. Tek elimle tutup ağzıma soktuğum her şeyde kan vardı, bazen kendi kanım bazen başkalarınınki bazen ikisi birden. İçkisini dökmeden gebermeyi başarmış birini bulur muyum diye bir süre arandım, aradığımı da en uçta, avlunun çıkışına ya-

kın bir yerde buldum. Bir süvarinin ceketinden kırmızı şarap çıktı, üstelik iki şişe. Subay şarabı, vaktiyle yürütmüş rahmetli. Sonra, geldiğimiz istikamete, doğuya doğru yürümeye başladım. O da yüz metre. Yavaştan fark etmeye de o zaman başladım ki gözümün gördüğüyle gerçek birbirini tutmuyordu. Tarlanın ortasında bir at gördüğümü sandım. Gittim yanına, tam bineceğim, meğer üç gündür orada yatan, davul gibi şişmiş bir inekmiş. Gerisi yetmiyormuş gibi, bir de bunun yorgunluğu. Az ötede havan topları gördüm ki kesin onlar da yoktular, ne işleri var zaten orada? Kulağım falan bu haldeyken, neyin ne olduğu belli değildi.

Gerçek bir askere rastlamadan epeyce bir yürüdüm. Birkaç kilometre. Boyuna kan yuta yuta. Kafamdaki gürültüyse sanki biraz azalmıştı. Ama sonra kustum, midemde ne varsa hepsini, artı komple iki şişeyi. Bütün dünya dönüyordu. Lan, dedim içimden, Ferdinand topla kendini, denizi geçtin derede boğulayım deme sakın!

Birden bir cesaret geldi, harbiden sağlamından. Derken torba düşüverdi aklıma, sonra da [alayın] bütün arabalarının yağmalandığı. Üç yerim birden sızlamaya başladı hal böyle olunca: hem kolum hem gürültünün siktiği başım hem de, en kötüsü, vicdanım. Paniğe kapıldım çünkü nahif çocuğumdur aslında. Yüksek sesle konuşayım dedim, yalnız değilmişim gibi, ama kandan ağzım dilim yapışmıştı, konuşamadım. Normalde böyle yaparım, cesaret verir hafif.

Dümdüz bir araziydi burası aslında, ama suyla dolmuş derin çukurlar pusuda bekliyor, iki adım atmayı bile zorlaştırıyordu. Mecbur sağa sola kıvrılıp yön değiştiriyor, sonunda başladığım yere dönüyordum. Kulağıma sürekli başımı sıyırıp geçen mermi sesleri geliyordu. Neyse ki az ötede gördüğüm yalak gerçekti de durdum başında. Kolumu öbür kolumla tutuyordum çünkü artık

düz aşağı sarkıtamıyordum. Ölü bir kol taşıyordum yanımda. Ucundan omzuma sabitlenmiş, dışı kumaş, içi vıcık vıcık kan, ince uzun bir sünger. Azıcık oynatayım, o kadar canım yanıyordu ki bir süre ölüyordum, başka bir izahı yok.

Fakat içimde bir şeylerin yaşama tutunduğunu hissediyordum, bir şeyler sanki direniyordu. Başkasından duysam inanmazdım, ama doğruydu. Yürüyüşüm bile düzelmeye başlamıştı, artık tek seferde iki yüz metreyi görüyordum. Kavalkemiğimden kafatasımın arkasına kadar her zerrem ıstırap içindeydi ama olsun. Kulağım apayrı bir davaydı zaten, sanki bütün sesleri tencerede kaynatmışlar, o bulamacı da kafamın içine dökmüşlerdi. Üstelik hiçbir şey olduğu gibi durmuyor, eskisi gibi görünmüyordu. Her şey sakız gibi sünüyor, ağaçlar yerinde sabit durmuyor, pabuçlarımın altındaki yol sürekli yükselip alçalıyordu. Üzerimde sadece ceketim vardı, bir de yağmur. Hâlâ bir insan evladına rastlamamıştım. Kırsalın uçsuz bucaksız hiçliğinde kafamın içinde işkence sesleri yankılanıyordu. Kendimi dinlemekten korkar hale gelmiştim. Uyuyan savaşı uyandırmaktan korkuyordum. Kafamın içinde kopan şamata bir muharebenin gürültüsünü bastırabilirdi. Tam o sırada bir şey parladı uzaktan, tarlaların üzerinde dev gibi yükselen bir çan kulesi ilişti gözüme. Dedim ki içimden, git oraya. Bir yere gideceksin nasılsa, al sana bir yer. Sonra da oturdum –kafamın içinde kıyamet kopuyor, kolum paramparça– olanları hatırlamaya çalıştım. Beceremedim. Beynimin içi çorba. Acayip de terliyordum. Bari çan kulesi yerinde dursaydı ama o da bir yakınlaşıyor bir uzaklaşıyor, gözüme bir girip bir çıkıyordu. Serap mı görüyordum acaba? Bunu bir düşündüm. Yok yok, serap değildi, kafası çalışan adamım sonuçta, her yerime bıçak saplandığına göre, çan kulesi de vardı! İşte böyle akıl yürütülür. Ya da bir şeye inanılır. Sonra

tekrar yola koyuldum, kenardan kenardan yürümeye başladım. Bir sapağa vardım, tam köşeyi dönerken çamurun içinde bir herif kıpırdadı, kesin görmüştü beni uzaktan. Gerçi hayal görüyordum büyük olasılıkla, cesedin teki çamurda süzülüyordu gerçekte. Üniforması sarıydı, tüfeği de elinde duruyordu, bu kılığı ilk defa görüyordum. Lan ya herif titriyordu ya da ben. Yaklaş dedi işaret ederek. Ben de yaklaştım. Kaybedecek bir şeyim yoktu. Dibine sokulana kadar bekledi, sonra konuştu. Hemen çaktım dili. Herif İngiliz'di. Lakin vaziyet malum, gerçek olduğuna inanmakta zorluk çekiyordum. Derken içimden geldi, tüm ihtimalleri falan siktir edip birden açtım kanlı ağzımı, İngilizce konuşmaya başladım adamla. Lan heriflerin dilini öğrenmek için ta oralara gidip de üç kelime konuşamadan dönen ben, sarı üniformalı herifle sohbet etmeye başladım iyi mi? Heyecandan herhalde. Herifle İngilizce konuşmak kulağıma bile iyi geliyordu. Sanki gürültü azalıyordu. Sonra, aradan çok geçmedi, herif girdi koluma, güzelce yasladı beni böğrüne, başladık bununla omuz omuza yürümeye. Tabii ben iki adımda bir dura dura. Ama şans yüzüme gülmüştü bir kere, bizim dangalaklardan biri bulacağına bu herif bulmuştu beni, daha ne isterim? En azından bütün savaşı, ta başından her şeyi, seferin akıbetini falan anlatmak zorunda değildim buna.

"*Where are we going?*" diye sordum...

"Yprèss!" dedi.

Çan kulesi oradaydı demek ki, Yprèss'de. Ve demek ki gerçek bir kuleydi, gerçek bir şehrin gerçek çan kulesi. Böyle düşe kalka en az dört saat sürerdi varmamız. Aşmamız gereken patikalar, tarlalar vardı. Hiçbir şeyi net görmüyor, üstelik yukarı doğru bakınca her şeyi kırmızı görüyordum. Bedenim parçalara bölünmüştü: Islak bir parçam vardı mesela, sonra bir sarhoş parçam vardı, bir kol parçam vardı ve çok canımı yakıyordu, kulak parçam

iğrençti, İngiliz herifin arkadaşlığı teselli parçamdı, diz parçam kafasına göre takılıyordu, geçmiş parçam, gayet iyi hatırlıyorum, şimdiye yanaşmaya çalışıyor ama beceremiyordu, gelecek parçam beni asıl korkutan parçamdı ve bir de komik parçam vardı ki bütün derdi bana bir şeyler anlatmaktı, takmıştı kafaya. Yani öyle boktan bir durumdaydım ki ağlayamıyordum bile halime, gülüyordum. Bir kilometre daha yürüdük, sonra dedim ki benden buraya kadar.

"Nereye gidiyordun sen?" diye sordum buna birden, sırf meraktan.

Durdum. Şuradan şuraya gitmek yok. Gerçi Ypròss' ine de az yol kalmıştı ama neyse. Tarlalar etrafımızda dönüyordu, sanki yerin altında dev sıçanlar koşturuyordu da toprak boğum boğum şişiyordu bunlar geçerken. Belki de sıçan değil insandı geçenler. Toprağın altından tam tekmil mahşeri bir ordu ilerliyordu... Deniz gibi dalgalanıyordu uçsuz bucaksız tarlalar... Ben en iyisi oturayım. Zaten iki kulağımın arasında fırtına kopuyor, nereye kalkıyorum? Kafamın içinde yer yerinden oynuyordu. Birden avazım çıktığı kadar bağırdım:

"*I am not going! I am going to the* manevra savaşı lan!"

Dediğimi de yaptım. Kolla kulak o haldeyken kalktım yerimden, içim dışım her yerim kan, geldiğimiz yöne, düşman mevzisine doğru yürümeye başladım. Bunun üzerine yol arkadaşım başladı bana arkamdan saydırmaya. İşin garibi her dediğini anlıyordum, kelimesi kelimesine. Herhalde ateşim yükseliyor, ateşim yükseldikçe de İngilizcem gelişiyordu. Herifi bayağı bayağı anlıyordum. Fakat durmaya hiç niyetim yoktu, tükürdüğümüzü yalayacak değiliz herhalde, topallaya topallaya gidiyordum burnumun dikine. Garibim şaşırdı tabii ne yapacağını. Sonunda, düzlüğün orta yerinde girdik bununla birbirimize. Neyse ki gören yoktu da kimseye mal-

zeme olmadık. Mücadeleyi o kazandı, beni lime lime dökülen kolumdan yakalayınca gardım düştü. Net bir mağlubiyet. Mecbur düştüm bunun peşine. Tekrar şehre doğru yürümeye başladık. Daha on beş dakika geçmemişti ki, yolun ilerisinde, bize doğru yaklaşan on küsur haki üniformalı süvari gördüm. Üzerime geldiklerini görünce aklıma neler geldi neler tabii! Savaşın kaldığı yerden devam edeceğini sandım.

"*Hurray*!" diye bağırdım bunlara uzaktan. "*Hurray*!" İngiliz olduklarını öğrenmiştim.

"*Hurray*!" diye yanıt verdiler.

Subayları yanıma yaklaştı. Bana iltifatta bulundu.

"*Brave soldier! Brave soldier!*" dedi. "*Where do you come from?*"

Nereden *come*'dığımı epeydir düşünmemiştim. Pis herif kâbuslarımı uyandırdı.

Geride kalandan da, ileride bekleyenden de kaçıp kurtulmak istiyordum. Beni zimmetine alan yol arkadaşım kıçıma şehir istikametine doğru sağlamından bir tekme yapıştırmak suretiyle bana hangi istikamete yönelmem gerektiğini gösterdi. Artık kimsenin benden cesur asker olmamı istemediğini de bu sayede anlamış oldum. Bense hâlâ nereye gitmek istediğimi düşünüyordum, gerisi mi ilerisi miydi gitmek istediğim yer, üstelik içimin her zerresi çok ama çok acıyordu. Le Drellière bunların hiçbirini yaşamamıştı. Vakitlice geberip gitmişti. Bir ara yol resmen şaha kalktı önümde: Birdenbire değil, yavaş yavaş, tatlı tatlı yükseldi, gözümle aynı hizaya geldi, ben de kafamın içinde manyak bir bombardıman bıraktım yola kendimi yumuşacık bir yatağa bırakır gibi. Sonra bir sakinleşir gibi oldu dünya, derken haki üniformalıların atları üzerime doğru dörtnala koşmaya başladı, daha doğrusu [dangır dungur] koştuklarını duydum, kimseyi görmedim çünkü.

Kafam yerine geldiğinde bir kilisede, gerçek bir yataktaydım. Kulağımda malum gürültü ve sol kolumu yemekle meşgul olduğunu sandığım bir köpeğin sesiyle uyandım. Çok üstünde durmadım. İlaç vermeden karnımı yarıp içine dalmadıkları sürece sorun yoktu, halihazırda çektiğim acıdan fazlasını çekemezdim. Bir saat falan değil, bütün gece sürdü bu acı. Gece bir ara tuhaf bir kıpırtıya takıldı gözüm; yumuşacık, kıvrak bir hareket karanlığı delip içimde bir şeyleri uyandırdı.

İnanamadım. Bir kadın kolu. Benim ölü kuşa can geldi birden. Tek gözümle karının kalçasını arayıp buldum. Karyolaların arasından kıvrılırken kıçını saran gergin kumaşın dalgalanışına kapıldım. Kaldığım yerden görmeyi sürdürdüğüm bir düş gibiydi. Lan var ya, hiç akıl ermiyor bu hayatın işlerine! Kafada bin türlü fantezi uyanıp birbirine dolandı, sonra da kuzu gibi peşine takıldılar bir kalçanın. Sonra bir ara benim yatağı kilisede bir köşeye yuvarladılar, ışık alan bir yere. Orada gözüm karardı bayıldım, tahminimce o koku yüzünden, herhalde uyuyayım diye koklattılar. Orada, giderek artan acıyla, kafamın içinde kopmayı sürdüren kıyametlerle, yani bizzat gerçek hayatla iki gün kadar geçirdim. Hatırlayabilmem komik aslında. Fakat ağzıma sıçıldığı ya da hiçbir şeye, kendi vücuduma bile söz geçiremediğim için bu kadar net hatırladığımı sanmayın. Korkunç bir işkenceden fazlasıydı, büyük bir utançtı da ondan hatırlıyorum. Sonuçta olduğun bir insan var, öyle düşün, onca senedir sensin, onca senedir arkasında durmuşsun onun, buğulu, gaddar, insafsız bir geçmiş, sonra bir bakıyorsun bayat ekmek gibi ufalanıyor gözünün önünde, parçalarını toplamaya çalışıyor yerden. Anlayacağınız, kendi hayatımın bana işkence edişini izliyordum. Fakat her şey bir yere kadar. Yeter lan dedim sonunda, canıma kastın mı var? Hayat mayat dinlemem,

alırım aklını. Çocuk mu lan karşındaki? Tanıyorum oğlum ben seni. Görüşeceğiz seninle. Hesabımız var. Sikeceğim belanı.

Önce bütün hikâyeyi anlatayım da. Bundan üç gün sonra, bir top mermisi, harbi sağlam bir top mermisi tepemize inip kilisenin mihrabını havaya uçurdu. Sıhhiyeci İngilizler kiliseyi boşaltmaya karar verdi. Bana göre hava hoştu. Binanın götü başı ayrı oynuyordu zaten geldiğimden beri, her gün cümbüş vardı siktiğimin yerinde, hatmi çiçekli sütunlar sabahtan akşama kadar döne döne bir hal oluyordu, vitrayların sarısından ayrı yeşilinden ayrı midem bulanmıştı. Biberonla limonata içiriyorlardı. Gerçi kıyak aktiviteydi, yani sıvının kolayca geçmesi bakımından. Bir kabusumda General Métuleu des Entrayes'ın ta tepedeki tonozlarda, kıçından başına altın kaplama kanatlı bir atın sırtında dolaştığını bile görmüştüm, beni arıyordu... Beni gördü, şöyle bir baştan aşağı süzdü, ağzını oynatır gibi oldu derken bıyığı bir kelebeğe dönüşüp kanat çırpmaya başladı.

"Değişmişim Métuleu, değil mi?" diye sordum, ahbapmışız gibi.

Sonra her şeye rağmen, gözçukurlarımın arasını, düşüncelerimin ardını, sürekli bir şeylere benzetip durduğum akıllara ziyan gürültünün ötesini mesken bellemiş, taş gibi somut bir kaygıyla tekrar uykuya daldım.

Bizi toplayıp gara götürdüler. Büyükbaşları indirip bizi bindirdiler. İçerisi taptaze gübre kokuyordu. Tren çok ağır ilerliyordu. Savaşmak için karşı yönden gelişimiz daha dün gibiydi. Sadece bir, iki, üç, dört ay geçmişti üzerinden. Bizim vagonda sadece sedyeler vardı, boylamasına iki sıra. Benim sedye kapının hemen yanındaydı. Vagonda başka bir koku daha vardı, iyi bildiğim bir koku, ceset kokusu. Ve fenol. Bizim sahra hastanesini apar topar tahliye etmişlerdi anlaşılan.

Uyanıp gözümü hafifçe araladıktan sonra öküz gibi, "Ih... Ih!" diye böğürdüm. Yerine de cuk oturdu.

Başta kimseden ses çıkmadı. Tren kağnı gibi ilerliyordu. Üçüncü tekrarın ardından, vagonun öbür ucundaki iki heriften yanıt geldi:

"Ih! Ih! Yaralılar için büyük nimet. Ağızdan kolay çıkıyor."

Uzaktan *Düüt! Düüt!*.. Tepeyi tırmanıyordu bizim lokomotif. Kulağımdaki patlamalara kanmıyordum artık, doğru duyuyordum. Tepedeki aydan aşağı akan bir ırmağın kıyısında bir süre durduk, sonra tekrar tıngır mıngır yola koyulduk. Birebir aynı gibiydi her şey, böyle gelmiştik, böyle dönüyorduk. Péronne geldi aklıma. Vagonlara başka kimleri doldurmuşlardı acaba, acemi erleri düşündüm, acaba Fransızlar mıydı İngilizler mi, belki de Belçikalılardı.

Madem Ih! Ih!'larla iletişim kurmak mümkündü, başladım yine böğürmeye.

Kimseden yanıt gelmedi bu defa. İnleyenlerin iniltisi giderek artıyordu, o kadar. İki istisna vardı, biri aksanlı telaffuzuyla Marie diye sayıklayan bir herif, bir de *glu glu* diye kanında boğulan bir başkası. Aşina olduğum bir sesti bu. İki ayda yeryüzünün ve insan evladının çıkarabildiği neredeyse tüm sesleri öğrenmiştim. Tren toprak dolguda iki saat hareket etmeden durdu, ayaz vardı dışarıda. Lokomotif arada bir *düüt düüt* diyordu. Bir de yandaki çayırda, ineğin teki öyle bir *möölüyordu* ki benden bile çok çıkıyordu sesi. Sırf merakımdan cevap verdim hayvana. Karnı açtı herhalde. *Çuf çuf* ilerledik biraz... Yeryüzündeki tüm tekerlekler, tüm etler, tüm düşünceler kafamın içindeki gürültüye karışıp dev bir yığına dönüşüyordu. Bardağı taşıran son damla da bu oldu. Dedim ki yeter lan. Bıktım. Bir bacağımı sedyeden aşağı itip ayağımı yere koydum. Sağlam basıyordu. Sonra o yana

doğru döndüm. Öbür ayağımı da yere indirip yatağın kenarında oturdum. Bir süre vagonun karanlığını izledim, öne baktım, arkaya baktım. Gözüm karanlığa alıştı. Sedyelerde yatanların hiçbiri kımıldamıyordu, üzerleri örtülüydü. İki sıra sedye.

"Iıh ıhh," dedim.

Kimse yanıt vermedi. Ayakta da durabiliyordum, denedim gördüm, uzun süre yürümek hayaldi fakat sürgülü kapının oraya kadar gidebileceğimi anlamıştım. Tek kolumla yüklenip biraz daha araladım kapıyı... Karanlıkta yere, kapının eşiğine oturdum. Cepheye gidişimiz de aynı böyleydi, bu tren daha yavaş ilerliyordu, tek fark buydu. Bir de atlar yoktu vagonlarda. Dışarıda hava buz kesiyor olmalıydı, yaz çoktan bitmişti ama yaz ortasındaymış gibi yanıyordu bütün vücudum, deli gibi susamıştım ve karanlıkta bir şeyler görüyordum. Kafamdaki gürültüler sağ olsun, birilerinin konuştuğunu bile duydum bir ara ve en sonunda tarlaların ortasından, yerden iki metre yüksekte tam tekmil taburların geçtiğini gördüm. Sıra onlardaydı. Savaşa gidiyorlardı. Ben dönüyordum. Küçük bir vagondu bizimkisi ama nereden baksanız on beş ölü taşıyordu. Uzaktaki cephenin sesleri hâlâ duyuluyordu. Komşu vagonlardan da. *Düüt düüt!* Küçücük lokomotif götünden soluyordu bunca yükü çekeceğim diye. Arada geri kayıyordu. Bu leşlerin arasında kalırsam öldüm demektir, diye düşündüm. Gerçi iyi de olurdu belki. O kadar canım yanıyor, kafamın içi o kadar uğulduyordu ki. Derken tren durdu, bizim vagon bir gaz lambasının tam altına denk geldi. Sağ sırada, en sondaki sedyede yatan cesedin yüzünü gördüm. Sonra da öbürlerinin yüzlerini. Bir şeyler söylemek istedim.

"Iıh! Iıh!" dedim hepsine.

Sonra tren tekrar hareket edip kırsalın içine doğru yavaşça yola koyuldu. Rayların yanında, kalın bir sisin

altında kalmış bir çayır uzanıyordu boylu boyunca. Dedim ki içimden: Şuna baksana Ferdinand, halı gibi serilmiş önüne, seni bekliyor.

Ben de indim aşağı, çıktım beni bekleyen halının üzerine, başladım yalınayak yürümeye. Bulutlar sardı etrafımı. Tamam lan, dedim içimden, firarsa firar, bu defa uzuyorum. Çöktüm yere oturdum, çimenler ıslaktı. Biraz daha ilerledim, artık şehrin duvarlarını görebiliyordum, yüksek surlarla, esaslı bir kaleyle korunan bir şehirdi. Büyük bir Kuzey şehri, belli. Oturuyordum lan işte karşısında. Artık kurtulmuştum, yalnız da değildim üstelik. Hınzır bir ifade yerleşiverdi yüzüme. Kersuzon, Keramplech, Gargader ve tüysüz velet Le Cam[1], hepsi gelip yanıma oturmuşlar, daha doğrusu çember yapıp beni ortalarına almışlardı. Gözleri kapalıydı ama o kadar olur. Bana sitem ediyorlardı. Bana göz kulak olmaya gelmişlerdi. Dört yıldır beraberdik, dile kolay! Ama onlara hiç hikâye anlatmamıştım o güne kadar. Gargader'in alnının tam ortası yarılmış, kanıyordu. Dökülen kan, üzerine oturduğu sisi kırmızıya boyuyordu. İşaret edip gösterdim. Kersuzon'un evet artık kolları yoktu ama dilerse her şeyi gayet iyi duyabileceği kocaman kulakları vardı. Tüysüz velet Le Cam'ın kafasının içinden arkası görünüyordu, gözleri dürbün gibi ışık saçıyordu. Matrak bir görüntüydü. Keramplech sakal bırakmış, saçlarını kadın gibi uzatmıştı, miğferi başındaydı, süngüsünün ucuyla tırnaklarını törpülüyordu. Kulağı da bir yandan bendeydi. Göt deliğinden ince ince sızan bağırsakları bayır aşağı çayırlara saçılıyordu. Onlara bir şeyler söylemem lazımdı yoksa kesin beni ihbar ederlerdi. Savaş, dedim, artık kuzeyde. Burada değil. Bir şey demediler.

1. Céline'in *Casse-pipe* isimli yarım kalmış romanında geçen bu kişilerin, *Savaş*'ın kayıp olduğu düşünülen ilk dokuz bölümünde de yer aldığını düşünüyoruz. (Ç.N.)

Kral Krogold evine döndü[1]. Tam o sırada kırların ilerisinden top sesleri duyuldu. Duymazlıktan geldim. Gerçek değildi, dedim. Dördümüz birlikte şarkı söylemeye başladık. Kral Krogold evine döndü! Her birimiz ayrı telden. Kersuzon'un kıpkırmızı suratına tükürdüm. O zaman yandı ampul. Güzeldi. Karşıdaki şehir Christiania'ydı. Hâlâ aynı fikirdeyim. Yolda, güneye doğru giderken, Thibaut ve Joad çıktı karşıma. Acayip giysiler vardı üzerlerinde, giysi demeye bile bin şahit, paçavralar. Christiania'dan geliyorlardı, belki de yağmadan. Hastalık kapacaksınız lan, domuzlar! diye bağırdım bunlara. Kersuzon'la öbürleri sustu, aksini iddia etmeye götleri yemedi. Koskoca onbaşıydım sonuçta, tüm olanlara rağmen. Firar mı değil mi, orası benim bileceğim işti. Her şeyi benim bilmem gerekiyordu.

"Anlat," dedim o civarda doğan Gargader Yvon'a. "Morvan Baba'yı, Joad'ın babasını Thibaut öldürdü. 'Onu o öldürdü,' söyle şunu," dedim. "Bana her şeyi anlat, en başından. Onu nasıl öldürdüğünü anlat. Hançerle mi öldürdü, iple mi, kılıçla mı? Hiçbiri mi? Yoksa yerden koca bir taşı alıp suratına mı zımbaladı?"

"Doğru," diye yanıt verdi Gargader. "Son dediğin gibi oldu, kelimesi kelimesine."

Morvan Baba buna para vermiş konuşmasın diye, oğlunu sonu meçhul bir maceraya sürüklemesin, rahat bıraksın diye, oğlan ölene kadar babasının yanından ayrılmasın, biz nasıl savaştan önce Somme, Romanches'ta 22. Bölük'te can sıkıntısından patlayarak yaşıyorduk, o da öyle Vendée, Terdigonde'da yaşasın diye. Joad'ın babası bir gün önemli şahsiyetleri yemeğe davet etmiş. Nüfuzlu,

1. Céline'in *Taksitle Ölüm*'ündeki efsanevi Kral Krogold anlatısına gönderme. Sonradan anacağı Gwendor, Wanda, Thibault, Joad isimli kişiler de aynı anlatıdan. (Ç.N.)

zengin misafirleri ağırlıyormuş evinde, meclis üyesiymiş hepsi, kafayı da güzelce çekmişler. O akşam Morvan Baba da sarhoş olmuş, misafirlerini bile sollamış, midesi ağzına gelince de kusmak zorunda kalmış. Masadan kalkıp pencereye koşmuş, kafayı aşağı sarkıtmış. O sırada kimse yokmuş aşağıda. Küçük bir kediyle büyük bir taş hariç. Thibaut köşeyi yeni dönüyormuş.

"Gelmeyecek senin bu arkadaşın. Parasını peşin ödedim üstelik ama yok ortada, sözde gelip bir şeyler çalacak, eğlendirecekti bizi. Yirmi ekü saydım eline... Ben biliyorum malımı, hırsız bu Thibaut."

Bunu duyan Thibaut eğilip yerdeki büyük taşı almış, yaradana sığınıp fırlatmış, Morvan Baba'yı şakağından vurmuş, herifin amel defterini oracıkta kapatmış. Ânında cevap, intikam dediğin böyle alınır. Tüyler ürpertici. İhtiyarın ruhu oracıkta terk edivermiş bedeni. İnsanı yerinden zıplatan ilk çan sesi gibi birden uçup gitmiş.

Thibaut adamlarıyla eve uğramış sonradan. Savcıyı üç gün sonra toprağa vermişler. Morgan Ana perişan haldeymiş, dünyadan da haberi yokmuş. Thibaut merhumun ahbabıymış gibi geçmiş oturmuş adamın yatak odasına. Sonra Joad'ı yanına alıp yollara düşmüş. Birlikte tavernalarda boyuna çalıp söylemişler. Ama vakit geçmiş, ikisine de gına gelmiş. Joad'ın aklı fikri uzak sevdalarda, Christiania'nın bile kuzeyine düşen Morehande'ın dağlarında yaşayan Kral Krogold'un kızı Prenses Wanda'daymış. Thibaut'nun canıysa macera çekiyormuş sadece, baba parasıyla gül gibi yaşayabilirmiş ama hiç gönlü yokmuş evde oturmakta. Herifi de haybeye öldürmüş yani, zevkine. Sonra da birlikte düşmüşler işte yola. Bakın gidiyor iki kafadar arkalarında bırakıp Bretagne'ı, Gargader gibi. Terk ediyorlar Vendée, Terdigonde'u, dönmemek üzere, Keramplech gibi.

"Nasıl buldunuz?" diye sordum üç mendebur dostuma. "Güzel hikâyeydi, değil mi?"

Başta yanıt vermediler. En sonunda konuşan Cambelech oldu, nasıl becerdiyse birden arkama geçivermişti. Ağzı yarılıp ikiye ayrılmış, paramparça haldeki alt damağı çenesinden aşağı sarkıyordu.

"Onbaşı," dedi bana, ağzını yanlarından tutmuş, parmaklarıyla açıp kapatıyordu... "Sevmedik, bize anlatma böyle şeyler, hiç ihtiyacımız yok..."[1]

1. Elyazmalarında bu sayfanın arkasında bir bölüm daha yer alıyor, fakat bu kısımda Ferdinand'ın ertesi gün ameliyata alınacağı söylendiği için (ve tüm metinde başka bir yere yerleştirilemediği için) bu sayfanın metnin başka bir versiyonuna ait olduğu düşünülüyor. Söz konusu kısım şu şekilde:

> "Dikkat edin! diye bağırdım avazım çıktığı kadar. "Dikkat edin!"
> "Sakin olun," dedi kadın, "sakin olun... Bunu için şimdi. Yarın sabah ameliyata alınacaksınız."
> Tüm bunlar 22 Ocak 1915 günü, öğleden sonra saat dört sularında, Noirceur-sur-la-Lys'teki Parfaite-Miséricorde Hastanesi'nde yaşandı.

Noirceur-sur-la-Lys'in *Gecenin Sonuna Yolculuk*'ta da geçtiğini belirtelim. (Ç.N.)

Şaftım nasıl kaymıştı anlatamam. Kendimi vagondan aşağı salıp yuvarlandığım çayırın orta yerinde beni bulmaları iki gün sürdüğü için perişan haldeydim. Kafam da yerinde değildi tabiatıyla, kayışı çoktan koparmıştım. Beni hastaneye götürdüler. Tabii hangi hastaneye götürsek diye bir hayli düşündükten sonra. Belçikalı mıydım İngiliz miydim, ne bilsinler, Fransız da olabilirdim, yolda pul pul dökülmüştüm, üst baş namına hiçbir şey kalmamıştı. Alman bile olabilirdim, nereden anlasınlar? Neyse ki Peurdu-sur-la-Lys'te her seçeneğe uygun sıhhiye servisi bulunuyordu. Küçük bir şehirdi ama konumu itibarıyla yaralı erlerin sevkine en elverişli yerdi. Bir kâğıda bir şeyler yazıp kâğıdı karnımın üzerine koydular, sonra da beni Trois-Capucines Sokağı'nda, nüfuzlu hanımlarla rahibelerin çekip çevirdiği Virginal Secours denen hastaneye postaladılar. İleride kanıtlarıyla göstereceğim üzere, aklı olan kapısından geçmez. Öte yandan biraz iyileşmiştim ve bu çok canımı sıkıyordu çünkü sedyede taşınırken zırvalamak için artık numara yapmak zorundaydım. Doğallığı yitirmiştim. İstemediğin ot yanında biter ya, çayırda geçirdiğim iki gün iki gece ilaç gibi gelmişti vücuda, resmen ölüyü diriltmişti amına koyduğumun istirahati. Gözümü aralayıp beni

şehre götüren heriflerin eşkalini çözmeye çalıştım, kır saçlı erkek hemşireler taşıyordu sedyemi. Acıya, gürültüye, ıslık sesine, o malum çınlamaya gelince, şuurumu kazanınca hepsi geri dönmüştü fakat neyse ki henüz tahammül edilebilir seviyedeydi. Gene de çürümeye terk edilmiş –acıyı ve kafamdaki [müzikle] düşünceleri saymazsak– ölüden hallice halimi tercih ederdim. Şimdi biri bir şey sorsa, mecbur cevap vermek zorundaydım. Ağzımın içi kan doluydu, sol kulağıma dibine kadar tampon tıkamışlardı, haydi bunlar neyse de, bu konuşma mecburiyeti tehlikeli bir mevzuydu. Rüyalarda anlattığım masalları yemezlerdi artık, aynı numarayı ısıtıp önlerine koyamazdım, daha kendimi ısıtamıyordum. Bir ceset gibiydim. Soğukluk bakımından yani, o kadar. Lakin işler iyi gitmiyordu. Beni büyük bir itinayla esaslı bir asma köprüden geçirip şehrin kapısına ulaştırdılar. Subayların ve hatta bir generalin, sonra bir sürü İngiliz'in, askerlerin, kafelerin, berberlerin arasından geçtik. Yalağa götürülen atlar bende bir sürü anıyı canlandırdı. Gözucuyla gördüğüm her şey bana Romanches'ı hatırlatıyordu. Yola çıkalı kaç ay olmuştu? Biz gideli dünya bambaşka bir yere dönmüştü sanki, kendimi aydan düşmüş gibi hissediyordum...

Gene de işi şansa bırakmadım, etrafa bakar oldum sürekli. Kim ne yapsın benim içi geçmiş, küflü işkembemi demedim, gözümü dört açtım, sonuçta bu şerefsiz domuzların ne isteyeceği belli olmaz, kafamın içinden ufak bir fikir, kanlı bir dilim fileto, çınlayan bir kulak, davul gibi şiş bir kafa, belli mi olur, bir düştün mü bunların eline, ölümlerden ölüm beğen.

"Gör işte gününü Ferdinand," diyordum içimden, "zamanında gebermezsen böyle olur, korkak herif, işe yaramaz bok çuvalı, olmayan beynine soktuğumun geri zekâlısı."

Hani çok da haksız çıkmadım. Hayal gücüm kuvvetlidir, kimse alınmasın lütfen, sidik yarıştırmıyorum. Gerçeklerden de korkmam, ama Peurdu-sur-la-Lys'te olanlar koca bir taburda heves bırakmayacak cinstendi. Soru sormayın. İzah edeceğim. Değerlendirmesi size kalmış. İnsan bu gibi durumlarda kendine öğütler vermeye meylediyor. Umut namına bir şeyi kaldıysa, ona tutunuyor. Şartlar hiç ışık vermiyor olsa da. Umut upuzun, uğursuz bir koridorun sonunda incecik bir mum gibi yanıyor olsa da. Ama yetiniyor işte insan.

"Geçin içeri, lütfen."

Gelmiştik sonunda. Hemşireler beni aşağı kata indirdi.

"Komada bu!" dedi taş gibi karının biri. "Oraya bırakın, sonra bakarız..."

Böyle söylediğini duyunca burnumla sesler çıkardım. Beni sandıklardan birine sallayacaklar diye ödüm koptu. Etrafta masalar, üzerlerinde de sandıklar vardı. Karı birden tekrar belirdi.

"Komada işte, ne diyorum size!"

Sonra sordu:

"Mesanesi sağlam mı bari?"

O sersemlikle bir tuhaf geldi bu soru kulağıma. Taşıyıcı herifler bilmiyordu tabii mesanem sağlam mı değil mi. Ama lafı geçince çişim geldi tabii. Saldım ben de ne yapayım, bütün çiş sedyeden akıp fayans döşeli zemine yayıldı. Hatun bunu gördü. Yanıma koşup pantolonumun düğmelerini açtı. Benim aleti şöyle bir yokladı hafiften. Herifler başka bir zavallıyı getirmek için dışarı çıkınca da pantolonun üzerinden iyice okşamaya başladı. İster inanın ister inanmayın, benimki bir uyandı pir uyandı. Tamam, ölü olmadığımı göstermek istiyordum, yoksa sandığa koyabilirlerdi ama aleti çok kaldırmak da istemiyordum çünkü bu sefer de hatun numara yapıyor sanabilirdi.

Lan ama ne yapayım, öyle güzel avuçluyordu ki yılan gibi kıvrılıyordum karının elinde. Gözümü araladım. Perdeleri beyaz, yerleri fayans döşeli bir odaydı. Sağımda ve solumda sedyeler vardı, hepsine çarşaf gerilmişti. Yanılmamıştım. Tahminim doğru çıkmıştı. Dışarıdan birkaç tabut daha getirip masaların üzerine koydular. Yanılmanın hiç sırası değildi zaten.

"Haydi Ferdinand, elinden geleni yap, boku yemek üzeresin. Sen bir sahtekârsın, işini yap, kandır insanları."

Hatun görür görmez hoşlanmış gibiydi benden. Hiç iğrenmiyordu. Sikimi de bırakmıyordu elinden. Bir gülümsesem mi, diye düşündüm bir başta. Hoşnut mu görünmem lazımdı, yoksa şuursuz mu? Her ihtimale karşı kekeledim. En risksizi buydu. Başladım kaldığım yerden şarkımı söylemeye:

"Morehande'a gitmek istiyorum!.." Arada kan yuta yuta şakıyordum... "Kral Krogold'u göreceğim... tek başıma Haçlı Seferi'ne çıkacağım..."

Karı birden hızlanıp sikimi tam boy kaldırdı, şuurumun yerinde olmadığından artık emindi, benimse sadece kolum ağrıyordu kurbağa gibi kıpraşırken. Sonunda feryadı basıp eline bir kamyon patladım hatunun. Gözlerimi hiç açmamıştım, açmayacağımı anlayıp pamukla üzerimi sildi. Klasik bir hezeyan vakasıydım. Bir sürü kadın girdi sonra içeri. Şöyle bir kestim hepsini. Bakire tipli kızlar. Benim hatun konuşmaya başladı:

"Bu yaralıya sonda takılması lazım, buraya gelin Matmazel Cotydon, öğrenmiş olursunuz, mesanesinde sorun var... Doktor Méconille giderken iyice tembihledi... İdrara çıkamayan yaralılara sonda takın... Yaralılara mutlaka sonda takın..."

Sonda takmak için beni birinci kata çıkardılar. Biraz rahatlamıştım. Etrafa şöyle bir göz gezdirdim. Bu katta hiç tabut yoktu. Sadece paravanlarla ayrılmış yataklar vardı.

Dört kadın etrafımı sarıp beni soymaya başladı. Önce başımdan aşağı iyice bir su döktüler, saçlarımdan çoraplarıma kadar her şeyim yapışmıştı, ıslanmadan açılmaları mümkün değildi. Ayaklarım köseleye kaynamıştı. Yapışmış parçalar soyulurken çok canım yanıyordu. Kolumda kurtçuklar vardı, oynadıklarını görüyordum, hissediyordum da. Cotydon denen kızın midesi ağzına geldi. Benim otuzbirci devraldı işi. Fena parça değildi bu arada; öne fırlamış, sararmış, bir de komple çürümüş birkaç dişini saymazsak. Olur o kadar. Üzerime titreniyordu burada resmen, bundan güzel ortamı zor bulacağım belliydi. Birden gözlerimi açıp tavana sabitledim.

"Hain Gwendor'a ölüm, hain Almanlara ölüm... Bahtsız Belçika'yı işgal edenlere ölüm."

Gelişine tozutuyordum, tam gaz. Temkinli davranmam lazımdı, gözleri sürekli üzerimdeydi... Dördü de başımdaydı.

"Yine sayıklıyor, zavallı. Bana aletleri getirin. Sondayı ben takarım," dedi otuzbirci.

"Peki matmazel, hemen getiriyorum."

Beni onunla yalnız bıraktılar. Karı harbiden yaptı dediğini. Sikimin içini kanırta kanırta kazıdı. Şakanın tadı kaçmıştı artık. Sikim büzülüp kalmıştı. Bağırmaya da cesaret edemiyordum. Kulağımın pansumanını yenileyip kolumla başımın sargısını değiştirdi, kaşıkla biraz bir şey içirdi, sonra da çıkıp beni kendi halime bıraktı.

"Dinlenin," dedi sondaj şefi çıkmadan, "birazdan idare subayımız Yüzbaşı Boisy Jousse yanınıza uğrayıp size birkaç soru soracak. Cevap verebilecek durumda olursanız verirsiniz. Akşama doğru da Dr. Méconille viziteye gelecek..."

Daha görecek günlerim vardı. O yüzden de dediği "durum"da olmaya hiç niyetim yoktu. Boisy Jousse'a hiçbir şey söylemedim. Zor da olmadı. Yaklaşık on gün

boyunca ne istedilerse onu düşündüler. Üzerimden hiçbir belge çıkmamıştı. Şaftı kaymış, yara bere içindeki suratımdan, daha beter haldeki iç organlarımdan, yani benden geri kalan neyse, işte ondan başka hiçbir şeyim yoktu. Sondaja gitmekten ödüm kopuyordu. Karı takmıştı buna. Adı Matmazel L'Espinasse'tı, binada her şeyi o yönetiyordu. Geceleri ateşim yükseliyor, bu da iyi geliyordu. Kangren değildim ama olmaya yakındım. Leş gibi kokuyordum, en kötüsü buydu. Halen aşağıya, gebermek üzere olanların yanına şutlanabilirdim, her an. L'Espinasse beni sondajlayıp otuzbir çektirmekten sıkılmış gibiydi, yanıma uğramaz olmuştu. Sadece, doktorun işi çıktığı için gelmediği bir akşam, yatakların arasından geçerken, paravanın arkasından başını uzatıp beni masumca alnımdan öptü. Ona derhal bir kuple şiir fısıldayarak karşılık verdim... son nefesimi verircesine...

"Vazgeç Wanda nişanlını beklemekten, vazgeç Gwendor kurtarıcını beklemekten... Joad, hani nerede cesaretin... Thibaut kuzeye gidiyor, görüyorum... Morehande'ın en kuzeyine. Krogold beni almaya... geliyor..."

Sonra biraz *gulu gulu* yaptım. Burnumu sıkıca sümkürerek kan fışkırtmayı bile öğrenmiştim. Burun deliklerime tampon yapıp beni tekrar öptü. Epey derinlerde vicdanlı bir kadındı. Karakterini tam çözememiştim ama bu lanet karıya sonradan çok pis ihtiyacım olacağını daha o gün anlamıştım. Öyle de oldu.

Ertesi gün viziteye gelen Dr. Méconille'in beni görür görmez gözleri parladı. Beni bir an evvel ameliyata almak istiyordu, fırsatını bulsa hemen o akşam. L'Espinasse yorgun olduğumu öne sürerek karşı çıktı. Galiba beni kurtaran da bu oldu. Méconille'in bütün derdi kafamın içine dalıp kulağımın arkasından kurşunu çıkarmaktı, yanlış anlamadıysam tabii. Kadınsa buna yanaşmıyordu. Méconille'i bir kere görmem, kafamın içine

girdi mi nalları dikeceğimi anlamama yetmişti. Herif gittikten sonra, kızlar L'Espinasse'ın etrafına toplanıp ameliyata karşı çıkmasına hak verdiler, "Méconille cerrah değil ki, düz doktor, sırf elini alıştırmak için istiyor, ama böyle zor vakalarla başlanmaz ki. Hem savaş daha kaç yıl sürer kim bilir... ne acelesi var, koluyla başlasın mesela, kolu da kırık bunun, onu bir kaynatmayı öğrensin önce, kafayla başlanır mı hiç... daha acemi." Şimdi düşününce, sedyeyle içeri girmez aşağıya indirip karantina odasını göstermeleri baştan iyice bir sıçmıştı ağzıma, götüm üç buçuk atıyordu o günden beri. Öte yandan, gözümü açar açmaz o sehpalarla tabutları görmeseydim aşağıda, belki de bu kadar direnmezdim, boynumu eğiverirdim, fakat işte her şeyi anladığım için, sandıkları görünce deli gibi direnç göstermiştim. Karantinada çürüyen ölülerin kokusu midemi bulandırmıştı. Ama işte bu Méconille'in elinden sağ kurtulsam bile, ameliyat başarılı geçse bile, herifin aradığını bulana kadar kafamın içini ahıra çevireceği, o sırada baş dönmelerimi azdıracağı, fırtınayı coşturacağı, trenin ıslığını iyice keskinleştireceği belliydi. Bunları düşünüp acımı unutmaya çalışıyordum. Acımı tümden dindirebileceğine dair zerre güven duymuyordum herife. Bir kere görseniz hak verirdiniz. Sürekli gözlükle dolaşıyor, bir de üstüne monokl takıyordu. Suratından büyük bir sakalı, kollarını kaldırmasını engelleyen birkaç beden küçük bir önlüğü, tırnaklarının dibine kadar kıllı elleri ve sürekli sarkık duran tozlukları vardı. Kısacası insanı rahatsız edip midesini bulandıran her şey Méconille'di. Ameliyat kararı alınmadı uzun süre, ama her sabah uğradığında bana pis pis bakıyor, beni belirsizliğin ıstırabıyla cezalandırıyordu. Bir sabah, L'Espinasse bana kibarca sicil numaramı sordu. Kafadan bir sayı salladım. Onu ilgilendirmezdi. Kimliğimi ne kadar geç açıklarsam o kadar iyiydi. Ertesi sabah, uyanır uyanmaz

eter yedim. Ne yalan söyleyeyim, o güne kadar korkunç acılar tatmama rağmen, L'Espinasse'ın bana o sabahki sürprizinin tadı bir başkaydı, iki eliyle yapıştığı solunum cihazının ağızlığını bütün gücüyle suratıma bastırıyordu. Çok kuvvetliydi.

Gerçi başta bayağı bir keyifli geldi. Bana öyle şeyler yaşatmışlardı ki o manyak maskenin içinde neşeden kudurmak üzereydim. Kulağımdaki malum çınlamaysa eterin etkisiyle bambaşka bir boyuta ulaşmış, bir kasırgaya dönmüştü, bu kadarını ben de beklemiyordum. Bir daha böylesini duyamam diye düşünerek, bir lokomotifin kalbine dalar gibi bu orkestranın içine daldım. Fakat sonra nedense bu şiddeti kendi kalbimden bildim, öyle bir his geldi birden. O yüzden de üzüldüm onun için. Senin iyi bir [kalbin] var Ferdinand, dedim içimden... Onu hor kullanmamalısın... Ayıp bu yaptığın, alçakça... Ondan faydalanıyorsun...

Bunun üzerine o gürültü dalgasını yarıp L'Espinasse denen o karının ağzını burnunu kırmak geldi içimden... Fakat eline düşmüştüm bir kere, fena kıstırmıştı karı beni... Lan bir çekebilsem kendimi yukarı... Çan zili gibi sallanıyordum karının avucunda... Bir çaksam şuna kafayı... *Baaam* gözünün üstüne, *buuum* yandan kulağına. Ha gayret, çıkıyorum, az kaldı... Ummadığın... taş... baş... Olmadı, kaltak kazandı.

Neyse. Size nasıl uyandığımı anlatayım... Kendi bağırışıma uyandım iyi mi...

"Oğluşum! Oğluşum!" gitgide yükselen bir sesle.

Sonsuz ihtimaller denizinde bula bula bunu bulmuştum. Amına koyduğumun boşluğundan oğluşumla çıkıyordum! Lan ne oğluşu, nereden çıkardın amına koyayım, çocuk mocuk ne gezer lan bende! İçimden resmen şefkat fışkırmıştı. Nasıl midem bulandı kendimden anlatamam. Sonra gözüme birden çiçekler ilişti, bir pa-

ravan gördüm, ardından midemdeki bütün acı safrayı yastığa kustum. Başladım kıvranmaya. Kolum da kopuyordu bir yandan. En az dört adam vardı başımda, oramdan buramdan bastırıyorlardı yatağa. Tekrar kustum. Şuurum biraz yerine gelince ilk tanıdığım annem oldu, sonra babam, sonra da arkalarında duran Matmazel L'Espinasse. Her şey bulanıktı en başta, bir akvaryumun dibindeymişim gibi dalgalıydı, sonra sesle görüntü geri geldi, yavaş yavaş sabitlendi ve nihayet annemin sesini duydum:

"Ferdinand, yavrum, sakin ol canım..."

Biraz ağlamıştı fakat canını asıl sıkan şeyin, oğlunun bu denli yakışıksız tavırlar sergilemesinin mahcubiyeti olduğunu hemen anlamıştım. Kafam uçmuş olsa da bazı şeyler kaçmıyordu gözümden. Babam da oradaydı, biraz geride duruyordu. Takımını giyip gelmiş, beyaz kravatını takmayı ihmal etmemişti.

"Kolunuza gereken müdahale yapıldı," dedi L'Espinasse, "Dr. Méconille ameliyatın çok iyi geçtiğini söyledi."

Kadın daha sözünü bitiremeden annem araya girip, "Sizlere ne kadar minnettar olduğumuzu anlatamam, küçükhanım," dedi. "Oğlumun da değerli hekimimizi ve başından beri gösterdiğiniz özveriden ötürü bilhassa sizi daima minnetle anacağından şüpheniz olmasın."

Paris'teki dükkândan bir sürü hediye getirmişlerdi. Göz yaşartıcı bir fedakârlık. Minnet bu tabii, derhal gösterilmesi icap eder. İşte bu minnet gösterisi sırasında, yatağın ucunda oturan annem benim kusmalarımdan, küfürlerimden, iğrençliklerimden inanılmaz derecede rahatsız olmaya, babamsa yüzünü bir kez daha kara çıkardığımı düşünmeye devam ediyordu.

Annemle babama haber verildiğine göre cebimde askerî bir belge falan bulunmuş demekti. Bu ihtimal beynimin ortasına sivri bir buz parçası gibi saplandı.

Olayın hiç şakası kalmamıştı. Orada iki-üç saat boyunca oturup kendime gelmemi beklediler. Onları dinlemeye ya da durumu anlamaya çalışmaya hiç niyetim yoktu. Derken annem tekrar bana bir şeyler söylemeye başladı. Şefkat kozunu kullanıyordu. Cevap vermedim. Bu hali iyice midemi bulandırıyordu. Ağzını burnunu dağıtabilirdim, o derece. Yüz bin tane gerekçem vardı, şimdi her birini ayrı ayrı izah edemem ama ortak paydanın nefret olduğunu söyleyeyim. Gırtlağıma kadar gerekçe doluydum. Babam fazla konuşmuyordu. Bir şeylerden çekiniyor gibiydi. Havalara bakıyordu. Hiç dilinden düşürmediği o şeyin içindeydik işte nihayet, savaştaydık, buyurun. Paris'ten o kadar yolu beni görmek için gelmişlerdi. Saint-Gaille'deki karakoldan izin almışlardı. Derken tabii ki dükkândan, başlarındaki büyük dertlerden, işlerin kesatlığından bahsetmeye başladılar. Kulağımdaki çınlama yüzünden çok iyi duyamıyordum ama duyduğum kadarı da yetiyordu. Onlar için üzülemiyordum. Sadece izliyordum. Ayakucumda durmuş bana bir şeyler anlatan, dünyadan habersiz iki zavallıydı.

"Yeter," dedim sonunda, "sizinle konuşacak bir şeyim yok, defolun gidin..."

"Ah, Ferdinand!" diye cevap verdi annem. "Bizi çok üzüyorsun ama. Sevinsene, evladım. Bak, savaştan sağ salim çıktın. Yaralandın ama geçecek, yakında iyileşip ayağa kalkacaksın. Savaş da bitmiş olacak. Kendine güzel bir iş bulacaksın. Daha mantıklı kararlar vereceksin, ileride torun torba sahibi bile olacaksın, eminim. Bünyen ne kadar sağlam çıktı üstelik, gördün mü, bak annenle babanın da sağlığı yerinde. Biz hiç aşırıya kaçmadan yaşadık zaten, sen de biliyorsun, her konuda... Sana da hep iyi bakıldı evde... Buradaki hanımefendiler de üzerine titriyor... Gelirken doktorunla karşılaştık... Senden çok güzel sözlerle bahsetti..."

Ağzımı açmadım. Annemle babam o saniyeye kadar gördüğüm en mide bulandırıcı şeylerdi. Numaradan uykuya daldım. Burunlarını çeke çeke gara gittiler.

L'Espinasse onları uğurlarken benim adıma özür diliyor, bir yandan da onları teselli etmeye çalışıyordu: "Kendinde değil, anlayış gösterin, kendinde değil."

Koridorda konuştuğunu duyuyordum.

Musibetler üst üste gelir malum. Çok da sürmedi. Daha aradan bir saat bile geçmemişti ki, kantinci Madam Onime'in geldiğini haber verdiler. Bizzat beni görmeye. Sırasını bekliyormuş gibi homurdanarak girdi içeri, geçti durdu ayakucumda. Bir sayıklama numarası da buna çektim. Başında minik bir kuş kondurulmuş küçük bir şapka, yüzünde bir tül, boynunda tüylü bir fular ve üstünde kürk bir manto vardı. Baştan aşağı tarz, kalite. Gözyaşlarını silmek için mendili de vardı elinde ama ben direkt gözlerinin içine bakıyordum. Onu tanıyordum. Soruları hep o sorardı. Şimdi buna yanaşmıyordu. Olanları nereden öğrenmiş, nasıl anlamış olabilirdi, her şeyden önce bunu merak ediyordum.[1] Ne güzel unutmuşken yine aklıma getirmişti uğursuz karı. Çıktığımız seferi, neler yaşadığımızı, nasıl sonlandığını sözcüklerle izah etmek mümkün değildi. Böyle şeyler ancak hissedilebilir. Onime denen kaltak da bunu beceremezdi.

"Öldü," dedim sadece. "Yiğitçe öldü! O kadar."

Dizlerinin üzerine çöktü.

"Ah, Ferdinand!" dedi. "Ah, Ferdinand!"

Doğrulup azıcık sallandı koftiden, sonra tekrar dizlerinin üzerine konuverdi. Suratını çarşafıma gömüp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Ben yemem bunları. Yemek isteyen yesin. Ağlıyordu bu hâlâ. Neyse ki L'Espinasse

1. Elyazmasının kayıp ilk bölümlerinde bahsinin geçtiğini düşündüğümüz bir olay daha. (Ç.N.)

uzakta değilmiş, paravanın arkasından dinliyormuş. Büzdüğü dudağıyla çıkıverdi ortaya.

"Yaralıların yorulmaması lazım hanımefendi, doktorun kesin emri var. Ziyaret sona erdi..."

Madam Onime hışımla kalktı ayağa, çok uyuz olmuştu belli.

"Ferdinand," dedi duyulsun diye bağıra bağıra, "kışladan ayrılırken bana üç yüz yirmi iki frank borcunuz olduğunu hatırlatmak isterim... Borcunuzu ne zaman ödemeyi düşünüyorsunuz?"

"Bilmiyorum hanımefendi... Burada hiç kazanmıyorum..."

"Kazanmıyorsunuz demek! Madem öyle, ailenize yazmak zorunda kalacağım. Bir kez daha. Fakat yanlış hatırlamıyorsam, bir daha kantine borçlu kalmayacağınıza dair bana şeref sözü vermiştiniz..."

Bunu L'Espinasse'ın önünde beni küçük düşürmek için söylemişti ki bununla da yetinmedi.

"Şimdi hatırladım da galiba gelirken annenizle babanıza rastlamıştım. Belki garda yakalarım onları."

Sonra da bastı gitti, merdivenlerden aşağı koştura koştura... Yüze kadar saydım, sonra da iki yüze. On beş dakika oldu olmadı, babam geri geldi... nefes nefese, saç baş dağılmış.

"Bize bunu nasıl söylemezsin Ferdinand! Bir bu felaket eksikti başımızda. Garda beklerken kantinci yanımıza gelip bizden borcunu istedi. Kadına borcunu ödemeden ayrılmışsın kışladan. Senin için nelerden fedakârlık ettiğimizi, senin bir eksiğin olmasın diye kendimizden nasıl kıstığımızı en iyi sen biliyorsun! Bu muydu mükâfatımız? Yüzümüzün yere eğilmesi miydi? Üç yüz frank... nereden buluruz bu şartlarda? Borç alacağız mecbur. Belki daha büyük bir fedakârlıkta bulunmak,

annenin küpelerini yine tefeciye bırakmak zorunda kalacağız. Şerefli bir adam olduğum için borcunu sekiz gün içinde ödeyeceğime söz verdim! İçinde olduğumuz durumun farkında mısın Ferdinand? Savaştayız, savaşta! Farkında mısın bunun? Batmamız an meselesi, üç kuruşa muhtaç olmak üzereyiz... La Coccinelle'de kalabileceğim bile meçhul."

Gözleri yaşlı yaşlıydı... Ama L'Espinasse bir kez daha araya girerek ondan beni mazur görmesini istedi. Babam özür dileyip homurdanarak çıktı. Tüm ekip garda buluşmuştur. Gece oldu.

Galiba saat on bire doğru, L'Espinasse yolunu değiştirip yanıma uğradı ve ertesi sabah başka yaralılar geleceği için diğer hastalarla birlikte ortak koğuşa nakledileceğimi söyledi. İyiye gidiyormuşum, dün beni daha iyi görmüş falan filan falan filan ama bir sondaja daha ihtiyacım varmış, huysuzluk yapmanın, inatçılık etmenin zamanı değilmiş. Biliyordum bu oyunu. Yan yana duran sondalardan en büyüğünü aldı. Başladı kazımaya. Tek başına. İçimden bir ses karşı çıkarsam başımın belaya gireceğini söylüyordu. Karı kesin bir şeyler planlıyordu ama kestiremiyordum. On dakika sürdü muamele. Duygulandığımdan değil, gerçekten ağladım.

Neyse. Ertesi sabah Saint-Gonzef koğuşuna nakledildim. Bébert ile Zuhaf Oscar'ın arasına düştüm. Bu ikincisini hatırlamak bile istemiyorum çünkü üç hafta boyunca bütün ihtiyaçlarını burnumun dibinde çok sevdiği sondasıyla giderdi. Ağzından da başka bir kelime çıkmadı. Dizanteriden nalları dikmesi yakındı, bağırsağındaki yara da bir türlü kapanmıyordu. Midesi reçel tenceresine dönmüştü. Ekşidi mi tüm sıvı sondadan taşıp yataktan aşağı damlıyor, aşağısını göle çeviriyordu. Bunun üzerine bir oh çekip, "İyi geldi," diyordu. Herkese gülümsüyordu. Güller açıyordu yüzünde. Sonra bir pos-

ta salış, üzerine bir oh daha. Sürekli. Ağzına kadar doluydu herif. Güle güle geberdi.

Sağımda yatan Bébert ise bambaşka bir vakaydı. Benim gibi Paris'ten gelmişti ama Porte Brancion'daki 70. tabyadan. Tanışır tanışmaz ufkumu açtı Bébert. Ona hayatımı anlattım, zor buldu.

"Ben seçimimi yaptım," dedi bana. "Daha on dokuz buçuk yaşındayım ama evliyim, bunu ben seçtim."

Başta farkına varmamıştım ama beni büyülemişti. Ben kendimi çakal sanıyordum ama o bu dağların kurdu çıktı. Ayağından yaralıydı, sol ayak parmağından, kurşun isabet etmişti. L'Espinasse'ın bütün numaralarını biliyordu, dahası benim bilmediklerimi.

"Daha tanımıyorsun hatunu, neler anlatacağım ben sana, ağzın açık kalacak."

Bébert içimdeki merak duygusunu uyandırıyordu. İyiye işaretti bu. Kolum da düzelmeye başlamıştı bir yandan, Méconille düzgün yapmıştı işini. Sol elimle otuzbir çekiyordum. Öğreniyordum.

Buna karşın, ayağa kalkınca lobut gibi sallanmaya devam ediyordum. Yirmi adımda bir oturmak zorunda kalıyordum. Kulağımdaki uğultu bambaşka bir boyuta ulaşmıştı, hayal bile edemezdiniz. O kadar güçlüydü ki Bébert'e de duyup duymadığını soruyordum. Kendi gürültümün içinde onu duyabilmeyi öğrenmiştim ama bir süre sonra bağırması, sonra biraz daha bağırması, sona doğru da avaz avaz bağırması gerekiyordu. Gülme geliyordu sonunda, gülüyorduk.

"Seksen yaşında mısın sen?" diye soruyordu bana. "Angèle bebeğimin donanmadan emekli ihtiyar amcası bile senden iyi duyuyor."

Angèle onun bütün ailesiydi, karısıydı, resmî nikâhlı karısıydı, sadece ondan bahsediyordu. On sekiz yaşındaydı.

Koğuşta her türden adam vardı. Her türlü yaralısı mevcuttu, neresinden, kaç santim isterseniz. Birçoğu yedekti ama hepsi aptaldı. Yine birçoğu girdiği gün çıkıyordu, ya taburcu ya öbür tarafa yolcu. Ve en az üçte biri sürekli inliyordu. Aşağı yukarı yirmi beş kişiydik Saint-Gonzef koğuşunda, ama gece saat ona doğru en az yüz kişi görüyordum. Hemen başımı çeviriyor, dallamaları uyandırmayayım diye sesimi çıkarmamaya çalışıyordum. Keçileri kaçırmak üzere olduğumu hissediyordum. Sabah olur olmaz Bébert'e, gece L'Espinasse'ın yanıma gelip ben sayıklarken bana otuzbir çektirdiğini görüp görmediğini soruyordum. Görmedim, diyordu. Dikkati hiç elden bırakmıyordu şerefsiz. Fakat ben hayal görmediğimi biliyordum. Günler böyle geldi geçti. Zamanla L'Espinasse'a ısınmaya başladım. Toparlıyordum. Sararmış dişlerinden artık iğrenmiyordum. Kolları da bayağı güzeldi hatunun, etli butlu, hakkını vermem lazım. Götü de güzeldi kesin, öyle tahmin ediyordum. Fırsatını bulsam saplardım. Arada idman yaptırıyordum alete, salmaya gelmez. Sayıklamalarım da azalıyordu, geceleri bile. Gaz lambası kısılınca tıpış tıpış yanıma gelip iyi geceler diliyordu. Masumca harbiden... Taşaklarımı falan avuçlamıyordu yani, gerçi ben hayır demezdim ya neyse. İş romantikleşmişti, anlayacağınız. Bébert bile farkına varmıştı.

"Karı madem hevesli, domaldı mı sapla gitsin, bak ama gözünü dört aç, sürekli bakar ol amına koyduğumun amputelerine, birine yakalandın mı boku yersin, gözünün yaşına bakmadan şutlarlar. Ben uyarmış olayım da..."

Lan bu Bébert keratası harbiden anasının gözüydü... Neyse. İki hafta daha geçti bunun üzerinden. Binadan hiç çıkmamıştık, dışarıda olan bitenden haberimiz yoktu, ama cephe yaklaştığına göre bizimkiler geri çekiliyordu. Havan topu sesleri, binanın avlusuna bakan bizim koğuşta gün geçtikçe daha net işitiliyordu, yaklaşıyorlar

demekti bu. Öğlene doğru düşman uçakları geçiyordu, düzenli seferler, ama endişe edilecek bir şey değildi, en fazla üç bomba sallıyorlardı. Kadınlar çığlık çığlığa tuvalete kaçıp orada saklanıyorlardı, uçaklar geçene kadar. Cesareti bir başka oluyor kadınların. Méconille hemen sıvışıyordu mesela. Koşa koşa yukarı çıkıyor, ortalık yatışınca aşağı iniyordu...

"Sıklaşmaya başladı," diyordu.

Feci tırsıyordu.

Babamdan kusursuz bir üslupla kusursuzca kâğıda dökülmüş kusursuz mektuplar alıyordum. Kendisi beni sabırlı olmaya davet ediyor, çok yakında barışın sağlanacağını öngörüyor, bana yaşadıkları zorluklardan, Bérésinas Pasajı'ndaki dükkândan, komşuların çüş dedirten çirkefliklerinden, cepheye gidenler yüzünden La Coccinelle'de sırtına yüklenen angaryalardan yakınıyordu.

"Kantincinin borcunu ödedik. Bir daha sakın kimseye borçlanma. Borcun sonu haysiyet kaybıdır."

Öte yandan, beni cesaretimden ötürü uzun uzadıya kutlamayı da ihmal etmiyordu. Cesaretten bahsetmesine cidden çok şaşırıyordum. Ne olduğunu bilmiyordu ki. Ben de bilmiyordum, gerçi. Huzurumu kaçırıyordu ama işte, endişeleniyordum onun için. Çektiğim inanması hayli zor acılar yüzünden günbegün pekmeze dönüşen bir vücutla mücadele ediyor olsam da babamın mektuplarını, galiba tınısı yüzünden, bir türlü siktir edemiyordum. İnsan on dakika sonra öleceğini bilse bile çocukluğundaki masumiyeti aramaktan vazgeçemiyor. Babamın mektuplarında ölüp gitmiş çocukluğum vardı. Tek bir ânını bile özlemiyordum. Bol kaygı soslu kokuşmuş bir bok yığınıydı, tiksindirici bir şeydi ama babamın güzide tabirleri ve nağmeli cümleleriyle inzibat damgalı kartpostalları süslediği bu seslenişler, her şeye rağmen benim çocukluğumdu.

Son kertede, madem geberiyorum, fonda daha canlı, daha benlik bir şeyler çalsın isterdim. Bu iğrenç durumun en katlanılmaz yanı şuydu ki, babamın cümlelerindeki o sikik armoni acayip midemi bulandırıyordu. Ölsem dirilir, yazdıklarına iyice bir kusup geri ölürdüm. Yedisinde neysen yetmişinde osun. Nalları dikmek işin kolay tarafı, asıl o son nefesi vermeden önceki saçmalıklar, o hengâme, o salya sümüklük, o işkence tüketiyor insanın içindeki şiiri. Ya çat diye gideceksin ya da çok zengin olmaya bakacaksın. L'Espinasse gece beni okşamaya geldiğinde iki kere ağlayacak gibi oldum kollarında. Zor tuttum kendimi. Sırf babamın kartpostalları yüzünden. Çünkü size bir şey diyeyim mi, övünmek gibi olmasın ama, artık biliyorum, tek başımayken, çok cesur adamım.

Peurdu-sur-la-Lys'in nasıl bir yer olduğunu öğrenmek için sabırsızlandığınızdan eminim. Ayağa kalkıp sokağa çıkma izni alabilmem için üç hafta daha geçmesi gerekti. İçten içe üç buçuk atıyordum. Bébert'e çaktırmıyordum. Ama o da kaygılıydı, hissediyordum. Etim budum belliydi sonuçta, L'Espinasse'tan başka bir güvencem yoktu. Méconille etkisiz elemandı, para L'Espinasse'taydı, hastaneyi o çekip çeviriyordu.

Rahip her gün uğruyordu. Bir umutla dolanıp duruyordu leşlerin arasında, neyse ki memnun edilmesi zor biri değildi. Bir-iki tanesi günah çıkardı mı havalara uçuyordu. Harbiden ışık saçmaya başlıyordu. Ben de bir kere günah çıkardım. Bir şey söylemedim tabii, kafadan salladım bir şeyler. O kadar aptal mıyım? Bébert de günah çıkardı.

Méconille daha tekinsiz bir tipti, kafamdaki kurşunu çıkarmayı da iyice takıntı haline getirmişti. Her sabah uğrayıp boy boy optik aletlerle ağzımın, kulağımın içine bakıyordu, şaşı olacaktı sonunda.

"Cesur olmalısınız Ferdinand, bunun mutlaka çıka-

rılması lazım... Yoksa kulağınızı kaybedebilirsiniz... belki kafanızı bile..."

Aptalı oynamam, onu fazla kızdırmadan sürekli savuşturmam gerekiyordu. Méconille'le giriştiğim mücadele Bébert'in en büyük eğlencesiydi, deli gibi gülüyordu bizi izlerken. L'Espinasse bana destek atıyordu devamlı, fazla abartmadan. Karı, Méconille'e karşı koyuşumu izlerken ıslanıyordu resmen. Akşam yanıma gelip tüm ciddiyetiyle sikime idman çektiriyordu. Lakin doğruya doğru, gene de tek güvencemdi. Ama Bébert'in dediği gibi, fazla güvenmeye de gelmezdi kaltağa. Bilmem mi? Lan ama işte karının kurmaylarla arası o kadar iyiydi ki, benim için altı ay istirahat izni istese, sabahına gelirdi izin yazısı.

Ama durun, daha yeni başlıyoruz. Bir sabah koğuşa, tam da dediğimi doğrularcasına, dört yıldızlı bir general girdi. L'Espinasse'ın arkasından. Başıma bir boklar geleceği suratlarından belliydi.

Ferdinand, dedim içimden herifi görür görmez, işte düşmanın geliyor, gerçek düşmanın, can düşmanın, kanlı bıçaklın... Şu generalin suratına bak, nereye saklanırsan saklan bulur lan bu seni, kaçamazsın bunun elinden. Bir anda yapayalnız, kimsesiz kalmıştım. İçimdeki ses bunları söylüyordu, yanılmazdı da puşt. Şarkıymış türküymüş, panayırmış, pastanın kremasıymış, operaymış, gaydaymış, kaymak götlü meleklermiş, hiçbirine kanmaz. Zekiyimdir, keçi gibi de inatçıyımdır, Mont Blanc'a teker takıp üzerime salsalar bildiğimden dönmem. Bazısının içinin kötülüğü yüzüne vurur: İçgüdün seni asla yanıltmaz, gördün mü anlarsın. O yüzden, buraya kadarmış. Mermileri sayma zamanı. Geçmiş olsun. Herif yaklaştı yatağa. Oturdu ucuna, açtı çantasını. Bébert paçayı nasıl kurtaracağımı merak ediyordu, kulağı bizdeydi. L'Espinasse herifi takdim etti.

"Komutan Récumel, 92. Kolordu askerî mahkeme müfettişi. Kendisi konvoyunuzun akıbetiyle ilgili soruşturmayı yürütmek için burada Ferdinand. Pusuya düşürüldünüz, değil mi Ferdinand, bana öyle söylemiştiniz... Yolda casusların saldırısına uğradınız ve..."

Hatun imdadıma koşuyordu. Cephane sağlıyordu. Récumel'in suratındaki ifade hiç sevimli değildi. O güne kadar çok rütbeli suratı görmüştüm, öyle ki aç fareler bile ısırmadan önce iki kere düşünürdü ama Komutan Récumel'in suratı, iğrençlikte benim tecrübemi hayli aşıyordu. Yanağı yoktu lan herifin. Yüzünün her tarafı delik delikti, üç haftalık ölü suratı gibi. Kıllı, sararmış, arkası görünen incecik, gergin bir derisi vardı. Bu hiçliğin ardında saf kötülükten başka bir şey olmadığı kabak gibi belliydi. İki oyuğun dibine çakılı gözleriyle öyle bir delip geçiyordu ki bakışları, gerisi amortidendi hani. Alev alev hırsla yanan Endülüs gözleri. Saçı da yoktu bu arada, beyaz bir ışık sarıyordu kafatasını. Daha görür görmez, daha sesini duymadan dedim ki içimden, Ferdinand, yolun sonuna geldin. Tüm Fransız ordusunu tara, bu herifften daha vicdansızını, daha gaddarını bulamazsın, istisnai bir vaka bu, fırsatını buldu mu yarın şafakta kurşuna dizdirir seni.

Ama sonra, o sorduğu sorular! Ah bir duysaydınız. Kâğıda yazmış hepsini. Durumu çakınca içime su serpildi, resmen umut oldu herifin cahilliği, sorduğu şeylerden haberi bile olmadığı o kadar belliydi ki! Uydurup uydurup ipe dizmişti. Lan biraz okumuş etmiş olsam oracıkta verirdim ağzının payını. Kıçından sallıyordu boyuna. Zırvalıyordu, görüyordum, ama herifi yerin dibine sokacak tedrisat bende yoktu işte. Koğuşu nasıl güldürürdüm, ah be. Le Drellière'e ve konvoya ne olduğuna dair hiçbir fikri yoktu. Varmış gibi davranıyordu. Salaklık parayla değil ya. Böyle şeyler uydurulmaz, hele kötü

bir kalple. Hissedersin, o kadar. Açıklanacak bir şey yoktu yani. Konuşmayı L'Espinasse'a bıraktım, o da babam gibi çok konuşup hiçbir şey söylememekte ustaydı. Herif onun sözünü kesmeye cesaret edemiyordu. Kontrol ondaydı, doğuştan muktedirdi, dişlerini öpebilirdim. Leş avcısı pis herif gene de postumun peşindeydi. Bana doğru döndü. Daha doğrusu, benden kalana. O kadar heyecanlıydı ki demir sandalyesinde kıpırdandıkça kıçına zil takmış gibi sesler çıkarıyordu. Lafı dolandırıp bir yerlere varmaya çalıştıkça öbek öbek sıçmasını izlemek hem eğlenceli hem de üzücüydü. Az kalsın acıyıp yardım etmeye kalkacaktım. Herifin beceriksizliği benim yüzümü kızartıyordu. Manevra savaşı ve [bağımsız] süvari birliğine dair hiçbir şey bilmiyordu. Göndersenize bunu süvarilerin yanına, güzel bir sopa yesin orada. Belki bir şeyler öğrenir, azıcık kültürlenir, biraz gözü açılır. Doğru yerde doğru lisanı konuşmak en önemli şey, bir katil için bile.

"Anladığım kadarıyla, onbaşı, size sefer öncesi verilen kesin emirlere ve sefer esnasında iletilen mesajlara dair hiçbir şey hatırlamıyorsunuz. On iki mesaj saydım." Kâğıtları elinde sallıyordu... "Yani... garından ayrıldığınız andan... dört gün sonrasına... planlanan istikamet üzerinde üstlerinizce yapılan... ve o esnada anayolun kırk iki kilometre kuzeyinde olduğunuz düşünüldüğünde izahı son derece güçleşen ve dahası şaşırtıcı görünen... geniş çaplı değişikliklerin ardından... olayların bu denli farklı bir boyut kazandığı, bu denli açıklanamaz hale geldiği... yani konvoyunuzun, düşman toplarınca tamamen bozguna uğratılıp, akabinde Franche-Comté'deki çiftliğe, nehrin tam olarak yedi yüz metre ilerisine çekilmeye zorlandığı âna kadar. Şu durumda... sizden biraz çaba gösterip... zira bu gülünç destandan sağ kurtulan tek kişisiniz... daha doğrusu, Montluc Hastanesi civarında yaralı halde bulunan, 2. Bölük'ten süvari Krumenoy'nın iki

aydır konuşma yetisini geri kazanamadığını düşünürsek, aklı başında tek kişisiniz..."

Krumenoy'dan daha fazla beceri sergilemeye hiç niyetim yoktu. Sustum. Hiçbir ortak noktamız yoktu. Bir kere babam gibi fazla süslü konuşuyordu. Bu yeterdi. Bébert başını yorganına gömmüş kıkır kıkır gülüyordu. Müfettiş başını çevirip ona pis bir bakış attı. Bu, başına çok büyük bela açacaktı. Anlatırım... Konuşmazsam beni neyle suçlayabilir, diye düşündüm. Düşman karşısında firar etmekle mi? Görev yerini terk etmekle mi? Daha makul bir şeyle mi...

"Pekâlâ," dedi bitirirken, "bilgilendireceğim." Ayağa kalktı.

Herifi bir daha hiç görmedim ama ara ara çok aklıma geldi. Düşününce, matrak bir işi vardı. L'Espinasse kurtarıcım olmuştu. Şanslı piç, diyordu arkamdan koğuştakiler, feci kıskanıyorlardı. Amına koyduğumun siki tutmuş, ağlak geberikleri. Ferdinand, diyordum içimden, lan olur da harbiden paçayı kurtarırsan bu işten, bir an evvel tüy buradan. Şimdiden bir bahane bul kendine, mutluluğunda gözü var bu ibnelerin...

Tek gözlü Mağribi onbaşının bizim karıyı düdüklemek için çıldırdığını bilmeyen yoktu mesela, o derece açık oynuyordu.

İki hafta daha geçti. Ayakta daha uzun süre durabiliyordum. Tek kulağımla duyuyordum, öbüründe durmadan demir dövüyorlardı falan ama siktir etmiştim hepsini, dışarı çıkmak istiyordum. Bébert de dışarı çıkıp vaziyeti bir görmek istiyordu. Gidip izin istedik Matmazel L'Espinasse'tan! O günün gecesi, ışıklar kısılınca yanıma geldi L'Espinasse, başucuma. Nefesini burnumun içine veriyordu. Bunun bir ölüm kalım meselesi olduğunu anladım. Cesaretimi topladım. Ya şimdiydi ya asla. Ağzına, dudaklarına yapıştım, dişlerini, dişlerinin arasını

emdim, dilimin ucuyla dişetlerini dolandım. Gıdıklandı. Hoşuna gitmişti.

"Ferdinand," diye mırıldandı, "benden hoşlanıyor musunuz, Ferdinand?"

Sesimizi yükseltmememiz gerekiyordu, yavşaklar horluyor numarası yapıyordu. Otuzbir çekiyordu hepsi. Dışarıdan sürekli top sesleri *buuum buuum* bütün gece, yirmi kilometreden, belki daha yakından. Kollarını öptüm, değişiklik iyidir. İki parmağını tutup ağzıma soktum, öbür elini de sikimin üzerine koydum. Kaltağın benden hoşlanmasını istiyordum. Bütün ağzını, her yerini öptüm yine. Askerî mahkemedeki herifin peşimi bırakması için her şeyi yapabilirdim, dilimi göt deliğine sokabilirdim, regl kanını lıkır lıkır içebilirdim, ne isterse. Fakat enayi değildi yavru.

"Korktunuz, değil mi Ferdinand? Komutandan... Yaptığınız açıklamalar hiç mantıklı değildi..."

Gıkımı çıkarmadım. Artık onu anlamıyordum... Ne yapacağımı bilmediğim için bir şeyler geveleyip geçiştirdim. Korkmam hoşuna gidiyordu. Zevke geliyordu amına koyduğumun karısı. Sikime sürtünüyordu. Kocaman bir Flaman götü vardı. Dizlerinin üstüne çökmüş, arkadan saplıyormuşum gibi aşka geliyordu. Dua ediyordu karı.

"Yarın sabahki ayine katılacak ve sizi esirgeyip sağlığınıza kavuşturduğu için Tanrı'ya dua edeceksiniz, Ferdinand. İyi geceler."

Bu kadardı, zevke gelip siktir olup gitmişti. Amına koyduğumun sakatları katıla katıla gülüyordu. *Bilboquet* gibi bir şeydi. On iki top. İki top. Sıfır top... Rigodon...[1]

1. Céline burada iple bağlı ahşap bir top ve çanaktan oluşan meşhur oyuncak ile Fransız ordusundaki bir talim uygulamasını birleştiriyor. Atış sahasında hedef vurulduğunda trompet ya da trampet çalınıyor, buna "Rigodon" adı veriliyordu, yani bir bakıma "tam isabet". Céline aynı zamanda bir romanına *Rigodon* ismini vermiştir. (Ç.N.)

Ertesi gün, gözüm sürekli kapıdaydı. Askerî mahkemeden haber gelmedi. Sefer tecrübesi olan yatalaklardan tüyo almaya çalıştım, tabii çaktırmadan.

Bir şarapnel parçası akciğerine saplanmış, bir tanesi de dilinin ucunu koparmış topçuya, "Kurşuna dizilen birini gördün mü hiç?" diye sordum.

"Bi ke e Si son'da gö düm üç ke e ateş et ti er ööö me di he if... Ko kunçtu."

Kötü başlamıştı.

"Ne se soo ra bi o başı," diye devam etti, "kafası a üç kuu şun da a sık tı da öö dü."

Manzara canlanıverdi gözümde. Acaba beni Romanches'a götürüp orada mı kurşuna dizerler, yoksa burada Peurdu'de mi hallederler, bunu düşünmeye başladım. Her şey mümkündü.

Bütün geceyi, gayet doğal olarak, kafamda uğultular, yükselen ateş ve kanlı senaryolarla geçirdim. Birkaç defa yataktan fırlayıp L'Espinasse'ın yanına koşmaya yeltendim... Ama direndim amına koyayım, kaybetmeyeceğim bu savaşı dedim içimden, kaybetmek istemiyordum. İki gün, üç gece daha. Mahkemeden hâlâ haber yoktu. Bu sessizliği sıranın henüz olayda havaya uçup kayıplara karışan alay kasasına gelmemiş olmasına bağlıyordum, ki kim olduklarını bir türlü öğrenemeyeceğim o aşağılık orospu çocuklarının üzerime yıkabileceği en ciddi suç buydu. Geceleri yükselen ateşe rağmen onlara vereceğim aptalca cevaplar hazırlıyordum kafamda. Fakat ses çıkmadı, çıkmıyordu. Ben de kuzeyin o kapkara sabahlarında, tertemiz camların ardından, yağmurda parlayan sivri Flaman çatılarının üzerinden güneşin doğuşunu seyrediyordum. Bunları izliyor, yaşamın geri döndüğünü görüyordum.

Leş düşkünü müfettişiyle, ben gebermeden önce kafamdaki kurşunu çıkarmanın derdindeki Méconille'iyle, günde iki defa bana sonsuzluğu bahşetmeye gelen rahi-

biyle, bütün vücudumu zangır zangır titreten amına koyduğumun uğultusuyla, sözcüklerin kifayetsiz kaldığı bir yaşamın keyfini sürüyordum. Benden uykumu çalmış bir azabın, her saniyesi işkenceye dönmüş bir hayatın pençesindeydim. Asla, bir daha asla başkaları gibi, uykuyla sessizliğin herkese bedava dağıtıldığını sanan o geri zekâlılar gibi yaşayamayacağımı anlamıştım. Sabahın altısında, nöbetçi hemşirenin kapıyı açıp içeri girişine üç ya da dört kez şahit oldum, daha uyumamıştım. Sonra, yine bir sabah vakti, bacağının dizden yukarısı top mermisiyle parçalanmış bir Mağribi nakledildi koğuşa.

"Senin hatunu gör şimdi," diye uyardı Bébert, "boku yedin."

Harbiden de dediği çıktı, Mağribi'nin bizim koğuşa gelmesiyle karının gözü beni hepten görmez oldu. Herifin yatağına yaklaşınca nefesi değişiyordu azgının, battal boya terfi edecekti ya, ölecekti heyecandan. Kaşla göz arasında, akşama bırakmadan, benim de yakından tanıdığım en büyük ebatlı sondayı getirip Mağribi'nin alete daldı. Herif inim inim inliyordu paravanın arkasında. İyi eğleniyordu lan bunlar bizimle. Ertesi sabah doktordaydı sıra, hemen ameliyata aldı bunu, kalçadan aşağı ampütasyon. Hatun da ne hikmetse herifin başından ayrılmaz oldu. Gel sana bir sonda takayım. [Kıskanmaya başlamıştım], ne yalan söyleyeyim. Bébert iyi taşak geçiyordu benimle. Gel bir sonda daha takayım. Mağribi'nin durum kötüydü. Etrafını paravanla çevirdiler bunun. Gerisini Bébert'den dinledim. Acı patlıcanı kırağı çalmaz sandım ama duyduklarıma inanmak istemedim. Bébert beni sikiyor, diye düşündüm. Yataktan kalkıp kendi gözlerimle görmeye karar verdim. Méconille'in dünyadan haberi yoktu. Bébert'le benimse vardı. Öbürleri de bilmiyordu. Mağribi fazla dayanamadı paravanın arkasında. İki günde o kadar kötüleşti ki karantinaya salladılar.

Bizim müdire hanım son gün en az on kere kaldırıp indirmişti bunun siki. Paravanın arkasında dayamış da dayamıştı buna en kallavi sondayı. Neticede öldü, yolladılar aşağı. Bildiklerimle ortalığı ayağa kaldırabilirdim ama sicili yakmaya değmezdi. Ayağa kalkıp koğuşun sonuna yürüyebilecek gücüm vardı, ben de dedim ki içimden, şimdi tam zamanıdır. Cesaretimi topladım, geçtim L'Espinasse karısının karşısına, diktim gözlerimi gözlerinin içine.

"Yemekten sonra şehre gidebilir miyim?" diye sordum.

"Nereden çıktı bu Ferdinand, ayakta zor duruyorsunuz."

"Bir şey olmaz," dedim. "Gerekirse Bébert'e yaslanırım."

Yürek mi yedim nedir! Hani doğruya doğru, şu mahkeme mevzusu sürerken, kapıdan dışarı adım bile atmamam gerekirdi, olacak iş değil. Beni götürmek için her an koğuşa gelebilirlerdi.

Bir izinden fazlasını istiyordum yani, bir istisna, adeta bir lütuf. Fiyakayı da çizdiremezdim artık.

Ok yaydan çıkmıştı bir kere...

"Beş saat yeter."

Hatun şöyle bir baştan ayağa süzdü beni, sonra dudaklarını gerdi, dişleri belirdi. Isıracak sandım. Yapmadı.

"Olur Ferdinand, ama tek başınıza olmaz, Bébert'i de yanınıza alın. Anacaddeye çıkmayın sakın. Garnizondan inzibatlara yakalanırsanız benim başım yanar, siz de hapsi boylarsınız. Baştan uyarmış olayım."

Teşekkür bile etmedim.

"Bébert, ikide uzuyoruz, sakın çaktırma kimseye, bunlar uyanmadan dolaşıp geleceğiz seninle. Ben uzman bir doktora görünmeye gidiyorum, sen de bana refakat ediyorsun, koğuştakiler böyle bilecek."

"Başüstüne!" dedi, sonra da bağıra bağıra konuşma-

ya başladık. "Uzman bir doktor sırf beni muayene etmek için şehre gelmiş, garnizonun öbür ucuna, ona görünmeye gidiyoruz, duymayan kalmasın."

Cin gibiydi amına koyduğumun piçleri, sağı solu belli olmazdı hiçbirinin. [Ama yemi yutmuş gibilerdi.] Şimdilik işliyordu plan. Saat ikide dışarı çıktık. Daracık bir ara sokağa açılıyordu hastanenin kapısı. Temiz hava çok iyi geldi.

"Kış bitmiş Bébert," dedim. "Umut yakındır! Kafamın içi iyice uğuldamaya başladı mı bahar geldi demektir, oradan anlarız, söylerim sana!"

Bébert sürekli tetikteydi. Yüksek rütbeli birini gördük mü hemen uzayacaktık. Ayağında terlikleri, çıt çıkarmadan yürümeye çalışıyor, kapıların önünü bir süre siper niyetine kullanıyordu. Kısa boylu tuğla duvarların üzerinden evlerin bahçelerine, ağaçlara bakıyorduk. Gökyüzünde havan toplarının bıraktığı püfürtülerle pespembe, bembeyaz bulutlar vardı. Karşılaştığımız erlerin üniformaları bizimkinden farklıydı, hepsi tek renk ve daha az süslüydü. Virginal Secours'a girdiğimizden beri moda değişmişti demek ki. Zaman çabuk geçiyor. Temiz hava biraz başımı döndürüyordu ama Bébert'e yaslanıp hızımı kesmiyordum. Sokağa çıkmak acayip iyi gelmişti, sabaha kadar aylak aylak dolaşmak istiyordum. Yaşadığımı hissediyordum. Bütün gün bulvarda volta ata ata oyma ıvır zıvırlar satmaya çalıştığım zamanları hatırlamıştım. Sonu feci boka sarmıştı. Neyse, hatıralara hiç bulaşmayayım, dedim içimden, günümün içine sıçmaya niyetim yoktu neticede. O kadar az güzel hatıram var ki, inanılmaz.

Peurdu-sur-la-Lys tam bir cümbüştü. En azından bizim için. İnce işçilikli, güzel taş evlerle çevrili meydan bir müzeyi andırıyordu. Ortada kurulu pazarda havuç, şalgam, kurutulmuş et satılıyordu. Gözlere ziyafet. Geçerken bütün meydanı titreten kamyonlar, evler, tezgâh-

lar, fahişeler, havan toplarının arkasında, köşe başlarında, kemerlerin altında, elleri cepte, gruplar halinde dikilen askerler, her ordudan, sarılı yeşillisi, ne ararsanız, Kuzey Afrikalılar, Hintliler, lejyonlar, sürü sürü araçlar... Sirk misali [*okunamayan sözcükler*] hoplaya zıplaya dönüp duran koca bir dünya. Şehrin kalbiydi bu meydan; havan topları, havuçlar ve erkekler tüm yönlere buradan dağılıyordu.

Bu renkli manzaraya can verenler bir yana, perişan halde cepheden dönmüş, ayaklarını sürüye sürüye meydandan geçerken geride uzun çamur çizgileri bırakanlar da bu gösterinin bir parçasıydı. Her şeyiyle çok hoşumuza gitmişti. Küçük bir meyhaneye oturup, pencereden dışarıyı izlemeye koyulduk. Biraz ders çalıştık, anlayacağınız.

Bébert çirkin bir herifti. İlk bakışta güven de telkin etmiyordu ama özünde iyi bir çocuktu.

İlk içkileri o ısmarladı. Parası vardı.

"Benim karının işler iyi," dedi, "eşek gibi çalışıyor, parasız kalmayı sevmem..."

Söylemek istediğini anlamıştım. Kafamız çalışıyor.

Bu şehirde herkes bu meydandan geçiyordu.

Dedim ki Bébert'e: "Akşama kadar burada oturalım, Komutan Récumel'i bile görürüz..."

"Unut şu herifi," dedi, "garsona bak asıl..."

Kızın memeler bombaydı, doğru... ama sömürge birliğinden iki asker kapmıştı bile güzelim cicikleri, soldakini biri sağdakini öbürü avuçluyordu.

"Kapılmış," diye yanıt verdim.

"Sen benim Angèle'i bir gör, buna havada karada basar. Heladaki bok lan bu," kız duysun diye bağırıyordu, "sikimi bile yalatmam buna."

Sonra da ciddi olduğunu göstermek için nişan alıp kızın pabucuna kafam kadar balgamı yapıştırıverdi. Kız

başını çevirip Bébert'e dikti gözlerini, o sırada bizim herif, yüzünde boka bakar gibi bir ifadeyle hatunu süzmekle meşguldü. Derken karının yüzünde kocaman bir tebessüm belirdi iyi mi, iki çavuşu başından savıp götü başı oynaya oynaya, büyülenmiş gibi bizimkinin yanına geldi.

"Lan önüne bak suratsız karı, ayağıma basacaksın. Bize iki *picon* getir, sonra da kaybol. Yedeğe alırdım bunu da önce bir Angèle'i görmem lazım..."

Suratını buruşturup başını meydanı izlediğimiz kısa perdeli pencereye çevirdi, bir daha da o garson karıya gözünün ucuyla bile bakmadı, resmen yok saydı kadını. Hatun arada deniyor, okkalı bir balgam daha yemek için uğraşıyordu ama bizimki çoktan kesmişti devreyi. Düşünüyordu.

Bıraktım, düşünsün. Benim de düşünmem gereken şeyler vardı. Ona ayak uydurmaya çalışıyordum.

"Görüyorsun değil mi," dedi aradan biraz zaman geçince, "şehir İngiliz kaynıyor! Bunu Angèle'e yazacağım... Artık dışarı çıkabildiğime göre işe koyulma zamanı geldi... Şu iltihap iki-üç ay daha sürsün yeter. Angèle uçuracak seni Ferdinand, bak görürsün. Evdekilere para bile gönderirsin... Garson kızı sana ayırıyorum, senin için yetiştireceğim... Daha ne yapayım lan senin için... Ben başka orospu bulurum... L'Espinasse gibi karılara güvenmem ben... Ayakta sikerler adamı. Karı sadist amına koyayım, şimdi iyi de bir karşına aldın mı kucağına otururşun, bunların ipiyle kuyuyla inilmez, Angèle sağlam kızdır, huyunu suyunu biliyorum. Zengin edecek bizi... Av köpeği gibidir, kokuyu aldı mı bırakmaz... Ava katıldın değil mi..."

Evet, katılmıştım ama açmadım konusunu. İyi vakit geçirdik Bébert'le o meyhanede. *Picon* sağlam çarpmıştı ama bizimkini. Saçma sapan anlatıyordu bir şeyler, gö-

tünden sallıyordu arada, havasını atıyordu bir şeylerin. Zaafı buydu. Bir tane daha içti, üstüne bir daha. Garson son iki turun parasını almadı. Ondanmış.

"Ayağıma basma, amına koyduğumun kaltağı," dedi teşekkür niyetine.

Gitmeden eteğinin altından elini daldırıp pençe gibi yapıştı kızın götüne, nasıl sıktıysa kızın ağzı burnu yer değiştirdi, sonra da başladı aşağı tarafı yoklamaya. Kızın rengi soluncaya kadar bırakmadı. Sonra da kalkıp gittik.

"Arkana bakma," dedi bana.

Kendi başıma ayakta durabilmeye başlamıştım. Meyhanede bir sürü asker, tabii ki bir sürü sivil polis, bir o kadar da düz vatandaş vardı. Tüccarlar, çiftçiler, Belçikalı *grenadier* muhafızları, İngiliz denizciler. Kocaman bir otomatik piyano, makineli tüfek tempolu zilleriyle, durmadan bir şeyler çalıyordu. Arada bir göğü inleten toplar da ona eşlik edince, kulaklara şenlik. "Tipperary"yi ilk defa orada dinledim. Hava kararmak üzereydi. Dönüş faslına geçmemiz gerekiyordu, evlerin kıyısından fazla açılmadan. İkimiz de hızlı yürüyemiyorduk.

"Şu iltihap iki ay daha dayansın Ferdinand," diye kaldığı yerden devam etti Bébert, "iki ay daha dayansın, sadece Angèle'le, duydun mu beni, sadece onunla paranın amına koyacağım..."

Kulağa hoş geliyordu. Önce bir kimseye görünmeden hastaneye dönelim de. Prensipte sokakta kimse olmamalıydı. Biz saklanırken önce bir polis devriyesi, sonra tam tekmil bir tabur jandarma, sonra da copları ve kolluklarıyla İngiliz polisler geçti. Şansımıza bir mühendis müfrezesi karşımıza çıktı da öyle kurtulduk, yoksa çanımıza ot tıkanmıştı. Kayıklarını ters çevirmiş cephane arabalarında taşıyan köprücüler bile vardı. Şangır şungur bir curcuna, koca koca zincirler, hurdalar, tencere tavalar. Aralarına kaynamak çocuk oyuncağıydı. Fazla-

dan iki zımbırtı daha, kim fark edecek? Üstelik, yine şansımıza, bizim sokağın istikametine gidiyorlardı, topallaya topallaya girdik aralarına. Köşe başında ayrıldık. Üç kere sağ sol yapıp Virginal Secours'un küçük kapısının, doğrudan aşağıdaki karantinaya açılan kapının bulunduğu köşeye vardık. O kapıdan girip çıkmaktan pek hazzetmiyordum.

"Bir şey olmaz," dedi Bébert, "birlikte girmeyelim zaten, ben bahçeden geçeyim, bu ayakla basamaklardan inemem. Sen de aşağıdan gel işte."

Kapıyı açtım. Ses çıkarmadan. Hafifçe itiverdim sadece. Gene de biraz gıcırdadı. Bir süre olduğum yerde durup gözlerimi karanlığa alıştırdım. Biraz ileride bir kapı daha vardı, altından cılız bir ışık sızıyordu. Kapıya doğru yürüdüm. Kimse duymasın diye çok dikkatli davranıyordum. Gerçi kulağımdaki uğultu yüzünden yürürken ne kadar gürültü çıkardığımı tam kestiremiyordum ama olsun. Birkaç adım daha. Birden bir ses duydum, tahtayı kanırtan çivi sesi gibi bir ses, zorlandıkça çatırdayan tahta... Bir tabutun kapağını kapatıyorlar, diye geçirdim içimden. Kesin Kuzey Afrikalıyı paketliyorlar. Yarın gömerler. Fazla tutmazlar. Herifi bir an evvel sallamak istiyorlardı çünkü fenolü bile delip geçen kangreni yüzünden leş gibi kokmaya başlamıştı. Sedyelerde başkaları da vardı ama henüz onun kadar kokmadıkları için sıralarını bekliyorlardı. Ama kulağıma bir ses daha geliyordu, kapının arkasından birinin bir şeyler mırıldandığını duyuyordum ve duyduğum bu ses, hastanede herkesin yakından tanıdığı, kafası her daim güzel olan, bu güzelliği sesine de yansıyan şişko marangoz Émilien'in sesi değildi. Biri dua ediyordu, Latince. Bir rahibe merhumun başında dua mı okuyordu acaba, olabilirdi, neden olmasın?

Merak ettim. Bir süre ne yapsam diye düşündüm. Bakmazsam öğrenemezdim. Boyum azıcık daha uzun

olsa aradaki duvarın üzerinden içerisini görebilirdim. Tabure gibi bir şey arayıp gözüme ilişen boş kutuların üzerine çıktım. Lan kesin duymuşlardı... Neyse, baktım içeri. Pencereleri titreten top sesleri geliyordu kulağıma, bütün bodrumda yankılanıyordu. Gözümü açıp kapayıp bir daha baktım. Bir elim ayağım titrer gibi oldu ama sakinliğimi korudum. Komik şimdi düşününce, aklıma da gelmişti hani. Kendime söylemeye bile cesaret edememiştim ama şüphelenmiştim. Latince bir şeyler mırıldanan ses L'Espinasse'ın sesiydi. Kan ter içinde bir şeyle uğraşıyordu. Bütün serveti içindeymiş gibi canla başla bir tabutu açmaya çalışıyordu. Araya soktuğu keskiyle kapağı kanırtıyordu, çatırtı buradan geliyordu. Émilien tabutun kapağını çoktan çakmıştı.

İki eliyle asılıyor, asıldıkça ellerini parçalıyordu. Mum ışığında yüzünü tam seçemiyordum, bütün vücuduyla kapağın üzerine eğildiği için başındaki örtü de yüzünü kapatıyordu. Kokudan etkilenmiyordu. Ben etkileniyordum. Ne döndüğünü hiç anlamamıştım ama birden özel, mahrem bir âna şahit olduğumu hissettim. Eh tadını çıkaralım bari. Duvara hafifçe vurdum. Başını kaldırdı, mum ışığında beni apaçık görebiliyordu, aramızda iki metre bile yoktu.

İşte o zaman korktum ondan. Birkaç adım geriledim. Öyle garip, değişik bir ifade değildi yüzünde gördüğüm şey, başka bir şeydi, yüzü komple kanayan kocaman bir yaraydı, salyalar akıyordu her tarafından, bütün sinirleri titriyordu.

"Geber, amına koyduğum cadısı," diye bağırdım, "siktiğimin canavarı, geber!"

Karıya saçma sapan sövüyordum çünkü ne söyleyeceğimi bilmiyordum. İçimden geleni söylüyordum işte. Mantıklı olmanın sırası da değildi zaten. Başım döne döne indim kutulardan aşağı. Kapıyı itip açtım.

"Geber amına koyayım, kanın kurusun!"

Aptalca şeyler söylüyordum ama bu kadarı geliyordu aklıma. Birden üzerime atlayıp o kanlı ağzıyla beni öpmeye, ben de ölüymüşüm gibi tüm suratımı emmeye başladı, başımı iki eliyle sımsıkı tutuyor, vücudunun her zerresi titriyordu. Sonra birden ağırlaşıp kendini kollarıma bırakıverdi. Tutmasaydım yere yığılacaktı.

Bayılmak üzereydi.

"Aline," dedim, "Aline!"

İsmi buydu, koğuşta duymuştum. Karanlıkta yavaşça doğruldu.

"Yukarı çıkayım," dedim.

"Öyle yapın Ferdinand, yarın görüşürüz. Ben iyiyim. Çok naziksiniz Ferdinand, sizi seviyorum..."

Sokağa çıktı. Normal haline dönüvermişti. Bu sırada Bébert'in götü üç buçuk atıyordu yukarıda.

"Hademeye yakalandın sandım," dedi.

Bir kurt düşmüştü içine. Ona olanları anlatmayacaktım, ne ona ne de başkasına. Kimseye bir şey anlatmayacaktım. Zarar vermemek için güçlü durmalı bazen insan. Hem, kârlı da çıkabilirdim bu işten. Çıktım da.

Yarınlardan bir beklentim yoktu. Her sabah, gece boyunca beni yirmi-otuz defa uyandıran uğultularım yüzünden evvelki sabahtan daha yorgun uyanıyordum. Bu yorgunluğun ismi cismi yoktu, kaygının sebep olduğu yorgunluğa benziyordu. Tekrar herkes gibi olabilmek, bir insan olabilmek için uyumam gerektiğini ben de biliyordum. Fakat yorgunluktan kendimi öldürmeye bile mecalim yoktu. Her şey yorgunluktu. Cascade[1] ise halinden memnundu, her sabah pansuman oluyor, ayağının iyileşmediğini görünce seviniyordu. Çürümüş iki ayak parmağını kaybetmesine az kalmıştı. Terlikle bile yürümemesi gerekiyordu fakat Matmazel L'Espinasse'tan özel muamele görüyordu bu sayede... ki bu muamele neyi kapsıyordu bilmiyordum, hiç bahsetmiyordu. Her şeye rağmen, her zaman ketumdu, tedbiri hiç elden bırakmıyordu.

"Hişş şeftali güzeli, senin adın ne bakayım?" diye sordu garson kıza, o meyhaneye ikinci defa gidişimizde.

1. Buraya kadar Bébert olarak tanıdığımız yaralı asker, buradan sonra Cascade'a dönüşüyor. Bunun sebebi, büyük olasılıkla, Céline'in bu bölümün başına sonradan yeni sayfalar eklemiş olması. *Guignol's Band* isimli romanda başka bir Cascade'a, *Gecenin Sonuna Yolculuk*'taysa başka bir Bébert'e daha rastlayacağımızı belirtelim. (Ç.N.)

"Amandine Destinée Vandercotte."

"On numara da ismin varmış," dedi Cascade, çok hoşuna gitmişti. "Uzun zamandır mı burada çalışıyorsun?"

"İki yıldır."

"Şehirdeki her boktan haberin vardır öyleyse? Herkesten! L'Espinasse diye bir karı var mesela, tanıyor musun? Karılarla da yapıyor musun lan?"

"Evet," dedi, "ya siz?"

"Götüne bir koyarım anlarsın! Bunlar böyle meraklı olur işte, sonra da korkudan donuna sıçarlar! Sana ne lan!"

Keyfi kaçmıştı sözde, laf çakmıştı ya karı buna, bozulmuştu, hepsi numara tabii. Derdi bana caka satmak, abartıyordu işte. Amandine Destinée'yi götürmek istese anında götürürdü. Kız ömründe onun kadar büyüleyici bir şey görmemişti.

Her öğlen yemekten sonra Majeure Meydanı'ndaki o meyhaneye, Hyperbole'e uğrar olduk. Artık kendi köşemiz, kendi masamız vardı. Her şeyi görüyorduk. Kimseye görünmüyorduk. Virginal Secours'dan her gün çıkmamız kıskançlık yaratmıştı koğuşta. L'Espinasse söz istemişti bizden, o yavşaklardan hiçbirine bir şey çaktırmayacak, şok tedavisi falan için çıktığımızı söyleyecektik.

"Söz!" demiştim karıya.

Bébert sağ olsun, nasıl konuşacağımı öğrenmeye başlıyordum. Sırrıma gelince, özenle saklıyordum. Bébert'e bile güvenmiyordum. Garip bir hal tavır sistemi vardı. Neredeyse hiç ses çıkarmıyordu mesela. Ağzını eliyle kapatıp öyle konuşuyordu, tabii Destinée Amandine'e ağzına geleni söylediği zamanlar hariç. Karı ömründe duymadığı aşağılık sıfatlarla çağrıldıkça zevkten kıkırdıyordu. Her sipariş turunda kalçayı kaptırıyordu bizimkine, herif de hiç acımıyordu sıkarken. Haşin oğlandı Bébert. En az sekiz gün üst üste Hyperbole'e gidip perdenin arkasına sotelendik. Bébert bütün meydanı tarıyor, bölük-

lerin, insanların, subayların hareketlerini izliyordu. Üniformaları ezberliyordu. Amandine Destinée de ona yardım ediyordu.

"Şu köşedeki şato gibi yer var ya, orası İngilizlerin karargâhı. Şapkalarında kırmızı şerit olanlar da en zenginleri."

Aldığı bahşişlerden biliyordu.

Sabah güneş doğar doğmaz Cascade'ı dinlemeye başlıyordum. Bana Angèle'i anlatıyordu, her şeyini, mesela kalçasına kadar inen kızıl kahverengi saçları vardı. Peş peşe on iki defa gelebiliyordu. Vay anasını. Bayılana kadar. Saksoya gelince, muamelesi efsaneydi, sıfır abartı...

"Görürsün!"

Bébert sallamıyordu böyle şeyleri. Kafasını meşgul etmiyordu. Ben de sahalara dönmeye çalışıyordum bir yandan. Mecburdum. Yaşanır mı lan çavuşu kaldıramadan? Yeterince kâbus değilmiş gibi yaşamak. Sikerler öyle işi.

"Biraz daha anlat şu Angèle'i," diyordum alçak sesle, kimseyi uyandırmamak için.

Bana onu ilk defa nasıl arkadan becerdiğini anlatmıştı. Başta çok canı yanmış kızın, bir saat bağırmış.

Solumda yatan Zuhaf'ın suratı sabahları o kadar beyaz oluyordu ki her seferinde öldü sanıyordum. Sonra yavaş yavaş kıpırdanıp öğürmeye başlıyordu. Sevdiklerine kavuşması iki ayı buldu...

L'Espinasse'ın o sıra kimin sikini avuçladığını öğrenmek için ipucu yakalamaya çalışıyordum ama her gün bilmem kaç vagon dolusu yaralı geliyor, sayı durmadan o kadar artıyordu ki takip edemiyordum. Peurdu-sur-la-Lys hayli yoğun bir bölgeydi. Majeure Meydanı'yla ikinci sıra surların arasında en az dört kurmay binası, on iki hastane, üç sahra hastanesi, iki askerî mahkeme, yirmi havan topu sahası olduğu söyleniyordu. Civardaki on bir köy-

den toplanan yedek askerler de yakındaki büyük ruhban okuluna yerleştirilmişti. Matmazel L'Espinasse kendi ifadesiyle bu garibanlar için de elinden geleni yapmıştı.

İnfazlar gündoğumunda, büyük ruhban okulunun arkasındaki arsada gerçekleşiyordu. Önce bir posta, on beş dakika sonra ikincisi. Haftada iki gün, ortalama. Saint-Gonzef koğuşunda yattığım yerden takvime hâkim olmuştum zamanla. Genelde çarşambayla cumalarıydı. Perşembeleri pazar kuruluyordu, o gün koğuşa başka sesler geliyordu. Cascade da biliyordu tüm bunları. Bahsetmekten hiç hoşlanmasa da. Ama gidip görmek istediğini adım gibi biliyordum o arsayı, dünya gözüyle bir kere görmek istiyordu en azından. Ben de. Ama mesele yalnız gitmekti. Bizse hep birlikte dışarı çıkıyorduk. Ta ki bir sabah ayrı çıkıp yolda rastlaşana kadar. Gara gidip bir şey alınması gerekiyordu. İlaçlar falan. Bahanem çoktu, gar çok uzaktı, ağır taşıyamazdım, düşerdim kimse kaldıramazdı vesaire. Koğuştan çıkmayacaktım yani. Cascade da mecburen tek başına gidecekti. Baktım bunun gözü parladı birden, kaçar mı benden? Kafasında kuruyordu bir şeyler, belli. Ben dahil değildim.

"Ben çıkmayacağım," dedim.

Pabuçlarını giymek için arkasını dönünce sandalyede asılı ceketinin cebinden izin belgesini yürüttüm. Çıktı gitti. Beş dakika geçmesini bekledim, sonra da hemşireler duysun diye bağıra bağıra:

"Bizim salak belgesini unutmuş. Paketini vermezler."

Ona yetişecekmiş gibi çıktım.

İşte, dedim sokağa çıkar çıkmaz, ruhban okulunun arkasını görmek için bulunmaz fırsat...

Bir polise falan denk gelmeyeyim diye çok dikkatli ilerliyordum. Bir çıkmaz sokağın başına varınca durdum. Sokağın sonunda, okulun arkasındaki arsaya açılan demir kapı vardı. Yaklaştım. Eğilip anahtar deliğinden bak-

tım. Arsayı görebiliyordum. Bahçe gibi bir yerdi, yerler çim, çimlerin bittiği yerde, yüz metre kadar ileride, yüksekçe taş bir duvar. Lan iyi de insanları nereye bağlıyorlar? Kafada canlandırması kolay değildi. Ama bir fikrim olmuştu en azından. Bari kurşun deliklerini görebilseydim. Arsaya tam bir sessizlik hâkimdi. Yan bahçeye bahar gelmişti, kuşlar ötüyordu. Kurşun sesine benziyordu ötüşleri. Her defasında yeni bir direk dikiyorlardı demek ki, başka nasıl olacak? Gara gitmem gerekiyordu. Yürümeye başladım. Birkaç metre ileride Cascade'a rastladım. Gara gitmeyip oyalanmıştı herhalde bir yerlerde. Birbirimize hiçbir şey söylemedik. Beti benzi atmıştı. Cesaret de bir yere kadar. Ona izin kâğıdını verdim.

"Git şu paketi al," dedim.

"Benimle gel," dedi.

Bütün yol boyunca, emanetçiye kadar bu defa ben ona destek oldum. Arsanın orada beni görünce içine doğduğunu çok sonradan anladım. Dönüşte Hyperbole'e uğradık. Destinée Amandine'e hiçbir şey söylemedi, tek bir kelime bile, sıfır. Kız ağladı. Bir litre *curaçao* içtik. Cascade'ın o gece gözünü bile kırpmadığına eminim. Ertesi sabah tuhaf bir ifadeye rastladım yüzünde, bir şeyleri öğrenmiş de rahatlamış, aydınlanmış gibiydi. Bébert'in duygusuz bir adam olduğunu düşünmeyin. Mesela saatler boyunca başını öne eğip bir şeyler düşünerek susabiliyordu, buyurun size kanıt. Eli yüzü düzgün bir herifti, yüzüne bakılmayacak cinsten değildi, erkek gözüyle söylüyorum tabii bunları, sürekli yüksek fikirlerle meşgulmüş gibi bakan büyük gözleri vardı. Voliyi vurana kadar kadınlara yapmadığını bırakmamıştı, sıçmıştı ağızlarına, ama hepsi de tapmıştı herife, sözüne güvenmiş, hep haklı bulmuş, doğrusunu doğru bellemişlerdi. Beni pembe götlü, hanım evladı, hafif karı kılıklı, vur ensesine al lokmasını bir arkadaş olarak görüyordu.

Ona her şeyimi, neredeyse her şeyimi anlatmıştım. En büyük sırrım, benim için tam anlamıyla hayat memat meselesi olan L'Espinasse vakası hariç.

Bu arada askerî mahkemeden, Komutan Récumel'den hâlâ ses yoktu. Cascade'ın içine doğan, işin görüldüğü arsa vardı sadece. Herif herhalde henüz aleyhime yeterince kanıt toplayamamıştı. Kulağımda sürekli sesini duyuyordum ama geceleri ateşim çıkıp hezeyana kapılınca duyduğum seslerdi bunlar. Dışarı çıkmamı yasaklamasınlar diye bundan hiç bahsetmiyordum. Matmazel L'Espinasse benim siki patlatmaya gelmez olmuştu, saat ona doğru yanıma uğruyor, alnıma masum bir buse kondurup gidiyordu. Ateşi sönmüş gibiydi. Rahip de benimle konuşmaya gelmiyordu. Belli ki bir şeylerden şüphelenmişti. Götümün cerrahı Méconille bile bir kibar olup çıkmıştı. Bébert etrafımızda yaşanan bu küçük değişiklikleri fark ediyor ama olan bitene tam bir anlam veremiyordu. Şehirden bilgi toplamaya, savaş sırasında alışverişin nasıl döndüğünü öğrenmeye devam ediyordu. Hyperbole denen amına koyduğumun meyhanesinde bazen öyle bir kıyamet kopuyordu ki otomatik piyanonun sesi bile duyulmaz oluyordu. Fakat işin en garibi, herkes aynı anda konuşmaya başladı mı kafamın içi ilginç şekilde birden sessizleşiyordu. Gürültü gürültüyü bastırıyordu. Bayılacak gibi olmasam, şikâyetim yoktu bundan. Kafamın içi çelişki yumağına dönmüştü.

"Gel gidelim Ferdinand," diyordu Bébert bunu fark edince, "yüzün gözün kaydı gene senin. Nehrin orada dolaşalım biraz, iyi gelir."

Nehre doğru başlıyorduk yürümeye, düşe kalka. Varınca kafayı kaldırıp ufukta patlayan havan toplarını izliyorduk. Kavakların ardında bahar geri gelmişti. Orada biraz durup Hyperbole'e dönüyor, gözlem vazifesine kaldığımız yerden devam ediyorduk. Taburlar geçiyordu

tüm fiyakasıyla, aynı resimli çocuk kitaplarındaki gibi. [*Okunamayan sözcükler*] ... akşam sekize doğru, nöbet değişimi sırasında.

O saatlerde Majeure Meydanı'nı bir lav seli götürüyordu, yukarıdan aşağıya, soldan sağa askerî birlikler akıyordu. Tezgâhları çevreleyen kemerlerin altından dolanıp meyhanelere şöyle bir uğradıktan sonra çeşmeyi geçip dev araçların dingilleri arasında sağa sola [sallanan] ışık çelenklerini de geride bırakıyor ve nihayet yalaktaki bütün suyu kafaya dikiyorlardı.[1] Majeure Meydanı'ndaki tüm bu şeyler öyle bir bulamaç halindeydi ki şehirdeki tüm insan eti, demir, çelik vesaire, hepsi komple makineden geçirilip karışık kıyma yapılmış sanırdınız. Gerçi duyduğuma göre 24 Kasım gecesi Bavyeralılar meydanı yaylım ateşine tutunca mecaz gerçeğe dönmüş.

O gece Majeure Meydanı'nda her şey dönmeyi bırakmış, tek seferde kırk üç top mermisi inince tepeden, Belçikalılar Zelandalıların bağırsaklarına karışmış. On ölü.

Üç albay, rahibin bahçesinde poker oynarken yakalanmış. Kesin böyle olmuştur diyemem, kendim görmedim, duyduklarımı anlatıyorum. Olayın ertesi günü Cascade'la Hyberbole'e uğradığımızda içerisi her zamanki gibi gürültülü ve şamatalıydı. Majeure Meydanı yine asker kaynıyordu, Peurdu-sur-la-Lys'de geçirecek iki saatleri vardı, sonra başka yere gideceklerdi, o yüzden hepsinin derdi aynıydı, içki bulmak değil, hayır, içki çok vardı, çeşit çeşit, ama kadın yoktu. Amandine Destinée tanıdığımız tek garson kızdı, o da Cascade'ı seviyordu, harbiden kaptırmıştı gönlünü herife, ilk görüşte aşk vakası. Sırf onun için Ypres'den, yiğit Liège'den, Alaska'dan

1. Céline'in bu bölümü defalarca karalayıp yeniden yazdığını, zor okunduğunu ve bu yüzden anlamın bozulduğunu belirtelim. (Ç.N.)

gelen dallamaların kokusu bile kızın midesini bulandırıyordu. Kerhane de yoktu şehirde, kanunen yasaklanmıştı, kaçak çalışan evler tespit ediliyor, mühürleniyor ve dört kolluk kuvvetinden birince, artık hangisine denk gelirse, sınır dışı ediliyordu.

O yüzden millet azıcık kafayı çekip yatağa uzandı mı ya asılmaya başlıyordu ya da birbirine kaymaya, en azından müttefiklerdeki durum buydu, bizde daha o kadar yaygın değildi o zamanlar. Yani neticede, şehirdeki tüm bu vaziyet, Cascade açısından cebe indirmeye müsait çok para demekti. Angèle'i getirecekti, aklındaki buydu. Karşı çıktım, yeminle söylüyorum, şerefim üzerine. Direnebildiğim kadar direndim, çünkü kader sağ olsun, başımızda zaten yeterince derdimiz vardı. İstediği kadar nikâhlı karısı olsun, belgeleri falan istediği kadar nizami olsun, Angèle buraya, Peurdu-sur-la-Lys'e gelir de burada elin adamının kucağında yakalanırsa, Cascade'ı aynı günün akşamı, hatta aynı dakika 70. Alay'a, cephenin en önüne şutlar, beyinsizin ne gözünün yaşına ne de çürümüş ayağına bakarlardı... Ama söyledim mi ona bunları, hayır, içime doğanları kendime saklıyordum. Birbirimizi anlıyorduk. Ok yaydan çıkmıştı çoktan. Cascade siki tutmayı koymuştu kafasına, ağzına sıçılmadan rahat etmeyecekti. Ne yapıp edip kızın izin belgelerini ayarladı. Sonra bir sabah, bir baktım Angèle karşımda, bizim koğuşta, Saint-Gonzef'te. Lan bari bir haber verseydin! Ama yalan da söylememişti kerata, karı bambaşka bir şeydi. Bir bakışıyla, bir hareketiyle siki tutuşturacak cinsten. O kadarla kalsa gene iyi, adamın içine işliyordu resmen durduğu yerde, o içeride, en derindeki şeye, gerçeğe dokunuyordu, derinde dediğime de bakmayın gerçi, ezbere laflar, ölümden ayıran ne ki insanı, üç kat titrek kabuk, lan ama bazen öyle bir güçlü titrer ki bunlar, karşı koyamazsın, evet dersin, olur dersin.

Koğuş dediğimiz o ıstırap fıçısının içinde debelenen sefilleri, bilhassa en dipteki beni, o fıçıdan çıkarsa çıkarsa Angèle'in taş gibi vücudu çıkarırdı. Beni görür görmez baştan aşağı süzmüş, hani hafiften de yürümüştü bana. Cascade sikine bile takmamıştı.

"Gördün mü Ferdinand, yalan mıymış lan, giderken götünü de bir süz iyice, bir çıksın meydana da bak gör nasıl karışıyor ortalık, ben dedim oğlum sana, bu kız alev... Haydi sen git şimdi, yavrum. Çarşıyı bul... Hyberbole diye bir meyhane var orada. Garson kızı gör, adı Destinée, haberi var. Onun yanında kalacaksın... Akşama doğru arkadaşımla gelip seni alacağız. Önce karakola uğrayıp belgeni imzalat... Ben söylemeden dışarı çıkmak yok... Plan hazır, her şeyi ayarladım... Hazırlan sen de... Kimseyle konuşma... Bir şey soran olursa ağlayıver azıcık, kocanın çok hasta olduğunu söyle... Yalan da değil zaten. Anladın işte... haydi uza şimdi..."

Angèle ağzıma sıçmıştı iki dakikada, abayı feci yakmıştım. O kalçaları ayırıp arasını nasıl yalardım var ya. Param olsa saymıştım son kuruşuna kadar. Cascade beni izliyordu. Dalgasını geçiyordu tabii.

"Heyecan yapma, Loulou[1]. Benimle aranı iyi tut, senin alet de çalışmaya başlasın, gerisini ben ayarlarım, bakarsın tadına, lan hem de subay muamelesi çektiririm sana, haydi iyisin, daha ne yapayım oğlum senin için..."

Daracık kısa bluzlar modaydı o yaz. Onunkini hayal ediyordum, bir düş perdesi gibi ardından meme uçları görünüyor, sonra yine kulağım uğuldamaya başlıyordu, kafamın içinde kıyamet kopuyordu, ne zaman böyle heyecanlansam deli gibi başım dönüyor, midem bulanıyor, tuvalete gidip kusuyordum.

1. Yazarın ismi Louis'nin (Louis-Ferdinand Destouches) kısaltılmış hali. Céline bu kısaltmayı *Taksitle Ölüm*'de de bir kez kullanmıştır. (Ç.N.)

Her zamanki gibi dışarı çıkmıştık. Destinée Hyberbole'deydi, yine askerlerin arasındaydı, Angèle de oradaydı, Senegallilerle *anisette* içiyordu. Cascade'ın hiç hoşuna gitmedi bu, dedi ki bana:

"Bu seferlik öbür karının önünde utandırmayacağım ama bir daha ona buna yanaştığını görürsem götünü keserim bunun, sen şahitsin... Var mı lan öyle önüne gelene yanlamak? Kadın bak buraya," dedi ona, "görüşmeyeli saçma sapan huylar edindin herhalde... Paris'te değilsin lan, aklını başını al, ben buradayım... Ben nereye dersem oraya gideceksin, aklına esen yere değil..."

Bu uyarı Angèle'in hoşuna gitmemişti, açıkça görülüyordu. Onun adına utanmıştım. Epey gerildiği hareketlerinden belli oluyordu.

"Böyle mi tanısın seni Ferdinand, bunu mu istiyorsun, seni o kadar övdüm durdum adama. Haydi amını göster Ferdinand'a, haydi bir görsün, göstersene lan!"

Angèle mutlu değildi, hem de hiç. İstemiyordu. Herif böyle zamanlarda tam bir barbara dönüşüyordu.

"Göster yoksa bastonu yersin, kırarım ağzını burnunu!"

Destinée Cascade'ın arkasında duruyordu. Ne yapması, nasıl davranması gerektiğini bilmiyordu ama Angèle için korkuyordu.

Angèle dik durdu, geri adım atmadı. Bizimki de olay büyür diye korkup vazgeçti. Sonra Angèle iyice bir süzdü bunu yukarıdan aşağı. Cascade durulmuştu. Zaten ağzımıza sıçıyordu savaş. Bir de milletin önünde karısını dövüp eldekinden de olamazdı. Angèle hâlâ süzüyordu bunu, bir dakikayı geçmişti herhalde.

"Leş gibi kokuyorsun Cascade," dedi ona, "leş gibi kokuyorsun, ayrıca ne diyeceğim sana biliyor musun, siktir git, anladın mı, o kadar yolu sana bunu söylemeye geldim, arkandan değil, yüzüne karşı söylüyorum, canımı sıkma, yoksa seni ordudan attırırım..."

Bizimki yıldırım çarpmışa döndü, ilk defa bir insan evladı, hem de başkalarının önünde ağzına sıçıyordu, üstelik karısıydı bunu yapan...

"Hişşş," diye fısıldadı, sonra bir daha, "hişşş! Fazla içmişsin Angèle, bir kelime daha edersen buradan çıkınca seni gebertirim..."

Kontrolü tekrar ele geçirmişti.

Bunlar arka taraftaki küçük salonda yaşanıyordu ama Angèle'in sesi bir ara öyle yükselmişti ki korkmuştum. Bağırmaya da devam ediyordu ama laf arasında, çaktırmadan, fısıldayarak bana numara yaptığını söylüyordu, işin şovundaydı kaltak. Bizimkiyse katır tepmişe dönmüştü. Yerinde olsam ben de dönerdim. Sonra oturup içtik beraber, Angèle ödedi. Cascade'ın üç buçuk atışıyla dalgasını geçiyordu.

"Gördün mü Cascade, nasıl sıçıyormuşum ağzına, elimdesin lan... O yavşak suratını görmekten nasıl iğreniyorum, bir bilsen..."

"Sen insan değilsin, Angèle. Sen insan değilsin," diyordu ona.

Kızarmış balık gibi pörtlemişti gözleri, acayip tırsmıştı. Devriyelerin geçmesini fırsat bilip Hyberbole'den çıktı, hastaneye döndü. Angèle o gitmeden yüz frank bıraktı masaya bizim için, sonra da Destinée'nin önünde, "Kavga etmek yok," dedi. "Yarından itibaren idare bende."

Kayda değer şeyler değildi tabii bunlar, neyin ne önemi vardı ki, sonuçta her şey onca dehşetin, bin türlü hastalığın içinde kaynayıp gidiyordu. Sırf komik olduğu için anlatıyorum. Ama Cascade'ın ödü kopmuştu.

"Onun böyle birine dönüşeceğine hayatta inanmazdım, Ferdinand... Hep o yabancılar yüzünden, onlar giriyor kanına."

Ona göre durum buydu. O gece yatağa bu düşün-

ceyle girdi. Uyanınca kaldığı yerden kafa sikmeyi sürdürdü.

Angèle kesin Destinée'yi de yoldan çıkarmıştı. Aynı odada kalıyorlardı. Kim bilir daha ne şeytani planlar vardı kafasında.

Başımın ağrısından her gün dışarı çıkamıyordum. Bu çok canımı sıkıyordu. Gerçi her yerim feci ağrıdığı için Angèle'i düşünecek gücüm de yoktu. L'Espinasse'ın gözü sürekli üzerimdeydi. Geceleri artık beni öpmüyordu. Artık konuşmuyordu da. Yandaki Zuhaf ölmüştü. Bir akşam döndüğümde artık yerinde yoktu. O gece her zamankinden kötü geçti. Ona, o Zuhaf'a, iğrençliklerine, her şeye alışmıştım. Gitmesi daha kötüsünün yolda olduğunun işaretiydi, bundan emindim. Bir şey olacaksa, ancak daha kötüsü olabilirdi.

Ama göreceğiniz üzere yanılmışım. Angèle kaltağının, oturma izniyle şehirde yapabilecekleri Cascade'la kâbuslarımıza giriyordu. Pezevenkliği lafta kalmıştı dallamanın, kız ilan etmişti hükmünü.

"Bu karıların fırsatını buldu mu neler yapabileceğini tahmin bile edemezsin. Kafesinden kaçmış pantere döner bunlar, gözleri hiçbir şey görmez... Onu buraya getirmek hayatımda yaptığım en aptalca şeydi. Sandım ki eskiden olduğu gibi olur... Eskisi gibidir... Ona ne yaptılar, bilmiyorum ki..."

Farkına varıyordu.

"Önüne gelenle yatıyordur şimdi. Bir yakalansın, gör bak nasıl ispiyonluyor beni... ben diyorum sana, bundan her şey beklenir artık... Ya ben bunu kız kardeşime emanet edip geldim, o kadar uyardım, neyi nasıl yapacağını söyledim, izah ettim, Paris'ten döndüğü hale bak şunun! Vay amına koyayım ya. Lan bir kulağıma gelsin bir şeyler, o karıyı polise ellerimle teslim etmezsem neyim, sen de bilmiş ol, yemin olsun derisini yüzüp paspas yaparım, götürüp atarım karakolun önüne."

İki eliyle ayaklarımın dibinde büyükçe bir dikdörtgen çiziyordu.

Koğuştaki heriflere, tabii gebermek üzere olanlar hariç, iyi eğlence çıkmıştı, bizimki karısına sövüp saydıkça kıkırdıyordu hepsi. Normalde sallayan yoktu Cascade'ı koğuşta, kimse dinlemezdi hikâyelerini, bir bok da anlamazlardı zaten, onlar evden her şeyin yolunda olduğunu, barışın yaklaştığını müjdeleyen bir mektubun yolunu gözlemeyi, o sırada da kâğıt oynamayı, çiş kaplarına tükürmeyi ve, damla damla işemeyi her şeye tercih ederlerdi. Temmuz'un 15'ine doğru top sesleri iyice yaklaşınca gürültü sorun olmaya başladı koğuşta. Yüksek sesle konuşmadan kimse kimseye sesini duyuramaz oldu, hele kâğıt istiyorsan bağırmaya mecburdun. Gündüzleri gökyüzü o kadar yakıcı oluyordu ki gözümü kapatınca bile kıpkırmızı bir perde görüyordum.

Neyse ki bizim ara sokak çok sakindi. Hemen sağ tarafta, iki dakika yürüme mesafesinde Lys Nehri akıyordu. Nehir boyunca uzanan yoldan biraz ilerleyince de surların öbür tarafına geçiliyordu. Buradan aşağı bakınca ufka uzanan kırlar ve tarlalarla kaplı, insana huzur veren bir yamaç görünüyordu. Yamacın yemyeşil çimlerinde koyunlar otluyordu hep. Cascade'la onların tıkınmasını seyrediyorduk. Yere oturuyorduk. Kulağımıza tek tük top sesi geliyordu, o da belki. Su durgun akıyordu, yoluna çıkan yoktu. Rüzgâr kavakların arasından eserken minik kahkahalar atıyordu. Mitralyöz mermisi gibi öten kuşlardan başka hiçbir şey sinirimizi bozmuyordu bu tepede. Fazla konuşmuyorduk. Angèle'i gördüğümden beri Cascade'ın da en az benim kadar siki tuttuğuna kanaat getirmiştim.

Bölükler artık nehir yolundan geçmiyordu. Bu güzergâhta trafik tümden kesilmişti. Hiç kıpırdamayan simsiyah suyun üzerinde nilüferler vardı. Güneş tam tepedeyken birden gölgelere saklanıyordu bazen, ortada hiçbir sebep yokken. Hercai ruhlu bir arkadaştı. Kafamdaki

uğultulara biraz olsun çekidüzen vermeye başlamıştım, trombonlar yanlarda, orglar yalnızca gözümü kapatınca, davullar kalbimle aynı ritimde çalıyordu. Mide bulantısıyla baş dönmesi olmasa böyle de yaşardım, ama her şey bir yana, geceleri uykuya dalması çok zordu bu haldeyken. Neşesi, huzuru yerinde, kendini bırakabilen insanın yapabileceği şeydi bu. Benden geçmişti, bir daha yapabileceğimi hiç sanmıyordum. Bana kıyasla Cascade'ın işi çocuk oyuncağıydı. Kafamın huzura kavuşması için iki ayağımın komple çürüyüp kopmasına dünden razıydım. Cascade bunu anlamıyordu, başkasının neyi neden kafaya taktığını anlayamıyor insan. Beynimin içi sürekli uğulduyorken, huzurlu kırların bana ne faydası olabilirdi? Müzisyen olabilirdim mesela, bu iyi gelebilirdi. L'Espinasse gibi sapıtmak da bir seçenekti, önemli olan kafayı meşgul etmek. Çinli olup birilerine işkence mi yapsaydım acaba?

Özetle bu türden manyakça bir şeye ihtiyacım vardı, geberene kadar bu kafanın içinde hapis yaşamaktansa her şeye vardım. Boş boş oturmak bile kafamdaki bu şeyle imkânsız hale gelmişti. Delirmiş miydim kafam yerinde miydi, onu bile bilmiyordum ama biraz ateşim yükselince tuhaf tuhaf hallere girmeye başlıyordum. Uyuyamıyor, bu yüzden güvenebileceğim netlikte düşünceler üretemiyor, bu yüzden de aklıma gelen hiçbir şeye güvenmiyordum. Gerçi bir bakıma beni kurtaran da bu oldu, yoksa bir noktada dellenir, bu çılgınlığa bir son verip kurtulurdum. Uzun süre de beklemezdim. Méconille işimi görürdü.

"Kırlar huzur veriyor insana," dedi Cascade çayırlara bakarken. "Huzur dolacağım derken taklaya gelmek de var tabii, inek[1] dolu her yer. Ben adımı ormanda koydum. Aslında adım Cascade değil, Gontran da değil, adım Julien Boisson."

1. İnek (*vache*) sözcüğü Fransızca argoda *polis* anlamına gelir. (Ç.N.)

Bunu bir itirafta bulunur gibi söylemişti. Sonra da gittik. Bir şey içini yiyordu. Dönüş yolunda idamların gerçekleştiği avluya çıkan çıkmaz sokaktan geçmedik. Sakin sokakları, manastırların bulunduğu sokakları tercih ettik. Fakat orada da huzur bulamadı bizim kafalar, fazla sakin geldi. Yine yolumuzu değiştirip ağaçlı yolun tam ortasından yürümeye başladık, gerisi kaderin bileceği işti.

"Gidip ne yapıyor bir bakalım," dedi.

Hyperbole'e dönmeye üç gündür cesaret edememiştik. Önce belediye binasının olduğu sokağa, oradan da yelpaze gibi açılıp meydana çıkan dev basamakların bulunduğu sokağa saptık. Basamakların öbür ucunda biraz durup bekledik. Meydandan geçmeden önce iyice bir etrafı kolaçan ettik. Polisler durdurursa başımız büyük belaya girerdi, hastaneden çıkmamız mevzuata aykırıydı. Belçikalılar katmerli belaydı, hepsi puştun önde gideniydi. En şerefsizi bunlardı. Cin gibiydiler, adamı suya götürüp susuz getirirlerdi, bilmem kaç tane ırktan millet, boru mu?

Majeure Meydanı yine insan kaynıyordu, ortamdaki curcunaya bir de işler çok açıldığı için artık her gün kurulan pazarın tezgâhları, kasaları, şemsiyeleri eklenmişti. Biraz solda şehrin en güzel binası, en az üç katı oyma taş işli İngiliz karargâhı göze çarpıyordu. Girip çıkan otomobillerle janti herifleri görmeliydiniz. Her hafta sonu, söylenenler doğruysa, Galler prensini ağırlıyordu bu karargâh. Hatta veliaht prens de gelmiş bir kere, bir pazar günü, top atışının üç saatliğine durdurulmasını istemiş. Ölüleri gömmek için. Duy da inanma.

Bilin bakalım kimi gördük? Bir İngiliz muhafızın biraz ilerisinde? Tülünden pabucuna simsiyah bir yas elbisesi içinde? Zor oldu ama tanıdık. Cascade bir dakika durdu. Düşündü. Anladı.

"Gördün mü Ferdinand, bir işler çeviriyor bu... dedim ben sana, İngilizlerle yatıyor..."

İşin uzmanı değilim ama o an Angèle tam da böyle yapıyormuş gibiydi sahiden. Cascade yine düşünüyordu.

"Sakın yanaşma Cascade, baksana şuna, yemiş kafayı, her şey beklenir bundan! Ben uzuyorum..."

"Dur. Nazikçe yaklaşmayı deneyelim. Hatta sen yalnız git, benim burada olduğumu da söyleme. Konuş, eğlendir, anlat bir şeyler. "

Umduğumdan iyi geçti. Angèle'in keyfi çok yerindeydi. Önceki gece üç subayla işi pişirmişti bile, üçü de İngiliz'di.

"Hepsi nasıl cömert! Benim için çok üzüldüler."

Başındaki örtünün izahı buydu, sözde zavallı babasını Somme'da kaybetmişti, kocası da Peurdu-sur-la-Lys'te hastanedeydi. Kocasının adı Gontran Cascade'dı ve elindeki sahte izin belgesinde de aynen böyle yazıyordu. O yüzden her şey kurallara uygundu. Şanslı İngiliz subaylara Fransızca dersi de veriyordu üstelik, hem de en duygusalından. Dün bir gecede on iki pound kazanmıştı.

"Hiçbir şey çalmadın mı?" diye sordum.

"Hayır, gerek kalmadı, kederli halim azdırdı hepsini."

Yanımda iyi vakit geçiriyor, gülüyor, ben de fırsattan istifade orasını burasını mıncıklıyordum.

Cascade bizi Hyberbole'de bekliyordu, işleri rayına sokmayı başarırsam orada buluşmayı planlamıştık. Başarmıştım. Angèle bana vurulmuştu diyemem ama en azından bana gösterdiği tahammül, kocasına kıyasla, çok daha fazlaydı. Acemi orospu Destinée'ye gelince, kızı boğmak üzereydi. Kızın odasında kalmıyor olsa, yapardı da.

"Bana bak,"dedi Cascade'ı görür görmez, "şu karıya yatağa gelmeden önce götünü yıkamayı da mı öğretemedin?"

Elindeki şişeyi kızın suratına geçireceğini sandım ama o yiğidin yerinde yeller esiyordu. Bébert kaderine

çoktan teslim olmuş, beklenen sona doğru ilerliyor ve sanki bunu biliyordu.

"Başına iş alıyorsun Angèle, başına büyük iş alıyorsun, demiştim derim sana ileride, Paris'te ne sanmaya başladın kendini bilmem ama geç olmadan bırak bu delikanlı ayaklarını, sende o zekâ yok Angèle, anlayacaksın ama geç olacak, kendi başını yakacaksın, benden kötü duruma düşeceksin... unutma bu söylediklerimi."

Onunla sakin sakin konuşuyordu. Beni şaşırtıyordu.

Angèle gitmeden önce herkesin önünde ona bir yüz frank daha verdi. İkimize de yeterdi. Ben artık ailemden para istemiyordum. Bu arada bir kere daha gördüm onları, annemle babamı, herkesi, her şeyi, neyin ne olduğunu gördüm, paket halinde. Durup dururken azgın bir sağanağın, geçmişten kopup gelen bir fırtınanın ortasında kaldım. Anlatayım, dinleyin. Yine bir pazar günü, L'Espinasse, yüzünde müthiş bir tebessüm, büyük bir sevinç içinde koğuşun bir ucundan öbür ucuna, yatağımın başına geldi. O sırada yorganın altında asıldığım için dikkatli davrandım.

"Ferdinand," dedi, "bilin bakalım size hangi güzel haberi getirdim?"

Oh be, dedim içimden, çürüğe alındım, muayene bile etmeden eve gönderiyorlar.

"Bilemediniz mi? Mareşal Joffre tarafından cesaret madalyasına layık görüldünüz."

Çadırı indirdim.

"Sevgili annenizle babanız da yarın geliyor. Onlara da haber verildi. Bakın hakkınızda ne güzel şeyler söylenmiş..."

Herkesin duyacağı şekilde yüksek sesle okudu:

"Askerî Mahkememiz Onbaşı Ferdinand'ın, keşif görevi sırasında pusuya düşürülen konvoya bağlı askerlerimizi kurtarmak için ölümü göze alarak tek başına bir

karşı saldırı teşebbüsünde bulunduğuna kanaat getirmiştir. Düşman topçuları tarafından pusuya düşürülen konvoy, düşman süvarilerinin saldırısına uğradığı esnada, Onbaşı Ferdinand, tek başına, bir grup Bavyeralı mızraklı süvariye karşı üç defa hücuma geçmiş ve bu kahramanca davranışıyla, konvoydaki üç yüz [yaralı] askerimize güvenli bir şekilde geri çekilme fırsatı yaratmıştır. Onbaşı Ferdinand bu yiğitçe teşebbüsü sırasında yaralanmıştır."

Benden bahsediliyordu. Dedim ki içimden, Ferdinand bu işte bir yanlış var. Ama sakın kaçırma bu fırsatı. İki saniye bile tereddüt etmedim diyebilirim.

Şans yüzüne güldü mü hızlı davranacaksın, uzun sürmez. Bir bağlantısı var mıydı bilmiyorum ama Peurdu Cephesi de o gün taşındı. Dediklerine göre Almanlar çekilmiş, taktik icabı. Top sesleri neredeyse kesilmişti. Aldığım madalya koğuştakilerin zoruna gitmişti. Acayip kıskanmışlardı. Cascade bile yalandan bir kutlayıp geçmişti. Komple koftiden bir mevzu olduğunu söylemedim. İnanmazdı zaten.

İşlerin bu noktadan sonra benim için hem kolay hem fantastik bir hal aldığını itiraf etmem lazım. Koğuşta dört koldan hayal gücü rüzgârları esmeye başlamıştı. Bana da anormal bir cesaret gelmiş, kendimi tabiri caizse bu rüzgârlara bırakmıştım. Mal gibi durmamıştım yani bu sefer, normalde götümün üstüne oturur bu sefil yaşama katlanmaya devam ederdim, çünkü hem ortada başka bir bok yoktu hem de fedakâr ebeveynlerimden o güne dek sadece acı, kan ve terle yoğrulmuş bir sefalet görmüştüm. Yani diyeceğim, benden kadifelerle kaplanıp yalanlarla süslenmiş ahşap bir ata binmemi isteyen bu hayal gücü sirkinin çağrısına kanmayabilirdim. Reddedebilirdim. Etmedim.

Kaldır kafanı bak lan, dedim, rüzgâr esiyor Ferdinand, gemini hazırla, bırak bu beyinsizler debelensin bokun içinde, sen al götür kendini buradan, artık hiçbir şeye inanma. Üçte ikin yarağı yedi ama olsun, kalanın da yeter sana, idare edersin, izin ver şu serin kuzey rüzgârı kaldırsın seni ayağa. İster uyu ister uyuma, sendele, sikiş, yalpala, kus, köpür, çürü, titre, ez, ihanet et, utanma, rüzgâr da böyle eser, hem istesen de şu dünya kadar zalim ve zırdeli olamazsın. İlerle, senden bütün istenen bu, madalyan var, fiyakan sağlam. Sikik salakların savaşında nihayet koz

sende – kafanın içinde kıyamet kopuyor, vücudunun yarısı kangren, çürüyorsun lan evet, ama savaş alanlarını gördün, cesetlere madalya mı takıyorlar, takmıyorlar değil mi, ama sana taktılar, bunu sakın unutma, yoksa nankörlük edersin, iğrenç bir kusmuk kadar, kurumuş bok kadar, milletin götünü sildiği kâğıt kadar değerin kalmaz.

Cebimde Joffre'un imzasını taşıyan belgeyle geziyor, göğsümü gere gere yürüyordum. Bana gülen şans Cascade ibnesine dert olmuştu adeta. İnlemeyi bile kesmişti.

"Asma lan suratını Gontran," diyordum ona. "Bak şimdi nasıl amına koyuyorum bütün o kart karıların, L'Espinasse'ın, o sağlık heyetindeki şerefsizlerin, piskoposun, amına koyduğumun yobazı karşımda hazır ola geçmesin de göreyim ben onu, bak nasıl öttürüyorum ibneyi."

Şakalarım Cascade'ı artık güldürmüyordu.

"Yakışıklı adamsın Ferdinand, yakışıklı adamsın. Git bir fotoğraf çektir," dedi. Nereden aklına geldiyse.

"Çektirmezsem neyim," dedim.

Annemle babamı alıp, geldikleri sabahın öğleni fotoğrafçıya götürdüm. Babam şoktaydı. Birden birisi olmuştum. Dedikleri doğruysa Bérésinas Pasajı'nda herkes madalyamdan bahsediyordu. Annemin gözlerinden minik minik yaşlar akıyor, sesi titriyordu. Midemi bulandırıyordu. Annemle babam duygulanınca harbiden keyfim kaçıyordu. Halletmemiz gereken daha mühim meseleler vardı. Sokaklardan geçen topçu birlikleri babamı çok etkilemişti. Annemse durmadan askerlerin gencecik yaşlarına şaşırıyor, at sırtındaki subayların gösterişli pozlarından etkileniyordu. Subaylar ona güven veriyordu. Babamın Peurdu-sur-la-Lys'te bir bağlantısı çıkmıştı, La Coccinelle için çalışan bir sigortacı. Adam bizi madalyamın şerefine öğle yemeğine davet etmişti, L'Espinasse da davetliler arasındaydı. Hastanesinin gururuydum, Cascade

da öyleydi çünkü sürekli benim yanımdaydı ve annem Angèle'in de gelmesini istemişti çünkü evliydiler. Durumla ilgili en ufak bir fikri yoktu. İzah da edemezdik. Aynı akşam döneceklerdi zaten. Angèle'i aramaya çıktık, birkaç gündür tezgâh açtığı yerde, İngiliz karargâhının köşesinde bulduk.

Cascade tam bir insan enkazına dönmüştü. Gün geçtikçe eriyordu, hele Angèle'i gördü mü son sürat. Şikâyet etmeyi bırakmıştı. Destinée'ye bile söz geçiremiyordu artık. Kız Hyperbole'de ayak altında durmasın diye sandalyesini köşeye çekiyordu herifin. Bir insan evladının dönüşümüne şahit oluyordum. Madalyam bana hava bastıkça basıyor, bilmediği bir şeyse onu sürekli kemirip tüketiyordu. Oysa savaştı her şeyin müsebbibi, ama o bunu artık göremiyordu. Ben her gün biraz daha aslan kesilirken, o elden ayaktan düşüyordu, kapkara yazgısına teslim olmuş gibi bir hali vardı.

"Pes etme," diyordum ona, "Angèle denen bu karı seni resmen büyüledi, kendine gel. Şu sıra kafasına eseni yapıyor, halimizden faydalanıyor ama hep böyle mi sürecek? İşler değişince düşecek yine avucunun içine. Gör iki güne nasıl tıpış tıpış geliyor kapına."

"Yok yok yok delirtecek bu beni, gidip kendim ihbar edeceğim polise, anladın mı durumu, zor duruyorum zor, o kadar tanıyamaz oldum kendimi. Göndersinler Paris'e, ne bok yiyorsa yesin orada, zencilere mi dövdürüyor dibini, artık umurumda değil. Lan zaten geçtim gitmesini kalmasını, ya ben onu geberteceğim ya o beni, buna geldi iş. Savaşın amına koyayım lan, hep onun yüzünden, sen ne dersen de. Sevgili de yapmıştır bu, veriyordur ibnenin birine, o da lezbo değilse tabii, belki ta başından lezboydu da ben uyanamadım. Sana yemin ederim Ferdinand, Angèle bir canavar."

La Coccinelle için çalışan sigortacının adı Bay Har-

nache'tı. Çok güzel bir evde oturuyordu, o devirde bundan konforlusunu bulamazdınız. Müthiş sevecen, güler yüzlü bir adamdı. Bize bütün evi gezdirdi, her köşesini. Geleneksel bir tarzı vardı evin, tam annemin kalemi. Sürekli iltifat ediyordu adama. Cephenin ağzında yaşamak zorunda oldukları için Bayan Harnache'a üzülüyordu. Minik torunları, iki oğlan, bir kız, bizimle masaya oturdu. Bay Harnache doğuştan zengindi, sırf oyalanmak için La Coccinelle'le çalışıyordu.

Annem adama hayran olmaktan kendini alamıyordu. Adamda ne ararsanız âlâsı vardı, cesaret, azim, erdem, gırla. [*Okunamayan sözcükler*] vaktiyle kalp rahatsızlığı yüzünden çürüğe çıkarılıp cepheye gönderilmemiş olmasına rağmen bir cephenin taş çatlasa yirmi kilometre uzağında, içinde dünya tatlısı çocukların koşturduğu, üç hizmetçiyle bir aşçının çalıştığı, her köşesi incelikli bir tarzı işaret eden "eski moda" mobilyalarla döşenmiş, saray yavrusu evinde lüks bir yaşam sürerken en pahalı kumaştan takım elbisesi ve son derece seçkin ve şık yakasıyla göze hitap etmesini o kadar iyi biliyordu ki bizi ilk günden masasına davet etme lütfunda bulunan, bize karşı böylesine mütevazı bir tavır sergileyip böylesine nazik davranan ve masada özellikle Cascade'la müthiş bir samimiyet kurup ona durmadan sorular soran, iltifatlar yağdıran, yaralarımızı ve madalyamı göklere çıkaran, Peurdu-sur-la-Lys'in kaymak tabakasına mensup her zatı muhteremi tanıyor ve sular seller gibi İngilizce konuşuyor olmasına rağmen tevazuyu bir an olsun elden bırakmadığı yetmiyormuş gibi babama kendi kaleme aldığı mektuplar kadar fevkalade olmasa da hoş bir üsluba sahip mektuplar gönderen ve o dönemde fazla tercih edilmemesine rağmen saçlarını fırça gibi dikmek suretiyle edindiği fazlasıyla usturuplu, oldukça maskülen görünüş sayesinde müstakbel poliçe sahiplerinde büyük

bir güven tesis eden bu adamın evin her tarafını dantellerle süslemiş olması annem tarafından müstesna bir zevkin işareti olarak yorumlanıyordu. Kendi tabiriyle "sakat" bacağının ağrısı tırmandığı her basamakta artan annem, çektiği ıstıraba rağmen Bay ve Bayan Harnache'ın evinde gördüğü istisnasız her şeyi harikulade bulmayı sürdürüyordu.

Kat aralarında, pencerenin önünde durup nefesleniyor, sokağı sel gibi götüren birliklere bakıyor, bir süre üzgün bakışlarla bu karnaval benzeri şeyi seyrediyordu...

"Hâlâ top sesleri geliyor," dedi.

Sonra da hemen yandaki odaya dalıp, Harnache ailesinin kim bilir kaç nesilden yadigâr hazinelerini hayranlıkla keşfe koyuldu. Anneme sokaktan geçen birlikler yerine nehirde yüzen balıkları gösterseniz de sonuç değişmezdi, onların da niye birbirinin kıçına girip renkli bir sürü halinde dolaştığını anlamazdı. Babamsa kendini ona her şeyi açıklamak zorunda hissediyor, sürekli bir şeyler uydurup sözümona izah ediyor, her boku biliyormuş havalarına giriyordu. Bay Harnache'a gelince, kendisi tüm kibarlığıyla (Hint) birliklerin tertibini açıklamakla meşguldü misafirlerine...

"Hep ikişerli yürür bunlar, birini vur, öbürü kendiliğinden ölür. Gerçekten."

Annem resmen kendinden geçmişti. Duygular tavandı.

"Arkana dikkat et Célestine," dedi babam.

Bu muhteşem evin kaymak gibi cilalı basamaklarını ima ediyordu.

"Adeta bir müze... Ne kadar hoş eşyalar, hanımefendi..." Kadını tebrik etmeden duramıyordu annem.

Bayan Harnache yanında üç çocuğuyla aşağıda, yemek odasının girişinde bekliyordu. Babam, annemin herkesin önünde yere kapaklanmasından korkuyordu. Garda

merdivenleri, sokakta kaldırımları inip çıkmaktan bacağı iyice şişmiş, topallıyordu. O sıska, sevimsiz bacağı aklına geldikçe babamın yüzü ekşiyordu. Herkes de görmüştü üstelik, emindi, basamakları çıkarken eteğinin altından kesin görünmüştü. Harnache küçük kıvrık bıyıklarıyla tam bir zampara intibası uyandırıyordu bende. Hizmetçileri düdüklediğine bahse girerdim. Babam da hizmetçileri kesmeyi ihmal etmemişti, ordövrleri getirirken fırsatı değerlendirmişti. Yirmili yaşlarda, etli butlu, hoş kızlardı. Ellerinde tabaklarla mutfağa girerken iki basamak çıkıyorlardı, o sırada da kısa bir süre baldır şov yaşanıyordu.

Bayan L'Espinasse biraz geç gelip geciktiği için uzun uzun özür diledi. Majeure Meydanı'nın girişinde bir törene takılmıştı, önceki gece gemiyle şehre gelen İskoçlara, generalleri tarafından bayrakları teslim edilmişti.

"O kadar güzeldi ki! Bir görseniz ne kadar yakışıklı delikanlılar, hanımefendi! Daha hepsi çocuk sayılır ama hepsinde nasıl bir zindelik, nasıl bir yiğitlik, nasıl bir mukavemet! Günün birinde büyük işler başaracaklarına, o soysuz Almanlara, o hayvanlara, o mahluklara dünyayı zindan edeceklerine adım gibi eminim!"

"Sormayın hanımefendi, her gün gazetelerde en ince ayrıntısına kadar okuyoruz barbarlıklarını! Vahşi yaratıklar! İnsanın aklı almıyor! Böyle şeyleri engellemenin bir yolu olmalı."

Bu söz konusu barbarlıkların yine söz konusu ince ayrıntılarını Cascade'la benim kulaklardan esirgediler. Gazetelerde okudukları her şeyi anlatmak istemediler. Anneme soracak olursanız, fevkalade nüfuzunu kullanarak Almanların her istediğini yapmasına engel olabilecek birisi mutlaka vardı. Vardı yani, o kadar, olmaması mümkün değildi. Babam da, ilginçtir ki, ayda yılda bir olsa da onunla aynı fikirdeydi. Almanların aklına eseni yapabilmesinin sonu, dünyanın onların sandığı gibi bir yer [dün-

ya bir sürü ilke, bir sürü kavram üzerine inşa edilmişti] olmamasına çıkardı ki bu olacak iş değildi, onlar gerçeğin farkındaydı ve bu böyle kalmalıydı. Savaşı, bunca vahşeti, barbarlığı engellemenin elbette çaresi vardı. Herkesin, babamın hayatı boyunca yaptığı gibi, üzerine düşeni yapması yeterliydi. Bu kadar kolaydı. İşkencenin sınır tanımadığı korkunç bir dünyanın varlığını akılları almıyordu. O yüzden de böyle bir varlığı kabul etmiyorlardı. Bunun bir ihtimal olduğunu düşünmek bile uykularını kaçırıyordu. Bütün masa iştahla ordövrlere yumuldu. Bir yandan tıkınıyor, bir yandan birbirlerini Almanların barbarlıklarına karşı yapacak bir şey olmadığını inkâra teşvik ediyorlardı.

"Bu böyle sürmez. Bir Amerikan müdahalesi yeter."

Matmazel L'Espinasse'ın, öfkeli görünmek için masadaki diğer davetliler kadar çırpınmadığı, biraz çekimser davrandığı ne benim ne de Cascade'ın gözünden kaçmıştı. Gözü üstümüzdeydi, biz de uslu uslu oturuyorduk. Masada tuhaf bir dil konuşuluyordu, körler sağırlar ve dahası aptallar birbirini ağırlıyordu.

Sonunda Angèle de gelince tam oldu. Pot kırmak için hiçbir fırsatı kaçırmayan annem onu kocasının yanına, tehlikenin tam kalbine gelme cesaretinden ötürü kutladı... daha uzun süre kalacak mıydı... izni var mıydı...

Angèle'in gözü sürekli madalyamdaydı, saniye ayırmıyordu.

O kadar uykusuz olmasam, bir de bir-iki gün daha başıma kesin bir şey gelmeyeceğini bilsem, havada karada kayardım hatuna. Madalya götümü sağlama alıyordu, ama uyutmuyordu da. Hem Cascade da vardı arada.

Sıra kuzu buduna geldi. Bir süre masadaki herkes düşünmeyi bıraktı. İlk tabaklar bitince, ben, babam ve Bay Harnache üçer tabak daha aldık, Bay Harnache'ın karısı iki, Bayan L'Espinasse bir buçuk. Annem beni yemek yerken izlerken şefkatle gülümsüyordu.

"En azından iştahı hâlâ yerinde," dedi neşeyle, herkes duysun diye...

Kulağımdan hiç bahsetmiyorduk, Almanların barbarlıkları gibi bir şeydi, kabul edilemez, çözümsüz, ne getireceği bilinmeyen, velhasıl münasip olmayan, bu dünyada her şeyin bir çaresi olduğu konseptini çürütebilecek bir naneydi. Çok hastaydım, üstelik deli gibi çınlayan kafamın içindeki beynim henüz annemle babamın ne denli alçakça davrandığının, ne sefil ümitlere bel bağladığının tam anlamıyla farkında değildi ama yine de onlardaki bu çürümüşlüğün her hareketimde, her kötüleştiğimde, yapış yapış, ağır bir sülük gibi üzerime yapıştığını, her türlü kanıta rağmen, her türlü kanıtın aksine, tıkındığımız salonun on metre ilerisinde uluyan, doymayan, sınır tanımayan, kanlı işkenceleri ve utançları görmezden gelmek için kullandıkları o acınası iyimserliğin, o mide bulandırıcı, muazzam aptallığın beni gözüne kestirdiğini hissediyordum, ki işte yine sıra benim trajedime, benim yaşadıklarıma gelince hepsini inkâr ediyorlardı çünkü onları kabul etmek, bu dünyadan ve yaşamdan ümidi kesmek anlamına gelecekti ve her şeye rağmen hiçbir şeyden, Bay Harnache'ın evinin önünden tam tekmil taburlarıyla, gök gürültüsü gibi gürleyen top mermileriyle, tüm pencereleri zangır zangır titreterek geçen savaştan bile ümidi kesmek istemiyorlardı. Koluma övgüler düzüp durdular. İyimserliğin gönlünce cilveleşebileceği hoş bir yaraydı. Cascade'ın ayağı da öyleydi. Angèle hiçbir şey demiyordu, doğru dürüst makyaj bile yapmamıştı.

"Bu kızcağız da ne kibarmış," diye fısıldadı bana annem, salatadan sonra. [*Okunamayan bir cümle.*]

Masada bir komplo dönüyordu. Yalnızca benim cesaretim kutlanmıyor, biz yaralı askerlere moral de pompalanıyordu.

Tıkınma faslı iki saat sürdü. Yemeğin sonuna doğru ordu vaizi, Rahip Présure uğrayıp annemle babamı kut-

ladı. Kibar bir hanımefendi gibi yumuşacık bir sesle konuşuyordu. Kahvesini altın içiyormuş gibi içiyordu. Kendinden emindi. Annemi kutladıkça annem başını sallıyordu, babam da öyle. Her şeyi onaylıyorlardı. Tanrı kelamıydı, boru değil.

"Görüyorsunuz ya, sevgili dostum, yeryüzündeki kullarını en zorlu sınavlara tabi tutan Efendimizin onlara merhameti hudutsuz, şefkatiyse sonsuzdur. Kullarının acıları onun acıları, gözyaşları onun gözyaşları, kaygıları onun kaygılarıdır..."

Rahiple aynı fikirde olmak için masadakilere benzemeye çalışıyor, embesil bir tövbekârı oynuyordum. Kafamdaki curcuna kaskı dışarıdan ses geçirmiyor, beynimi yiyen uğultular yüzünden herifin ne dediğini bile zor duyuyordum ama olsun. O zehirli ve kaypak sözleri, ıslıkların arasından sıyrılıp bin yankılı bir kapıdan geçerek bir şekilde beynimin içine girmeyi başarıyordu.

Rahip fiyakalı cümleler kuruyor, annem ağzı açık adamı izliyordu. Herif huy edinmişti belli ki, fiyakalı cümleler kurmadan duramıyordu, tıpkı annemin kendini adamadan, kulağımın uğuldamadan, babamın da namuslu bir adam olmadan duramadığı gibi. Şeref madalyamı biraz daha kutlamak için hep birlikte biraz daha konyak ve yıllanmış şarap içtik.

Cascade sırf gıcıklığına sürekli Angèle'in kadehine salça oluyor, kızın içkisini bitirmesine izin vermiyordu. Gözünün içine baka baka fondip yapıyordu. Bunu matrak buluyordu. Bay Harnache'ın yemek salonunda bir tür balo sürüyordu, bir duygular balosu. Kafam uğulduyor, her şey dans ediyordu. Hiçbir şey yerinde durmuyordu. Hepimiz sarhoş olmuştuk. Bay Harnache kravatını çıkarmıştı. Bir posta daha kahve içtik. Artık kimse rahibi dinlemiyordu. Tahmin edersiniz ki en asil hislerle savaşın zararlarından ve Yüce Tanrı'nın doğaüstü kudret-

lerinden dem vuran rahibi dinlerken kafasını herifin ağız hizasında sallamaya devam eden annem hariç.

Bu sırada, Cascade'la Angèle ciddi bir laf dalaşındaydı. Tam duyamıyordum ama sert geçiyordu mücadele.

"Hayır gitmeyeceğim..." diyordu kız... "hayır gitmeyeceğim..."

Herifi kudurtuyordu resmen. Cascade evden ayrılmadan söyledi ne bok yediğini, kızı tuvalete götürüp becermek istemiş, kız da gitmemiş. Harika.

"Ben de şarkı söylerim öyleyse!" dedi.

Sandalyesinden kalktı. Babamın yüzü kıpkırmızıydı. Birlikler geçiyordu, durmadan marş marş, bütün sokağa bardaktan boşanırcasına demir yağıyordu, süvariler, ortada topçular, yanlarda tıngır mıngır ilerlerken tangır tungur ses çıkaran zırhlılar. Alışıyordu insan.

"Söyleyemez ki!" diye bağırdı Angèle.

Gözlerinde gördüm. Meydan okuyordu. Kapkara gözbebekleri, kan kırmızısı, kışkırtıcı dudaklar, pürüzsüz bir ten, çekici bir yüz, kalem gibi çizilmiş kaşlar. Dikkat etmek lazımdı. Cascade da pekâlâ farkındaydı bunun.

"Canım isterse söylerim lan, senin o şebek suratından mı korkacağım!"

"Haydi dene," dedi Angèle. "Dene de görelim!"

Alkolün verdiği yetkiyle biraz coşmuştu, farkındaydım, yine de çizgiyi aşmaması gerekiyordu, dönüşü olmayan noktaya varmıştı.

"Ne diyorsun lan sen orospu, insanların önünde kocana karşı gelmeye nasıl cüret edersin? Seni buraya getirdiğimden beri İngilizlerin altına yatıyorsun diye bir şey mi sanmaya başladın kendini? Unuttun mu lan kimin malı olduğunu? Seni Kahire Pasajı'nda iş beklerken nasıl bulduğumu anlatayım mı lan insanlara, ben olmasam siftah bile yapamayacağını anlatayım mı? Bir kelime daha edersen, amına koyduğumun karısı, şu sürahiyi

kafanda kırarım! Lan daha neleri hak ediyorsun ya gerçi... pislik!.."

"Öyle mi!" dedi Angèle...

Ve daha alçak bir sesle, belli ki önceden hazırladığı söylevini çekmeye başladı:

"Bu Angèle hep böyle salak kalacak sandın sen, değil mi... Öyle sandın, öyle! Beyefendi getirsin bir orospu, iki orospu, on orospu daha, ben bunlara işi öğreteyim, sokaktan toplayıp gelsin pörsümüş karıları, hangisinden ne hastalık kapacağız belli değil, birinin bebesi çıkacak, karnını doyur, biri zıbaracak, ilaç parası bul, yok içkisiydi, yok yemeğiydi, Angèle de buna olur diyecekti öyle mi, bunlar için yatacaktı milletin altına... Yok güzelim, sikerler öyle işi, amına koyduğumun yavşağı, şerefsiz. Siktir git kendini pazarla, haydi herkes yoluna, akşam akşam açtırdın bana ağzımı!"

"Ferdinand! Duydun değil mi! Lan susayım diyorum ama! Doğrayacağım lan seni..."

Bay Harnache, rahip, Bayan L'Espinasse, masada herkes beyninden vurulmuşa dönmüştü... Derken bizimki pasta bıçağını kapıverdi. Gerçi kimi nasıl kesecekti ya o bıçakla?

Annemin kulakları neler duymuştu neler. Bu korkunç lisana ilk defa şahit oluyordu. Cascade'ı tuttular. Yerine oturdu. Başı metronom gibi sağa sola sallanıyordu. Neyse ki karısı masanın öbür tarafındaydı. Başını santim eğmemişti.

"Haydi bize bir şarkı söyleyin sevgili Cascade," dedi zekâsı tüm bu olan biteni anlamaya yetmeyen Bayan Harnache. "Ben de size piyanoda eşlik edeyim."

Cascade, "Olur!" deyip birini gebertmeye gider gibi piyanoya doğru yürüdü.

Gözünü Angèle'den ayırmıyordu. Angèle biraz durulmuştu.

Bilmem mi... lay lay lom ne güzelsinizz...
Lay lay lom
O kocaman şefkatli gözlerinizzzzz
Çaldı şu kalbimi!..
Ve vermeyecek geriiiii...
Bilmem mi...

Derken Angèle yine rahat durmadı, iyice coştu bu sefer. Onu zapt etmeye çalışan rahibin elinden kurtulup ayağa fırladı.

"Götün yiyorsa sakladığın şeyi söylesene, aşağılık herif, iki kere evlendiğini söylesene... evet iki kere... ikincisinde sahte belgeyle. Bu adamın adı Cascade değil, hanımlar beyler... Cascade Gontran hiç değil... ve kendisi iki eşli, evet iki eşli, sahte belgeyle evlendi... ilk karısı da orospuluk yapıyor, Toulon'da, bu pisliğin gerçek soyadını o karı taşıyor... doğru duydunuz, gerçek soyadını. Haydi söyle insanlara, yalan mı değil mi bunlar..."

"Bu kadar mı lan? Varsa daha söyle!" dedi Cascade, bir yandan şarkı söylemeye devam ediyordu.

Masadakiler ne yapacağını bilemiyordu.... Angèle hışımla gidip herifin yanında, burnunun dibinde aldı soluğu.

"Ya varsa..."

"Söyle lan o zaman, fırsatın varken söyle, çok zeki sanıyorsun ya kendini, anlat bütün bildiklerini. Sen göreceksin neler geliyor başına. Göreceksin Julien... nasıl ağzına sıçıyor senin, amına koyduğumun pisliği, bok karısı. Madem başladın durma, haydi lan durma..."

"Senden izin mi alacağım? Söyleyeceğim tabii. 4 Ağustos gecesi saat ikide Parc des Princes'te bekçiyi kimin öldürdüğünü bilmiyor muyum sanıyorsun? Onu da söyleyeceğim, herkes öğrenecek... Şahitlerim de var... Léon Crossepoil... sonra Sikkıran dedikleri o kız... onlara sorsunlar..."

"Aferin lan," dedi. "Aferin sana. Ama dinle, dinle bak vazgeçiyor muyum şarkı söylemekten! Dinle amına koyduğumun orospusu. Kafamı kesecekler lan senin yüzünden, aferin iyi bok yedin, ama kessinler amına koyayım, gör bak sepetin içinde sırf sana inat şarkı söylemeye nasıl devam ediyorum kesik kafamla! Dinle lan."

Bilmem mi lay lay lom ne güzelsiniz...
O kocaman şefkatli gözleriniz...
Çaldı şu kalbimi...
Ve vermeyecek geri...
Bilmem mi...

"Bir kuple daha ister misin! Bütün [*okunamayan sözcükler*] sokacağım götüne, bekle sen! Götünü öyle bir tıkayacağım ki bokunda boğulacaksın. Hepsini sokacağım, duydun mu hepsini, bende mangal gibi yürek var kızım, git anlat istediğine. Siktiğimin beyinsiz karısı, sen kimsin de Cascade'ı korkutacaksın lan?"

******
******
******
******

"Bütün sözlerini biliyorum, duydun mu beni, ağzını yüzünü sikerim senin."

"Sikemezsin canım, sikemezsin! Alemin en büyük ibnesi bile senden delikanlıdır lan, nerede sende o cesaret! Senin anca çenen çalışır, eyleme gelince fos, yaşıtlarından utan lan, cesur ol biraz... ben senden daha erkeğim lan, haydi sıkıysa tersini iddia et, amına koyduğumun orospusu, karı kılıklı."

"Ne! Ne..." dedi Cascade, sesi titriyordu. "Ne demek istiyorsun lan sen?"

"Demek istiyorum ki... demek istiyorum ki... cepheden kaçıp yanıma gelmek için kendi ayağına kurşun sıkan adamsın lan sen... Yapmadıysan yapmadım de haydi... Haydi de! Görün işte bunun ne mal olduğunu!" dedi Angèle, bir ucubeyi gösterir gibi Cascade'ı gösteriyordu parmağıyla, on numara gösteri oluyordu.

Cascade çürümüş ayağının üzerinde sallanıyordu.

"Ben Fransa için şarkımı söylemeye devam edeceğim," dedi yılgın bir sesle. "Beni asla susturamayacaksın, duydun mu beni? Beni susturacak kadın daha anasının karnından doğmadı lan, daha doğmadı... diyeceğim bu kadar. Git adam tut getir istiyorsan, bak bakalım o susturabiliyor mu? Var mı lan aranızda beni susturmayı denemek isteyen, amına koyduğumun aptalları."

Kimseden ses çıkmadı tabii ki. Rahip götüm götüm kapıya yanaşıyordu. Diğerleri kıpırdamaya bile cesaret edemiyordu. Annem yanına gidip onu ana şefkatiyle sarıp sarmalamak, orta şekerli sözlerle yatıştırmak istiyor ama zor da olsa kendini tutuyordu.

*****
*****
*****

Cascade fiyakasından ödün vermeden, piyanonun başında, durduğu yerde sallanmaya devam ediyordu. Hem yanlış tondan hem bok gibi söylüyordu. Angèle'le barışmaya hiç niyeti yok gibiydi, komik görünüyordu. Kız yanında duruyordu üstelik. Bunların hiçbiri gözümden kaçmıyordu, çünkü hiçbir şey yapamadığım bir kâbusun ortasındayım, sadece olanlara maruz kalıyordum... O bir kâbustu, Angèle ayrı bir kâbus. Böylesi de iyiydi, bir bakıma. Kız da kabul etmişti bunu.

"Söyledim işte, bal gibi de kendini vurdun. Bana öyle yazdın... yazmadım deme sakın."

"Yazdım, ne olmuş?" diye sordu Cascade.

"Mektubunu albaya gönderdim. Mutlu musun şimdi? Kapatacak mısın artık o çeneni?"

"Hayır kapatmayacağım, kapatmayacağım amına koyduğumun sürtüğü... sen kapa. Bok yerim daha iyi, duydun mu beni? Senin lafınla çenemi kapayacağıma konserve açacağıyla karnımı deşmelerini yeğlerim..."

"Ben size eşlik edeyim Bay Carcasse," dedi yine Bayan Harnache.

Hiçbir şey anlamıyordu, ufak bir tartışma yaşandığını sanıyordu...

Angèle geçip annemin yanına oturdu.

O sırada dışarıdan süvari alayı geçiyordu.

Kulağıma bando sesi geldi. Bayan L'Espinasse'ın da trompetiyle aralarına katıldığını sandım, tüm gücüyle üflüyordu alete, başında miğferi vardı üstelik. Miğferi de notalar gibi alçalıp yükseliyordu. Bu hiç normal değildi.

"Cascade," dedim," Cascade, ben... Yaşasın Fransa! Yaşasın Fransa!"

Yere yığıldım. Yemek salonunda her şey durdu, Cascade'ın şarkısı bile. Bütün ev, yukarısı, aşağısı, her köşesi, hatta Majeure Meydanı'ndan geçip sokağı dolduran tam tekmil süvari alayı bile kafamdaki uğultuyla dolmuştu. Pazar yerini cehenneme çeviren 120 milimetre havan topları bile. Delirdiğimin gayet farkındaydım. Bir ara bizim konvoyu gördüm, ah benim sevimli, tatlı konvoyum, peşlerinden gitmek istedim. Le Drellière bana bir şeyler işaret ediyordu, hey gidi yiğit Le Drellière... elinden geleni yapmıştı... ben de... [Koştum, koştum... sonra tekrar yere yığıldım.]

Aradan onca yıl geçince bir şeyleri hatırlamak ama harbiden olduğu gibi hatırlamak epey bir çaba istiyor. Duydukların yalanmış gibi gelmeye başlıyor. Temkinli davranman lazım. Amına koyduğumun geçmişi serap gibi bir şeye dönüşüyor, kahpelik yapıyor bildiğin. Gidiyor istemediğin şarkılar öğrenip geliyor. Bir dönüyor, ful makyaj, gözünde yaşlar, dilinde pişmanlıklar. Nasıl ciddiye alacaksın? Vaziyet buna döndü mü derhal alete sarılacaksın, yoksa cozutursun. Tek çaresi bu, tabii erkeksen. Tut kaldır sikini, asıl bir güzel, ama dur ucunda. Attırmak yok. Sakın, püf noktası bu. Ucunda durmayı becerirsen tüm kan beyne hücum eder, kurtulursun. Azıcık yobaz bir yöntem, ama şipşak sonuç. Ne oldu? Sıçtın geçmişin ağzına. Bak nasıl teslim oldu, nasıl saldı sakladığı renkleri, aydınlıkları, karanlıkları. İnsanların hareketlerini bile, bire bir. Niye? Çünkü belleği hazırlıksız yakaladın. Geçmiş tam bir şerefsizdir, yedi yirmi dört unutuş sarhoşudur, sönük ciğerinle azap çektiğin günlerin sonunda rahat rahat tabutuna uzanmış, ikiyüzlü ölüme kavuşmayı beklerken, seneler evvel rafa kaldırdığın eski defterleri, üst üste yığdığın bir ton bok püsürü ortaya çıkarıp hepsinin üzerine kusan sinsi bir alçaktır. O da senin sorunun, diyeceksiniz. Peki, gelin size gerçeği, ken-

dime gelip gözümü tekrar hastanede açtığımda olayların nasıl geliştiğini, daha doğrusu her şeyin nasıl boka sardığını anlatayım.

Gerçi hastane faslından önce, pusulayı hepten şaşırmış annemle babamı gara bile götürmüşüm. Götüreceğim diye tutturmuşum, hep birlikte sallana sallana gara gitmişiz. Cascade'ın fiyakasını hiç bozmadan koltuk değnekleriyle yürüdüğünü, bir yandan da beni tutmaya çalıştığını hatırlıyorum. Rahip bir yöne, L'Espinasse öbür yöne gitmişti. Angèle ortalarda yoktu. Mutfaktan tüymüştü. Gördükleriyle duydukları en çok babamın dudağını uçuklatmıştı.

"Acele et Clémence, acele et," diye saatlerdir oturmaktan neredeyse Cascade kadar topallayan annemi hızlandırmaya çalışıyordu. "Bundan sonra sadece bir tren var, o da on birde."

Yüzü hepimizin yüzünden solgundu. Olanların farkına en çabuk o varmıştı. Kafam hâlâ çok uğulduyordu. Cascade yolun yarısında nihayet mangal yürekli delikanlı rolünden çıkmaya karar verdi. Birlikler her yirmi metrede bir yolumuzu kesiyordu. Perona tam tren kalkmak üzereyken vardık. Sonra da geride sadece ikimiz kaldık. Bir an önce Virginal Secours'a dönmemiz gerekiyordu.

"Gidelim mi?" diye sordum Cascade'a, laf olsun diye.

"Ne yapacağız başka?" dedi. "Baloya mı gidelim?"

Bir şey demedim. Koğuşta haberin çoktan duyulduğu, herkesin yorganı kafasına çekmiş çüküyle oynamasından anlaşılıyordu. Normalde de aralarında fazla konuşmazlardı ama biz şehirden dönünce mutlaka salak salak şeyler sorarlardı, karının kızın götü, meyhanede ne gördük, sokakta ne gördük falan, centilmenlere yaraşır malum sorular işte. Bu defa hiçbir şey sormamışlardı.

Bana tüyoyu veren, işemeye giderken yanından geç-

tiğim, alçılı koluyla kapının yanındaki yatakta yatan kısa boylu, Güneyli hasta bakıcı Antoine oldu.

"Kolordudan iki inzibat gelip Cascade'ı sordular, öğrenmek istedikleri şeyler varmış... haberin var mıydı?"

Hemen Cascade'ın yanına dönüp ona söyledim. Bir yanıt vermedi.

"İyi," dedi.

Gece oldu. Işıklar söndürüldü.

Buraya kadarmış, dedim içimden, kokuyu almışlardı demek ki, inzibatlar sabah gelip götürürdü Cascade'ı. Dokuz çanını duydum, sonra yakında bir yerden bir top atışı sesi, sonra bir tane daha, sonra sesler kesildi. Sokaktan kamyonlar geçiyordu, peşinden süvariler, sonra da bir tabur piyade, hepsini duyuyordum, binlerce adım sesi birbirine karışıp sokağın duvarlarına çarpıyordu. Gardan bir düdük sesi geldi. Uyuyabilmek için tüm bu sesleri kafamda hizaya sokmam, yastığımı iki elimle sıkıca kafama bastırmam, direnebildiğim kadar direnmem, bir daha uyuyamama korkusunu savuşturmam ve kulağımda çalan davulları, kafamdaki sesleri ve dışarıdan gelen sesleri düzgünce istiflemem gerekiyordu, tüm bunları başarabilirsem bir saat, iki saat, belki üç saat gözüm kapanıyor, ama genelde kocaman bir ağırlığı kaldırmaya çalışıp çalışıp düşürüyordum, sürekli deneyip başarısız oluyordum, üstelik giderek zorlaşıyordu. O an kafayı yiyecek gibi oluyor insan, siktir et geber kurtul diyor içinden, ama sonra yine düşüyor uykunun peşine, delikte kıstırılan tavşanlar gibi, onlar da bir süre sonra pes eder, kabullenir, sonra birden bir umut, deli gibi kaçmaya çalışırlar. Uykunun tersi, korkunç bir işkence.

Sabah koğuş sakindi. Uzakta bir yerler patladı, o kadar. Hemşire kahve getirdi. Cascade'a bir değişik baktı, gözümden kaçmadı. Kesin bir şeyler biliyordu. Manastırdan genç bir kızdı. L'Espinasse ortalarda yoktu. De-

diklerine göre ameliyathanede işi vardı. Kurulan tezgâhta ne gibi bir parmağı vardı acaba? Cascade kahvesini içip tuvalete gitti, dönüşte de piket oynamak için Kocagöt'ün yanına oturdu, adamın lakabı buydu koğuşta, kalp hastasıydı, solumdaki herifin yanındaki yatakta yatıyordu. Kocagöt şişman bir herif değildi aslında, kalbindeki sorun ve albümin değerleri yüzünden ayakları ve karnı şişiyordu. O kadar. Üç aydır geberecek diye bekliyorduk. Durup dururken deli gibi şişmeye başlıyor, tanınmaz hale geliyordu. Neyse, o sırada bir şey oldu. Normalde hiç kazanamayan Cascade üst üste dört el kazandı. Bunu gören kötürüm Camuset acayip bir heyecana kapılıp Cascade'a, hemşirelerin öğle yemeği arasında, malzeme odasında, iki Mağribiyle manila oynamayı önerdi. Bu yasaktı normalde. Cascade orada da kazandı, sonra yine oynadılar, yine kazandı. Böyle bir şansı ne gören olmuştu ne duyan. O sırada Saint-Grévin koğuşundan bir çavuş oradan geçiyordu, bu inanılmaz vakaya şahit olunca şaşkına döndü. Cascade'ı alıp öbür çavuşlarla poker oynaması için yanlarına götürdü. Cascade pokerde de kazandı, on kere oynadılar, on kere kazandı. Sonra birden yerinden kalkıp masadan ayrıldı, suratı bembeyazdı.

"Bir bok var bu işte," dedi.

"Daha ne istiyorsun lan," dedim. "Destan yazıyorsun."

Moral olsun diye söylemiştim. Benimle aynı fikirde değildi. Vizite saatiydi, yataklara döndük. Méconille, yanında dışarıdan iki hatun ve daha önce görmediğimiz sivil giysili bir herifle koğuşa girdi. Cascade'ın yatağının başına gelince, bizimki başını kaldırıp ona dedi ki:

"Komutanım, ayağımı kesmenizi istiyorum. Artık yürüyemem bununla..."

Bir şeyleri kesip biçme fırsatı buldu mu asla kaçırmayan Méconille'in yüzü düştü birden.

"Biraz daha bekleyelim, evladım... Henüz erken..."

Méconille'in bir şeyler sakladığı belliydi. Konuşması bile bir farklıydı. Öbürleri de kıllanmıştı. Tüm koğuşun garibine gitmişti herifin halleri.

Cascade şansını denemişti. Geri yatağa gömüldü.

"Çıkalım mı?" diye sordu.

Önce mutfakta biraz pilav gömüp sonra dışarı çıktık.

Hyperbole'e gideceğimizi sanmıştım ama istemedi.

"Kırları gören yere gidelim."

Ayağına rağmen hızlı yürüyordu. Jandarmalardan uzak durmamız gerekiyordu, tehlike sürüyordu. Üstelik iyice azıtmıştı puştlar, kimseye göz açtırmıyorlardı. İzinsiz yakalanınca büyük rezillik çıkıyordu, L'Espinasse mecbur kendisi gelip karakoldan alıyordu bizi. İngiliz polislerin de onlardan aşağı kalır yanı yoktu bu arada, ama Belçikalılar, malum, hepsinden beterdi. Bir savaş meydanında ilerliyor gibi bir röperden öbürüne geçip sonunda Cascade'ın ifadesiyle kırları gören, cepheden uzakta, şehrin arkasına düşen yere vardık. Harbiden huzurluydu burası. Top seslerinin ulaşamayacağı kadar uzaktı. Bir bendin kenarına oturduk. Baktık. Uzakta, çok uzakta güneş ve ağaçlar vardı, yazın en kavurucu günleri yaklaşıyordu. Bulutların gölgesi uzun süre pancar tarlalarına misafir oluyordu şimdilik. Güzeldi, kabul ediyorum. Kuzey güneşi en yakıcı olduğunda bile cılızdı. Sol tarafta, rüzgârda dalgalanan kavaklar boyunca durgunca akan bir kanal vardı. Zikzak çizerek yamacı tırmanıyor, tepede birilerine bir şeyler fısıldıyor, bulutlara doğru yükselmeye devam edip ufuktaki üç fabrika bacasından en uzununu okşadıktan sonra nihayet göğün mavisine karışıyordu.

Bir şeyler söylemek istiyor ama kendimi tutuyordum. Dün olanlardan bahsetmeye o başlasın istiyordum. İskambil olayı da izahat gerektiriyordu. Hile yaptığını sanmıyordum. Düpedüz şanstı.

Çitlerle çevrili bir bahçede çalışan [çiftçiler] ve keşişler vardı, hepsi de yaşlıydı. Yavaş hareket ediyorlardı. Meyve ağaçlarını buduyorlardı. Büyük manastırın bahçesiydi burası. Çiftçinin biri götünü havaya dikmiş topraktan bir şey çıkarmaya çalışıyordu. Pancar söküyordu.

"Peurdu-sur-la-Lys'te amma büyük çıkıyor bunlar," dedim.

"Gel," dedi Cascade. "Bakalım nereye kadar gidiyor?"

"Ne nereye kadar gidiyor?" diye sordum, şaşırmıştım haliyle.

Halimiz ortadayken keşfe çıkmak hiç aklıma yatmamıştı.

"Uzağa gitmem," dedim.

Dümdüz yürüdük. Şehir arkamızda kaldı.

"Dönelim artık," dedim. "Yetişemeyeceğiz."

Cevap vermiyordu. Lan madalyanın zevkini çıkarmadan, firardan alacaklar içeri, diyordum içimden.

"Bir kilometre daha giderim, o kadar," dedim, "sonra dönüyorum."

Yolda iki kere kustum.

"Sürekli kusuyorsun," dedi.

Ayıptı ama bu. Neyse. O bir kilometreyi de gidemedik zaten. Üç yüz metre sonra, bir nöbetçi kulübesinin arkasından manyağın biri fırladı, elinde tüfeği, süngüsü takılı, değişik bir tip, nasıl da sinirli üstelik.

Bağıra bağıra bayağı bir sövdü bu bize, sonra da nereye gittiğimizi sordu.

"Kırda yürüyüşe çıktık."

Arıza çıkarmaya niyetimiz yoktu. Herif de neyse ki uzatmadan indirdi tüfeğini, destek ordusunun harekete geçtiğini, o yoldan geçeceğini, Almanların da düzlüğün sonundaki tepenin başına, kanalın kıvrıldığı yere vardığını söyledi. Üç-dört saate kalmadan bombardıman başlar, dedi. Geberirsiniz, dedi. Siktir olup gidin, dedi.

Siktir olup gidelim madem. Gidelim de nereden? Her yolu kapatmışlardı. Oraya buraya sapıp bir süre sonra tekrar kanalın orada bulduk kendimizi. Cascade'ın saçma sapan hevesi yüzünden salak gibi daireler çizip durmuştuk. Kanalın kenarında, bulduğumuz ilk yere çöküp oturduk. Bir baktım bizimki kaşlarını çatmış. Kalktı yerinden, başladı suya doğru yürümeye.

Önceki akşamdan, Bay Harnache'ın evindeki o meşhur yemekten beri içinden çıkamadığı kasvetli ruh halini belki dağıtabilirim diye, "Lan ne komik adamsın," dedim. "Harbiden komik adamsın, ortada fol yok yumurta yokken canını sıkıyorsun, Angèle ağzına geleni söyledi diye niye inanıyorsun hemen, belki şovdu sadece, tırsma bir dur... Kadın tam artist, sırf seni milletin önünde rezil etmek için söyledi hepsini... mektubun cebinde duruyordur, merak etme..."

Cascade dudağını büzüp hıhladı bu dediğime.

"Senin ateşin düşmemiş hâlâ... her şey nasıl yerine oturuyor, görmüyorsun..."

Görmüyordum. O yüzden sustum. Bir fikrim vardı, onu söyledim, o kadar. Param da vardı biraz, bizimkilerden kalan yirmi beş frank. Angèle'den de bir o kadar Cascade'a kalmıştı kesin.

"Şarap alıp geleceğim," dedim.

"Üç litre al, kafanı toplar belki."

Laflara bak.

Şehir yönüne doğru, kanalın hemen başında bir bar vardı. On beş dakikaya gidip dönerdim.

"Benimle gelmeyecek misin," diye sordum.

"İstemiyorum," dedi. "Olta soracağım, bulursam kenarda balık tutarım."

Tam arkamı dönüp kafamda düşüncelerle yürümeye başlamıştım ki arkamdan *foşşş!* diye bir ses geldi. Bakmadan anladım. Arkamı döndüm. Suda balya gibi bir şey

yüzüyordu. Cascade, başka ne olacak? Kanalda sadece biz vardık.

"Boğuluyor musun?" diye bağırdım.

Niye bağırdım, ben de bilmiyorum. İçgüdüsel bir tepki. Kafası da kolları da suyun üzerindeydi. Ne boğulması? Dipteki balçığa saplanmış, salak gibi debeleniyordu. Gittim yanına. Başladım dalga geçmeye.

"Ne oldu lan, derin değil miymiş, geri zekâlı! Senin kafana sıçayım! Layığını buldun işte, iyi oldu."

Acayip yüzü düşmüştü şerefsizin. Neyse ki gören kimse olmamıştı. Bir de ona bozulurdu.

"Bir metre suda boğulacağını mı sandın, beyinsiz, derin değil ki orası. Sorsan söylerdim..."

O çürük ayakla sürüne sürüne zor atabildi kendini kıyıdaki çimenlere.

"Boğulmadın ama şifayı kesin kapacaksın," dedim.

Cevap vermedi.

"Git rom getir, beni rahat bırak."

Laflara bak yine. Tekrar düştüm yola. Bir litre rom, bir litre bira, iki litre beyaz şarap, üç tane de kafam kadar ekmekle döndüm. Bir kavağa yaslandık. Nevaleyi mideye indirdik. Karnımız doyunca keyfimiz de yerine geldi. Cascade güneşte kuruyordu.

"Ben balık tutacağım."

"Ben bilmiyorum," dedim.

"Öğretirim."

Olur, öğretsin. Dut gibi olmuştum. Bardan olta kiralamak için o kadar yolu tekrar yürüdüm. Oltaların yanında küçük bir kutu solucan da verdiler. Biraz daha demlenip işe koyulduk. Oltaları saldık, mantarlar suya daldı.

Herifin oltasına daha ilk saniyeden koca bir turnabalığı takılmasından işin nereye varacağı belliydi. Bir poşet dolusu balık yakaladı. Bana, doğal olarak, yakalaya-

cak bir şey kalmadı. İki kişilik şansı tek başına sömürdü herif. Beşe doğru şişeler dibi gördü. Altıda güneş batmaya başladı.

"Balıkları hastaneye götürelim," dedi.

Yola çıktık. Sağ salim Virginal Secours'a vardık.

"Mucizevi balık avı demek," dedi hastanede hem yemekleri yapan hem de mektupları götürüp getiren rahibe.

Göndermeyi anlayamadık o kafayla. Gerçi o şartlarda uzun süre sarhoş kalamıyor insan. Kafa hep meşgul, sürekli tetiktesin, nasıl olacak? Üstüne bir-iki defa da kusunca iyice ayıldım. Önümüzde uzun bir gece vardı. Kapkara, kalleş bir gece. Ama önce yemek, her zamanki gibi. Cascade şimdi de yatmak istemiyordu. Tuvaletle koridordaki pencere arasında volta atıyordu. Hademe gelip gaz lambasını kıstı, o sırada L'Espinasse gece devriyesine çıkmıştı, Cascade'ın arkasından geçerken onu görmemiş gibi yaptı, sonra da yanıma gelip bir süre başımda dikildi.

"Sizsiniz, değil mi," diye sordum. "Sizsiniz, değil mi?"

Cevap vermedi. Bir dakika daha başımda kıpırdamadan durdu, sonra da karanlığa karışıp gözden kayboldu.

Gece işte o zaman gerçekten başladı.

Cascade yastığını dikleştirip yatağına oturdu. Ömründe bir tane kitap okuduğu şüpheli adam kitap okumaya başladı. Mum ışığında okuyordu. Yan komşusu da karşı komşusu da hiç memnun değildi bu durumdan, zaten koğuşta iki herif durmadan inliyor, bir şerefsiz de durmadan kalkıp çişe gidiyordu. Nöbetçi hemşire gelip mumu söndürdü. Cascade tekrar yaktı. Saat on biri geçmişti. Bütün gazeteleri okumuştu. Kalkıp ortadaki sehpadan okuyacak bir şeyler aldı, yatağına döndü. Bir mum daha yaktı. İşte bu son hareketin üzerine, koğuşun en gürültülü horlayıcısı, mesanesi iltihap kaplı, serserinin önde gideni Faslı topçu eri, koltuk değneğini kaptığı gibi bizimkine doğru fırlattı. Koğuşun bir ucundan, kapının

oradan, ta öbür ucuna uçan değnek mumu azıcık bir farkla ıskaladı. Cascade ayağa fırlayıp herife ana avrat sövmeye başladı. İş az kalsın yumruklaşmaya varacaktı. Avazları çıktığı kadar sövdüler birbirlerine.

"Tamam lan," dedi sonunda Cascade, "ben de gider tuvalette okurum, o amcık suratlarınızı görmeye meraklı değilim zaten, gideyim de rahat rahat asılın, amına koyduğumun götverenleri."

Kayış orada koptu. Koğuşun öbür ucunda 12. Bölük'ten yaşlı bir lojistikçi vardı, yedek kuvvet askeriydi, şeker hastasıydı. Yatağından kalktı, yerden dolu çiş kabını aldı, yaradana sığınıp yirmi iki karyolalık sıranın en sonuna doğru savurdu. Bütün koğuşa bereket yağdı. Kap en son cama çarpıp camı kırdı. İki rahibe içeri girince koğuşta ses kesildi. Onlar gidince tekrar başladı. Cascade en sonunda çıktı dışarı.

"Uyumayacağım lan ben," dedi. "Hepinizin amına koyayım."

Yine bir mum yakmaya kalktı çıkarken.

"Siktir git lan dangalak, kurşuna dizilene kadar kafamızı mı sikecen lan puşt!"

Ne kadar uyuz olmuşlardı, siz hesap edin.

Cascade ciddi ciddi tuvalete gidip oturdu, binada bütün gece ışığı yanan tek yer orasıydı.

Gece bir falandı herhalde.

"Ferdinand, okuyacak bir şeyin var mı?"

Hemşirelerin odasına baktım. Kitaplarını sakladıkları yeri biliyordum, bir şapka kutusuna koyuyorlardı. *Les Belles Images*'lar çıktı kutudan. Bütün sayıları. Hepsini aldı Cascade. Gören de kitap kurdu sanır.

"Kapıyı kapat," dedim, "biri gelirse..."

Kapıyı kapattı. Bir-iki saat geçmiştir. Hiç çıkmadı dışarı. Millet vızıldamasın diye kalkıp bakmaya da gidemiyordum.

Günün ilk ışıkları karşı binanın çatısına düştü... kenarları çinko dantellerle süslü çatıya.

Birden bir ses duyuldu sonra, Saint-Gonzef koğuşunun kapısından, koridordan gelmişti, bir insan sesiydi, herkes yerinden sıçradı, yumuşacık da bir sesti halbuki, hani bir jandarma erinden değil de hoş bir kadından bekleyeceğin bir sesti ama ne istediğini gayet iyi biliyor, gayet açık ifade ediyordu: "392. Piyade Alayı'ndan Er Gontran Cascade burada mı?"

Kapının oradaki topçu er avazı çıktığı kadar bağırdı: "Tuvalette, yanınızdaki kapı."

Kapı açıldı.

Cascade dışarı çıktı. *Tak tak* kelepçe sesleri.

Koridorun sonunda bekleyen bir inzibat daha vardı. Cascade'ı son görüşümüz bu oldu, onda da göremedik gerçi. Koğuş hâlâ çok karanlıktı.

Dört gün sonra, bağlı bulunduğu 418. Piyade Alayı'nın on dört gün konakladığı Péronne şehri yakınlarında kurşuna dizildi.

Koğuşta sidik yarışı başlamıştı, sabahtan akşama kadar sözde kahramanlık hikâyelerini anlatan dallamalar yüzünden canımdan bezmek üzereydim. Cascade'ın kurşuna dizildiği haberini aldıktan sonra, hepsi sözleşmiş gibi yiğitlikten dem vurmaya başlamıştı. Meğer aramızda ne kahramanlar varmış da haberimiz yokmuş! Cascade'a son saatlerinde bok gibi davrandıkları için bahane arıyorlardı şimdi. Masallar uyduruyor, çocuğa laf çakıyorlardı. Adını bile anmıyorlardı ama farkındaydım, canları çok sıkılmıştı bu işe. Bir duysanız, doğuştan savaşçı adamlar sanırdınız. Giboune diye bir lojistikçi vardı mesela, her öğlen hastanenin üstünden uçaklar geçerken altına sıçardı. Götünde minicik bir yara vardı, anlata anlata bitiremezdi onu. Öğrendik ki en az üç mitralyöz buna ateş açmıştı da götü öyle yaralanmıştı. Yersen. Bir diğeri, bütün gün fistülünü düşünen çıbanlı Faslı Abloucoum, ömründe tek bir gerçek mermi görmemiş olmasına rağmen, lafına inanırsanız, Fas'tayken bir yerli kampına tek başına saldırmış, yeri göğü inleten çığlığı ve elindeki meşalesiyle bütün yerlileri donuna sıçırtmıştı. Cascade yüzünden hepsi böyle zırvalamaya başlamıştı. Bence içten içe hepsi bayağı bir bunalımdaydı. Yazgının sillesinden korunmak için böyle palavralar kuşanıyorlardı. Lan benim kapı gibi madalyam, kol gibi takdirnamem vardı de ne oluyordu sanki, gene de

hiçbir şeye güvenmiyordum. Yaşadıklarım sağ olsun, haftada bir ay yaşlanıyordum. Savaşta kurşuna dizilmek istemiyorsan bu hızda gideceksin. Benden söylemesi.

Kıskanıyorlardı, gayet basit. Çıkarıp göstermiyordum bile üstelik. Sadece şehre giderken takıyordum. Artık Cascade olmadığından başım dönünce tutunacağım kimsem kalmamıştı. Koğuştaki sidiklilerle kaynaşmaya niyetim yoktu. Koğuşta herkes asalağa dönmüştü. Her birimiz az ya da çok kahramandık ama istisnasız hepimiz ikiyüzlüydük. Ne L'Espinasse'ın adını anıyor ne aşağıda, karantinada olanlardan bahsediyorduk, bu da en büyük kanıtıydı. İşimize ne geliyorsa ondan konuşuyorduk, havadan sudan. En ağır yaralılardan tutun çenesi en düşüklere kadar kimse samimi konuşmuyor, illaki bir şeyler saklıyordu. Gözü toprağa bakanların da aşağı kalır yoktu, onlar da dürüst davranmıyordu. L'Espinasse koğuşa gelince sırf şakasına ölüyor taklidi yapanlara bile şahit olmuştum. Gerçekten. Bazen uzun uzun o kaltağı inceliyordum, başında bembeyaz örtüsüyle can çekişenleri avutup okşarken ya da heyecanlı gözlerle sondaja hazırlanırken dikkatlice onu izliyor ve belki de haklıdır lan diye geçiriyordum içimden. Kadın dürüstlük arıyordu lan, kimsede de bu yoktu işte. L'Espinasse gibiler cesaret veriyordu bana. Akşamları masum bir öpücük için yanıma uğradığında, dilimi ağzına daldırıp dişetlerini yalıyordum. Biraz canını bile acıtıyordum. Canının kolay yandığını biliyordum. Dürüstçe söyleyeyim, onu anlamaya başlamıştım. Bir başka deyişle, bana bağlanmaya başlamıştı. Bir gün yanıma yanaşıp fısıldadı:

"Ferdinand, garnizonla görüşüp anlaştım. Kulağınızdaki rahatsızlığa istinaden, komisyonun huzuruna çıkana kadar, bahçenin sonundaki küçük kulübede istirahat edeceksiniz. Sizin için bir yatak koydurdum. Buraya nazaran daha rahat edeceksiniz. Kimse sizi rahatsız etmeyecek..."

Duy da inanma. Lan sinsi orospuda ne numaralar vardı be! Karı resmen el koyuyordu bana, plana bak! Neyse, taşındım tabii. Yerimi başkasına bıraktım.

"Beni bir daha zor görürsünüz lan, göt kafalılar. Doğru cepheye hepiniz, haydi! Pancarlara benden selam! Hele bir geberip sebzeye dönüşün, tabağımda görüşürüz!"

Hepsi yarıldı. Hiç alınmadılar.

"Siktir git lan ibne, sen kendi götünü koru yavşak, haydi lan oradan gebeş, kıçına sok lan madalyanı..."

Çata çat.

Taşındım. Şöyle bir dolandım önce etrafı. Fena değildi. Eli yüzü düzgün bir yerdi, bahçenin en sonunda. Hakikaten izole. Ne diyeyim? Yemeğimi ayağıma getiriyorlardı. Bana dışarı çıkabileceğimi söyledi, sabah ondan akşam beşe kadar.

Ara sokaklardan yürüyordum. Midem bulanınca gizli gizli sundurmaların altına kusuyordum. Cephenin mesafesi kırk kilometreye kadar inmişti, ileride, geride, her yerde savaş vardı. Kaçsam nereye giderim diye düşünüyordum. Dünya komple çürümüştü, neresi farklıydı ki? İnsanların birbirini öldürmediği bir ülkeye gitmeliydim. Ama param da yoktu, sağlığım da. Neyim vardı ki gerçi? Aylardır sürü sürü insanın, çeşit çeşit üniformanın kocaman bir sosis gibi sokakları arşınladığını görmekten midem bulanmıştı, erler, yedekler, elma yeşilli gök mavililer, salak gibi kamyon kamyon kıyma olmaya giden dev bir et yığını. Uygun adım marş, şarkılar söyle, arada demlen, yatay vaziyette dön, kana, yine demlen, ağla, bağır, inle, çürümeye başladın bile, sonra bir yağmur, buğday çıksın topraktan, gemiyle başka salaklar gelsin, gemi böğürsün, apar topar indirsin içindekileri, üfleye püfleye dönsün suda, çevirsin kıçını, hoşça kal güzel gemi, işte ayrılıyor limandan, tekrar uzun bir yola çıkıyor, köpüklü dalgaları yarıp başkalarını getirecek... Salakların keyfi yerinde, par-

ti kafası. Ne kadar ezersen, o kadar gür çıkar çiçekler. Şahsi fikrim. Yaşasın bok ve iyi şarap. Sudan ucuz!

Hyperbole'e uğrasam ne kaybederdim ki? Hiç. Destinée'ye olanları anlatırdım, henüz duymadıysa... Duymuştu. Angèle anlatmıştı. Şehirden de gitmemişti. Gider mi hiç? O kadar bağlantıyı boşuna mı kurdu burada? Bunu da anlıyordum. Majeure Meydanı her geçen gün kalabalıklaşıyordu, insan yağıyordu meydana, çeşit çeşit. Millet birbirini eziyordu. Sokakların kesiştiği yerlere tahta köprüler koyulmuştu insan trafiği rahatlasın diye. Şehirde konuşlanan askerlerin çoğalmasıyla artan bombardıman saldırıları yüzünden her gün bir sürü insan ölüyordu fakat piyasa altın çağını yaşıyordu. Pazarda iğne atsan yere düşmüyordu. Çiçek acayip değere binmişti, insanlar birbirinin elindeki buketleri kapıyordu. Savaş zamanı çiçek satışının tavan yapması tam bir deli işiydi. Haklı gerekçeleri de vardı tabii insanların. Siren sistemine geçilmişti. Teoride hava saldırısı başlayınca siren çalacak, herkes sığınaklara inecekti. Ama bir de pratikte görecektiniz! Tam tekmil bir taburun, bir saat boyunca acı acı çalan sirene rağmen Hyperbole'de demlendiğine şahit oldum. Giderken tuzla buz etmişlerdi mekânı, geriye tek bir sağlam kadeh bile kalmamıştı. Kadehleri bile içmişlerdi. Uydurmuyorum. 75 milimetrelik topçunun teki korkudan atlarıyla bir binaya dalıp üst kata çıktı, bir noterin ofisine girdi. Durum buydu yani. Daha nasıl anlatayım size?

Dul Angèle meydanın biraz yatışmasını bekliyor, öyle sokağa çıkıyordu. Hemen yanaşmaya cesaret edemedim, eskisi gibi İngiliz karargâhına yakın bir yere açtı dükkânı. Hyperbole'deki perdenin arkasından onu izledim, tam karşı çaprazımdaydı. Destinée, Cascade'a ne olduğunu anlamamıştı, kafası basmamıştı olan bitene. Yarım akıllı bir şeydi zaten. Cascade aklına gelince hüngür hüngür ağlıyordu ama neden ağladığını o da bilmi-

yordu. Baştan öyle ayarlandığı için Angèle'le birlikte meyhanenin üst katındaki odada kalmaya devam ediyordu. Çok da yoruluyordu sahiden, bütün içkileri o hazırlıyor, bütün biraları fıçıdan o çekiyor, Hyperbole'deki otuz beş masaya tek başına bakıyor, sabah altıyı çeyrek geçeden gece ona kadar çalışıyordu. Mevzuata göre dükkânlar bu saatler arasında çalışabiliyordu. Angèle her türlü kullanıyordu kızı, sonradan öğrendim, karı şeytanın önde gideniydi, Destinée'yle odaya çıkar çıkmaz kızı dillemeye başlıyor, iki-üç defa getirtiyordu zavallıyı. Destinée ne kadar yorgunsa o kadar zevk alıyordu getirtmekten. İşi zorlaştıkça azıyordu karı. Kudurmuş lan millet.

Uzatmayayım, Angèle'le konuşmak için doğru zaman değildi, ayıptı bir bakıma, daha onca şey yeni yaşanmıştı. Fakat beni karşısında görünce hiç şaşırmadı. Konuşmak için başka bir meyhaneye geçtik. Ona kızmaya cesaret edemiyordum. Bırakın kızmayı, karı beni feci tahrik ediyordu. Yine de bir açıklamada bulunsa fena olmazdı. Ama hiç girmiyordu o toplara. Ben de Cascade'ı siktir edip yanaştım biraz kıza, azıcık okşadım. İzin veriyordu. Kolum epey zorluyordu ama olsun, biraz sert sıkınca acayip canım acıyordu, kan beynime çıktıkça kulağımdaki uğultu çoğalıyor, kafam patlayacak gibi oluyordu. Ama sikim kalkıyor muydu, kalkıyordu, önemli olan buydu. Kanayan parçalarımı unutup götünü sıktığımı hayal ediyordum. Ve daha neler neler. Yaşamı yeniden görmeye başlamıştım. İyi ki varsın Angèle. Benim aletin kalktığını hissediyordu. Cascade'ın bir daha söyleyemeyeceği şarkısındaki gibi büyük, kapkara, kadifemsi gözleri vardı, insanı büyülüyordu. Kalbimi çalmıştı. Bütün içkileri o ısmarladı. Evden bir daha para istememiştim. Haysiyetimi koruyor, ebeveynlerimden tiksiniyordum.

"Doğrusunu yapmışsın," diye destek çıktı bana.

Masadan kalkıp Majeure Meydanı'na doğru yürüme-

ye başladı. Onu izliyordum. Meydandan, izinli taburların arasından neşenin ve mutluluğun ruhu gibi geçti. Kalçasıyla ince uzun, zarif bir oluk açtı ardında, susuzluktan ölen yirmi bin adamın yüz bin ton leş kokulu yorgun etinin saçıldığı meydandan geçerken. Meydan o kadar kötü kokuyordu ki adımlarını hızlandırdı. Sonra yerine, General V.W. Purcell'in karargâhına birkaç metre mesafedeki köşeye geçti, sırtını meydana verip pudrasını tazeledi, bu en favori hareketiydi. General V.W. Purcell saat on bire doğru karargâhtan çıkıp iki kestane rengi atın çektiği sarı mor renkli faytonuyla cepheye doğru sefere çıktı. Kendisi sürüyordu atları, hava atmak için falan da değil. Görmüş geçirmiş bir adamdı. İki atlı subay, İrlandalı Binbaşı B.K.K. Olisticle ve zarafeti ve asaletiyle gerçek bir leydi, Teğmen Percy O'Hairie, onu epeyce geriden takip ediyordu.

Angèle'in olayı, orospuya giderken yakalanmaktan korkan kaymak tabaka İngiliz subaylarını tavlamaktı. Bir-iki gün izleyince çaktım durumu. Bir cesaret edebilsem odaya çıkmayı teklif edecektim, ama götüm yemiyordu bir türlü. Narin meseleydi. Derken o teklif etti.

"Madalya yakışmış," dedi, "şık durmuş, yakışıklı göründün gözüme. Geçen gece Destinée'yle yatarken ne düşündüm biliyor musun... Tahmin et... Edemedin mi? Sen aklıma geldin... Dedim ki içimden, tam aradığım adam... Olay çıkarmasını iyi becerir... Karıkoca ayağı yani... Paris'te 'küçük elli' Dédé'yle çok çevirdik bu dolabı... Çocuk oyuncağı, kolay para."

Sustum, açıkladı.

"Bak şimdi, ben önce soyunuyorum tamam mı, rutin başlangıç, herife biraz izin veriyorum, az bir sırnaşıyor, sürtünüyor falan... Sonra bunun alet kalkınca, iyice sertleşince, ağzıma alıp muameleye başlıyorum... Sen tam o sırada kapıyı vurmadan odaya dalıyorsun. Ben girerken anahtarı çevirir gibi yapıp çevirmemiş oluyorum.

Sen içeri girince, Siktir! Kocam... diye bağırıyorum. Herif İngiliz, hemen götü tutuşuyor, istisnasız, daha aksini görmedim... Bak bir tanesi, Olympia'dan götürmüştüm, resmen fenalaşıp bayıldı... Parayı direkt onlar teklif ediyor, senin ağzını açmana bile gerek yok, biliyorlar çünkü başlarına geleceği... Dédé'yle yirmi kere yapmışızdır, sana yemin ederim çantada keklik... Bir İngiliz'in siki kalktı mı dünyanın en salak insanıdır [*okunamayan sözcükler*] yarmaları... İçeri girince nasıl mala bağlıyorlar, kendin göreceksin. Nasıl özür dileyeceklerini şaşırıyorlar. Çükleri sallanırkenki o hallerini bir gör, gül gül öleceksin. Neyse, ben bu arada işte basıldık diye bağırıyorum, ağlıyorum falan. İçimden deli gibi gülüyorum tabii, bazen zor tutuyorum kendimi kahkaha atmamak için! Tam film çeviriyoruz anlayacağın. Göreceksin. Ne diyorsun bakalım... Pişman olmayacaksın, bana güven, ama alacağın payı ben söyleyeceğim..."

"Olur!" dedim.

Yeter ki evden bağımı koparayım. Bıkmıştım meteliksiz gezmekten ve kıçımdan başıma kadar, kafam ayrı, kulağım ayrı, parça parça yaşamaktan... şu ya da bu şekilde bir yola girmek istiyordum.

"Sana ben bakacağım bundan sonra, merak etme. Rüyanda bile göremeyeceğin kızları önüne sereceğim... Uslu bir çocuk olursan, yaramazlık yapmazsan, benimkini de yalatırım belki bir gün... Karıkoca olacağız sayılır zaten. Senden iki yaş büyük olduğuma göre, emirleri ben vereceğim..."

Seçtiği sözcükler bile kışkırtıcıydı, hayal gücüm yerinde duramıyor, neşe içinde oradan oraya zıplıyordu. Kendimi artık tutamıyordum. Yeryüzünde kötülük var oldukça zevk de olacak. Arada aklıma Cascade geliyordu ama gelince dönüyordum arkamı ve sonra bir bakıyordum gitmiş. Şimdiki zamanda sadece Angèle vardı, sade-

ce sikiş vardı. Kurtuluş bundaydı. Kaygıların hükmüne bir dur denmeliydi. Edep ayağına kafama vura vura öğretilen şeyleri siktir etmenin vakti gelmişti. Kaderin işi işte, üç gün önce ciğerimi yakan şey, şimdi beni yılların vicdan yükünden, edep yükünden kurtarmıştı. Oh be! Dünya varmış! Bakayım kalmış mı kıyıda köşede, yok yok, yüksüzdüm artık. Bıkmıştım lan sabahları boş bir kafatasını, geceleri harıl harıl çalışan bir kafayla paraşütsüz atlayan duygularımı bir sonraki sabaha, bir sonraki geceye taşımaya çalışmaktan. Hiçbir borcum yoktu insanlığa... en azından insanın yirmi yaşında inandığı, dev kaygılar hamamböceği gibi beynine üşüşmüşken, o körpe zihninde düşlediği insanlığa. Angèle, babamın yerini pekâlâ alabilirdi. Hatta itiraf edeyim, bir bakıma savaş öncesi zamanlara ait Cascade'ın yerini bile. Angèle bir zevk arsızıydı, kendine yabancı her şeyi seviyordu, alıp vermeyi seviyordu.

Haydi iş başına. Cascade'ın yerini doldurmak istiyorsam, en baştan iyi bir intiba bırakmak zorundaydım, serseri bir tarza kaymam gerekiyordu. Kafada ölçüp biçtim, sonra olaya daldım.

"Tamam," dedim Angèle'e, "hallederiz, sen bana güven."

Beni odasına, yani Destinée'nin odasına çıkarıp neyi nasıl yapacağımı gösterdi, sahnede prova yaptık resmen. Odanın tam ortasındaki yatağın solunda, lavaboyla sandığın arasındaki kapıdan içeri dalacaktım. Gömme dolabın kapısıydı bu kapı, içi de leş gibi ter kokuyordu. Viraneden hallice bir odaydı ama Angèle'in dediğine göre böylesi herifleri daha çok azdırıyordu.

"Lükse doymuş tipler bunlar, olay o zaten..."

İşi gayet ciddiye aldığını göstermek için soyundu. Onu ilk defa iç çamaşırlarıyla görüyordum. Vücudu düzgündü, boyu uzun sayılmazdı, hatta yarım porsiyon bir

şeydi, narin, ince yapılıydı ama sağlamdı. Nihayet anlamıştım karının olayını. Kaşı gözü falan güzeldi, diyecek bir şey yoktu, fakat asıl mevzu ten rengiydi. Gün ışığı kızıl tene vurdu mu vay haline en delikanlısının. Başka bir güzelliktir kızılın güzelliği, serap gibi büyüler adamı. Direnmen gerekti mi direnirsin başkalarına, sarışının tenindeki dalgalara da, esmeri saran kadifeye de karşı koyarsın, ki tadı başkadır hepsinin, yeme de yanında yat, dokundukça, parmaklarını gezdirdikçe yaşamın ta kendisine dokunduğunu hissedersin, sıkıdır, direnir elinin altında, ama er geç bırakır kendini, bu değil de nedir lan yasak ağacın meyvesi? Bir yolunu bulur girer adamın kanına her biri, ama diyorum ya, sen de bulursun direnmenin bir yolunu, vardır elbet bir çaresi... Lan ama kızılın süt tenine kim, nasıl dayansın, adamın içindeki hayvanı salıverir dışarı. Çıktı lan işte, gözü hiçbir şey görmüyor, bir şey istemiyor, tanıdı kendi kanından olanı, nasıl da mutlu.

Yatağın ortasında Angèle'in amını yalıyordum. Kulaklarım çınlıyordu, nabzım beynimde atıyordu. Gebereceğimi sandım. Karı iki-üç kere geldi bu arada, durmuyordu. İşten bile değildi onun için. Götünün arasını ısırdım. Ceza niyetine. İyice zevke geldi. Ama benden buraya kadar. Kalkıp lavaboya kustum. Tükürmüş gibi yaptım tabii.

Şu dolaptan çıkışa biraz daha çalışmam lazımdı, ama saat geç olmuştu. Biraz uzaktan Majeure Meydanı'na bakıyorduk, o da yaşıyordu kendince, sirenler çalıyor, koca bir et yığını oradan oraya savruluyordu. İngiliz karargâhında ışıklar yanıyordu. Yasaktı halbuki.

"Yarın saat birde buradasın, unutma sakın. Ben biriyle gelene kadar odada bekleyeceksin. Birlikte sokakta görünmeyelim. Merdivende sesimizi duyunca dolaba saklan, delikten izle. Ben soyununca, sonra herif de pozisyonunu alınca vur kapıyı gir içeri, gözlerini da kocaman aç, inandırıcı olsun... Gerisi kolay, izle gör."

Apar topar hastaneye döndüm. Bahçenin tenha bir köşesinde tek başına kalmanın kaygı verici bir yanı vardı. Endişelenmem gereken o kadar çok şey vardı ki hiçbir plan yapamıyordum. L'Espinasse geldi, pansumanımı yenileyip kulağıma damla damlattı. Gittiğinde dışarıda deli gibi yağmur yağıyor, fırtına kopuyor ve köpekler uluyordu. Ortama gel.

Yastığa sımsıkı yapışıp uykuya dalmaya çalıştım. Kafamın içinde sürekli dönen uğultu yüzünden hayatım boyunca bir daha uyuyamamaktan korkuyor, bu korkuyu bastırmak için anormal bir çaba sarf ediyordum, ölene kadar da bunu yapmaya mecburdum. Yine aynı terane, değil mi? Kusura bakmayın. Ne yapalım, malzeme bu. Ertesi gün yerimi aldım, içerideydim, lavaboyla sandığın arasında, dolabın içinde. Fazla bekletmediler, en fazla bir saat, sonra yumuşak, kulağa hoş gelen bir ses duydum. Deliğe dayadım gözümü. Herif İskoç'tu, eteğini indirdi, kaşla göz arasında soyundu. Bizim hatun gibi kızıldı, bayağı kaslıydı da, beygir gibiydi. Ağırdan başladı, konuşmuyordu. Karının üzerine kestane rengi bir at çıkmış gibiydi. Tam buydu manzara. Önce adeta, sonra tırıs, sonra dörtnala, derken hop bir artistik sıçrayış, sonra da hop karının içine, tam on ikiden. Güzel sikiyordu herif, ne yalan söyleyeyim. Öyle bir çakıyordu ki kızın şiraze kaymaya başladı. Narin bir şey olduğunu söylemiştim. Angèle kafayı doğrultup bana, dolaba doğru baktı. Haydi haydi, dedi ağzını oynatarak.

Derken iyice şaftı kaydı bunun. Dayanamadı boşaldı. Herif de geldi. Kızın götüne öyle bir yapışmıştı ki bizimkinin götü herifin göbeğiymiş gibi görünüyordu, öyle sıkı dayamıştı kıza.

Herifin ellerinden resmen büyülenmiştim, tüm vücudu gibi kaslı ve kıllı ellerini kızın tenine iki dev kanca gibi geçirip işini görmüştü. Neyse, sıram gelmişti, dolap-

tan çıkıp boynuzlanan kocayı oynayacaktım, tam zamanıydı. Hazır boşalmış, siki dışarıda, konuşmadan dururken devreye girmeliydim. Biraz koşmuş da nefes nefese kalmış gibiydi, o kadar. Bakalım beni görünce nasıl tepki verecekti, cidden merak ediyordum.

Lan derken yine çıkmasın mı karının üzerine! Daha nefesi yerine gelmeden. Başladı yine köklemeye. O kadar güçlüydü ki karı hareket bile edemiyordu. Top sesleri daracık dolabın içine kadar ulaşıyordu, artık şehrin iki yanında da bombardıman vardı. Sikim kalktı. Kafam uğulduyordu. Bunları dikizleyeceğim diye çömeldiğim için siktiğimin deliğinde boğulmak üzereydim. Amına koyduğumun beygiri öyle sert çakıyordu ki bizim kız geberecek sandım bir ara. Benim kuruntum. Paket gibi bıraktı kendini herifin kucağına. Böyle bir esneklik olamaz. Azıcık inliyordu, o kadar! Herif sırtüstü uzanmış, kucağında hoplatıyordu şimdi bizimkini. Kızın beti benzi atmıştı sonunda. Kendimi şova o kadar kaptırmıştım ki suratımı kapıya yaslamıştım. Kapı birden açılmasın mı! Tam bunların önüne düşüverdim, sikişin ortasına. Şimdi sıçtık, dedim içimden. Bu yarma beni sümük gibi yere yapıştırır... Fakat korktuğum gibi olmadı. Herif beni sallamadı bile. Angèle'i köklemeye devam etti. Seyirci de buldu ya, iyice coştu hayvan. Kafam karıştı, ne yalan söyleyeyim. Kız, ayı gibi kıllı herifin üzerine bırakmıştı kendini, bayılmıştı resmen. Artık tepki veremiyordu. Herif bunu hoplattıkça inliyordu, o kadar. Aylardır kimseye çakmamış adama denk gelirsen böyle olur işte. *Hop*! Dörtnala bir posta daha. Kız bir ara kurtulup bağırmaya çalıştı. Herif ağzını kızın ağzına yapıştırıp buna da izin vermedi. En sonunda, sanki biri götüne kazık sokmuş gibi kalçasını öne atıp hayvan gibi boşaldı.

Herif öyle bir gelmişti ki kızı sahiden öldürdü sandım bu sefer. Kızın kalçasının iki yanı oyulmuştu res-

men, o kadar sıkmıştı etini. Nihayet o da gevşedi, kızı yatırıp ölü gibi uzandı üzerine ve bir süre, en az üç dakika öylece durdu. Kıpırdamıyordum. Homurdanıp bana doğru baktı, sonra da kibarca gülümsedi. Gayet sakindi. Bir ayağını yere koyup yataktan kalktı, pencerenin yanında giyindi. Benimle hâlâ konuşmuyordu. Elini cebine atıp bir pound çıkardı, parayı yarı baygın halde yatakta bıraktığı, o sırada kendine gelmeye çalışan Angèle'in avucuna koydu.

Parayı hissedince birden kendine geldi bizim karı. Kafayı kaldırıp baktı, ikimizi birden görünce şapşallaştı. İskoç o sırada eteğini falan giymiş, kemerini, kırbacını kuşanmıştı bile, gayet de memnundu halinden. Kızı öpmek için eğildi, yanağına bir öpücük kondurdu ve hiçbir şey demeden çekti gitti. Kapıyı arkasından yavaşça kapattı. Herif resmen siklemedi lan beni. Angèle ayağa kalkmakta zorlanıyordu. Elleriyle kasığını yokladı. Amını yıkamak için yavaş adımlarla lavaboya doğru yürüdü. Hâlâ nefes nefeseydi, ben de.

"Herif fırtına gibiydi," dedim, "şairiz ya amına koyayım."

"Keşke sen de mal gibi durmayıp bir işe yarasaydın."

Verecek cevabım yoktu.

"Yarın dolapta beklemeyeceksin," dedi. "Karşıdaki köşede, Hyperbole'ün bahçesinde duracaksın, gözünü pencereden ayırmayacaksın, ben perdeyi çekince geleceksin, tamam mı? Kapıyı da vurmayacaksın. Açıp gireceksin içeri. Anladın mı?"

"Evet."

"Haydi uza."

Onu öpmek istedim.

"Al dölünü öp."

Bir avuç dolusu uzattı... Israrcı olmadım, kızdırmak istemedim, götüm yemedi.

O günün gecesi de iyi geçmedi. Müşteri düdükleme numarasını yine beceremezsem Angèle'in vereceği tepkiden korkuyordum. Bütün umudumdu Angèle.

Peurdu-sur-le-Lys'te tüm hastalarla yaralıların tahliyesine başlanmıştı. Yürüyebilecek durumda olanlar sıranın başındaydı. Şehir artık emniyetli değildi. Patlamalar yüzünden Majeure Meydanı'nda sürekli bir kaos hâkimdi. Yalak yıkılmıştı. Şehir artık düşman toplarının menzilinde olduğundan, meydandan geçen askerler koşa koşa bir yere zulalanmaya çalışıyor, yangından kaçar gibi ara sokaklara sıvışıyorlardı. Yaşanan paniğin, gerçek muharebelerdeki kargaşayı solladığı oluyordu. Son dakikaya kadar kapanmayan meyhanelerden de curcuna hiç eksik olmuyordu. Bir keresinde, havan topundan kaçacağım diye kemerlerin altına doluşan bir grup askerin Hyperbole'de herifin birini, bir Zuhaf'ı araya katıp bar tezgâhının ta öbür ucuna kadar sürüklediğine şahit oldum. Lan adama bir tatlı şarap bile içirtmediler be! Kaynadı herif arada. Sizlere ömür. Meyhane buz kesti, herkes şok. Hızlı içeceksin bu devirde. Alınacak ders bu.

Ertesi gün saat birde, Angèle'in söylediği yerde erkenden sotelendim. Başladım beklemeye. Şansıma meydan tenhaydı. Ucu bucağı görünmeyen yük katarlarından susuz konvoyların kaldırdığı toza, bir tekeri bir yana öbürü öbür yana kaymış, sallana sallana savaşın kalbine asker taşıyan küçük kamyonlardan kopan zincirlerin şıkırtısına, sürekli tökezleyen iki sütçü beygirinden yağ diye inim inim inleyen iki bin üç yüz dingile kadar tüm bu dolu tufanı geçip gidene kadar tüm meydanı saran gümbürtülü curcuna dinmişti. Bir tane at kişniyordu, o kadar. [*Okunamayan sözcükler*] Bir saat geçti. Angèle'in siftah yapamayacağını düşünmeye başladım. İngilizler sikiş için siesta vaktini tercih ediyordu, akşama zom oluyordu hepsi, ama saat ilerlemişti. Gerçi karargâhtan bir

sürü insan çıkmaya devam ediyordu, besili tiplerdi genelde. Şişmanı, genci, yaşlısı, her türlüsü, bazısı atı, bazısı arabasıyla, bazısı yürüyerek. Karı beni şutladı herhalde, diye geçirdim içimden.

Bir saat daha bekledim. Destinée yanıma geldi. Çakmadı durumu. Ben de izah etmedim. Kaş göz süzdü hafiften. Oldu canım.

Oh be. İkinci katın penceresinde perde kıpırdadı. Koşar adım ilerledim eve doğru. Bu defa çok kararlıydım. Birinci kat. İkinci kat. Kapıyı vurmadım. Daldım içeri. Yatakta Angèle'in üstündeki herif kedi gibi sıçradı. Yaşlı bir adamdı, altında sadece haki donu vardı. Üstü çıplaktı. Korkusu yüzünden okunuyordu. Benim de. İkimiz de korkuyorduk. Angèle acayip eğleniyordu.

"Kocam!" diye bağırdı adama. "Bu kocam!" Neşesi yerindeydi.

Herif aceleyle aleti donuna sokuşturdu. Eli ayağı, her yeri titriyordu, benim de. Numara yaptığımızı anlayamayacak kadar tırsmıştı. O korktukça bana cesaret geliyordu.

"*Money! Money!*" dedim herife. "*Money!*" Sesim titriyordu ama cesur [*okunamayan sözcükler*].

Angèle de bastırıyordu yataktan:

"Kocam! Evet! Kocam! *My husband*! *My husband*!"

Açmış bacaklarını, deli deli hareketler yapıyordu. Gelir gelmez öğrendiği *husband* sözcüğünü tekrarlayıp duruyordu.

"Çok saftirik bu, Ferdinand. Bir tane indir şunun ağzına," diye gaza getirdi beni.

Benim gibi bir acemi için büyük şanstı bu adam. Yarın karşıma neyin çıkacağı belli mi olur? Biraz gerilip solumla bir tane indirdim buna orta sert. Yanağını okşadım diyelim. Canını acıtmaktan korktum.

"Sağlam vursana, aptal," dedi Angèle.

Peki, baştan. Kolaydı, elini bile kaldırmıyordu. Saçları beyazdı, en az ellisi vardı. Burnunun üstüne sağlam bir tane indirdim. Kanamaya başladı. Angèle kaset değiştirdi. Ağlamaya başladı. Adamın boynuna sarıldı.

"Koru beni ondan, koru beni," diye fısıldıyordu adama. Bana da, "Arkama geç," dedi. "Sik beni. Siksene, angut."

Tereddüt ettim.

"Ne diyorsam onu yap, amına koyduğumun herifi. Çıkar sikini."

Çıkardım. Herifi bırakmıyordu. Karı adamın boynuna yapışmış, ben karının arkasına dayanmıştım. İçine girebileyim diye güzelce ayarlamıştı götünün deliğini. Herifin suratına salya sümük ağlıyordu. Çeşme gibi boşaldı. Herif heyecandan renkten renge girdi resmen. Burnunu tutuyordu. Karı herifin çükünü okşuyordu. Üçümüz de nefes nefeseydik.

"Şimdi bana tokat at," diye emretti.

Yeter ki iste! Canıyürekten bir düzine şamarı indirdim ben buna. Eşek bayıltır cinsinden. Herif kadını öldüreceğimi sandı.

"Dur! Dur!" dedi.

Sandalyeye koşup ceketinden bir sürü para çıkardı. Uzatıp bana gösterdi, bir avuç güzellik.

"Sakın alma," dedi. "Giyin, git."

Düğmelerimi ilikleyip üzerimi giydim. Adam ısrar ediyordu, paraları mutlaka almamı istiyordu. Ne dediğini duymuyordum. Kafamın içi feci uğulduyordu. Gidip tuvalet kovasına kustum. Herif bırakın bana kızmayı, adeta şefkat gösteriyor, kovaya eğilirken başımı tutuyordu.

Angèle İngilizce konuşuyordu. Ona durumu izah ediyordu:

"*My husband. His...* hasta oldu! Hasta! *Sick*!..."

Bir yandan kusuyor bir yandan gülüyordum içimden. Bu herif de ayı gibi kıllıydı. Göğsü, omuzları, her yeri gri kıllarla kaplıydı. Nereye bakacağını bilemiyordu.

"Pardon! Pardon!" deyip duruyordu bana.

Özrünü kabul etmeden bastım çıktım dışarı. Haysiyet meselesi. Merdivende yarım saat bekledim. Sonra hastaneye döndüm, daha fazla bekleyemedim. Ayakta duramıyordum. İşe yaramış olsun da, diyordum içimden.

Akşam yemekten sonra Angèle geldi yanıma, gülümsüyordu. İçim rahatladı.

"Ne kadar verdi?" diye sordum.

"Seni ilgilendirmez," dedi, "ama her şey yolunda."

Bir tuhaflık vardı Angèle'de, yüzünden anlamıştım.

"İngiliz'i hafife almışız. Daha neler çıktı neler!"

"Öyle mi!" dedim. "Neler öğrendin?"

"Öğrendik bir şeyler."

Ayrıntılara kafamın basmayacağını ima ediyordu.

"Sonuç? Anlatmayacak mısın?"

"Sıkı dur şimdi! Sen gidince, ben buna senin çok belalı bir tip olduğunu söyledim! Bana işkence ediyor falan dedim! Deli gibi kıskanıyor, gözü dönüyor vesaire saydım bir sürü bir şey!.. Bir türlü sıkılmadı anlatmamdan, her şeyi soruyor, bir şey anlatıyorum, dinliyor, bir şeyler daha anlat diyor... Ama dedim önce bir emin olayım gerçekten zengin mi bu adam? Çünkü belli mi olur, iş paraya gelince yalan çoktur bunlarda... Hayır yani şimdi evet derim sonra al başına belayı, emin olmak lazım parası var mı yok mu... çünkü adam bana ne teklif etti, biliyor musun... Beni hemen İngiltere'ye götürmeyi!"

"Haydi canım!"

"Üstelik bana orada iş de ayarlayacakmış. Sence kaç yaşında?"

"Ellisi var."

"Elli iki. Bütün belgelerini gösterdi bana. Hepsini tek tek çıkarttırıp gösterttim. *Engineer*'mış... Zeki adam yani... Sivilde de mühendismiş zaten. Ama asıl bomba ne? Londra'da üç fabrikası varmış."

Angèle'in çok mutlu olduğunu görüyordum. Çoktan yola çıkmıştı, bunu da görüyordum.

"Ya ben?"

"Sana hiç kızmamış [lolipopum benim]! Ona senin büyük kusurlara sahip olmana, sürekli şiddete başvurmana rağmen iyi kalpli bir adam olduğunu, bu kötü huyları savaşta edindiğini, kulağının, kafanın içinin çok kötü çınladığını, bu yüzden mazur görülmen gerektiğini, zaten alayındaki en cesur asker olduğunu, bu yüzden sana madalya bile verdiklerini söyledim, o da anlayışla karşıladı. Seni görmek istiyor... Senin için de bir şeyler yapmak istiyor..."

"Siktir."

İnanamıyordum.

"Yarın üçte kanalın başındaki barda buluşuyoruz, üçümüz. Havuzun oradaki, biliyorsun değil mi? Haydi git şimdi, güzel bir otuzbir çek, rahatla. Yarın görüşürüz, Destinée'yi bekletmeyeyim, geceleri korkuyor, kapıyı aşağıdan kilitliyor."

Bastı gitti sonra.

Buluşmaya on beş saat kaldı, haydi akrep, on beş sefer daha, diye sayıyordum içimden. Odadan çıkmak istemiyordum. Yanlış bir hareket yapıp yazgımı kırmaktan korkuyordum, odada, eşyaların arasında yürüdükçe döşemeler çatırdıyor, her seferinde ödüm kopuyordu. Sonunda kıpırdamadan durmaya karar verdim. Bekledim. Gece yarısına doğru koridorda bir kumaş oynaştı, L'Espinasse'tı bu.

"İyi misiniz, Ferdinand?" diye sordu kapının arkasından.

Cevap versem mi diye düşündüm. Cevap versem mi? Yarı uykulu, kısık bir sesle, "İyiyim hanımefendi," dedim, "iyiyim..."

"Öyleyse iyi geceler Ferdinand, iyi geceler."

İçeri girmedi.

Ertesi gün kanala gidip barın bahçesinin önünden pas geçtim. Havuzu da geçip elli metre kadar uzaktaki bir kavağın arkasına saklandım. Oradan bahçeyi izledim. Ortaya çıkmadan önce manzarayı bir görüp analiz edeyim dedim. Bekledim. Bütün numarası beklemekten ibaret olan doğayı nasıl kullanacağımı nihayet öğrenmeye başlamıştım. Önce Angèle gelip oturdu. Bir gazozlu bira istedi. Düşününce, 14'te moda olan şeyler ertesi seneyi bile göremedi. 15'te hepsi unutulacaktı, ilginç. Başında miğfere benzeyen fötr bir çan şapka vardı, yüzünü gizleyen tül gözlerini iyice büyük gösteriyordu, yüzünde sadece gözleri vardı sanki. O mesafeden bile tedirgin ediyordu beni bakışlarıyla. Ruhumun gizli diyarlarında, tüm ipler Angèle'in elindeydi.

Bizim salak İngiliz "injiniyır", kanal yolunu yavaş adımlarla yürüyüp buluşmaya geldi sonunda. Daha göbekli duruyordu üniformayla. Çıplakken daha genç göstermesi ilginçti.

Üniforması öbür mühendislerinki gibi haki renkti, karargâhta görevli olmalıydı çünkü şapkasında kırmızı bir şerit vardı, kamçısıyla çizmeleri de beş yüz franktan aşağı değildi.

Angèle'in gözlerinin tam karşısına oturdu, sonra da konuşmaya başladılar. Bunlara epeyce bir sohbet imkânı tanıdıktan sonra ağır yaralı rollerde topallaya topallaya masaya doğru ilerledim. Herife pis pis baktım yanlarına yanaşınca, fakat o gayet samimi davrandı beni görünce, hani ağzı kulaklarına vardı desem yeridir. Oturdum masaya. Rahatlamıştım. Herifin bana bakarken gözlerinin içi gülüyordu adeta. Angèle'in de öyle. Annemlerle yemeğe gelmiş gibi hissetmeye başlamıştım. Ortaya dört kutu bira, bana da bir yemek söylediler. Şımartıyorlardı çocuk gibi. Karşıdaki havuza bakınca Cascade'ın boğul-

maya çalışması geldi gözümün önüne. Kafamın içindeki çamurdan çıkıveren bir hatıra. Hemen sakladım. Bir şey demedim. Angèle zaten balık hafızalıydı. Binbaşı bana adımı sordu. Söyledim. Bana kendi adını söyledi. Cecil B. Purcell'miş adı. Binbaşı Cecil B. Purcell K.B.E.[1] Bana kartını verdi, üstünde böyle yazıyordu. İstihkâm sınıfına mensuptu, bu da başka bir belgede yazıyordu. Cüzdanı doluydu, içindeki paralar yüzünden şişmişti. Gözüm kaydı. Sırf gördüğüm kadarı bile on iki kere dünya turuna çıkarır, yeryüzünden izini silerdi.

"Sana bir haberim var, Ferdinand. Tontik ikimizi birden İngiltere'ye götürmek istiyor."

Dünden beri böyle diyordu adama, tontik.

Bana baktıkça herifin gözleri yaşarıyordu mutluluktan. Harbiden seviyordu lan beni. Angèle de farkındaydı beni sevdiğinin. Şans sahiden yüzümüze gülmüştü.

İstisnai günlerin muhteşem güneşi kanalın iki yanında parıldıyordu. Yaz bu güzel günü bizimle kutluyor, bizi sıcaklığıyla kucaklıyordu.

Bir bira daha. Sağlı sollu şımartıyorlardı. Sıcacık bir atmosferde sohbet ediyor, birbirimizin omzunu okşuyor, sahici bir arkadaşlığın keyfini çıkarıyorduk. Kafayı mis gibi bulduğum için hiç zorlanmadan ustaca zırvalamaya başlamıştım. Kendimi kafamdaki curcunaya ve tatlı hatıralarıma bırakınca gerisi kendiliğinden geliyordu. Musluk açılıyor, tazyikli müzik beni önüne katıp göz açıp kapayıncaya kadar gerçeküstü bir diyara sürüklüyordu.

K.B.E. Purcell saçlarımı okşuyordu. O da güzel vakit geçiriyordu. Her şey yolundaydı. Angèle niçin orada olduğumuzu unutmamıştı tabii.

"Kendini topla Ferdinand," diye fısıldadı kalkarken,

1. *Knight Commander of the Most Excellent Order of the British Empire.* Birleşik Krallık tarafından verilen en üstün ikinci şövalyelik nişanı. (Ç.N.)

"iki gün sonra siktir olup gidiyoruz. Git o manyak cadıya nekahet devreni Londra'da geçirmek istediğini, bu adamın akraban olduğunu, sana onun bakacağını söyle."

Böyle anlaştık.

Kapı gibi gerekçe, daha ne olsun? İngiltere bana hoş şeyler çağrıştırmıyordu ama o zamandan bu yana bana yaşatılanları düşününce, şikâyet edemezdim.

"Olur!" dedim.

Ben de mutlu hissediyordum kendimi. Aldım bunları, dolaşmaya çıkardım. Kanal yoluna doğru kol kola, birbirimize yaslanarak yürüdük. Fazla uzaklaşmadık. Purcell ortamızdaydı. Kenarda, çimenlerin üzerine oturduk. Cascade'ın meşhur havuzunu gören bir... Neyse... Şarkısını mırıldanacağım tuttu:

Bilmem mi...
Ne güzelsiniz...
O kocaman şefkatli gözleriniz...

Purcell şarkı söylememden çok hoşlandı. Gerçi ne yapsam bayılıyor, her halimi seviyordu. İçim eziliyordu bir yandan. İki-üç mısradan fazlası gelmedi aklıma. Purcell bütün şarkıyı öğrenmek istiyordu, ona mutlaka yazmamı istedi.

Amına koyduğumun top sesi bir türlü kesilmiyordu. Gerçi kesilse ne fark eder? Kafamın içinde kendim patlatıyordum aynısını. Taklit etmekte o kadar ustalaşmıştım ki bugün istesem aynısını yaparım. Neyse, akşamımız sona ermek üzereydi.

"Onu öp," dedim Purcell'e ayrılırken, "onu öp."

İçimden gelmedi desem yalan olur, samimiydim. Hani bazı duygular var, insan teslim olmasını da bilmeli, inada gerek yok, inanın dünya daha güzel bir yer olur. Başımıza ne geliyorsa önyargıdan geliyor. Götümüz bir

türlü yemiyor, Onu öp! demeye. Oysa söylenmesi gereken her şeyi söylüyor bu, al sana koca bir dünya dolusu mutluluk. Purcell de aynı fikirdeydi. Dost olarak ayrıldık. Purcell geleceğimdi, yeni hayatımdı. Hastaneye dönüp L'Espinasse'a her şeyi anlattım. Sırf bunun için yanına, Virginal Secours'a gittim. Yüzü düştü. Ben de başka türlü konuştum... O daracık odada, siktiğimin hayatı boyunca belki de ilk defa kendimi savundum. Kaybedecek üç saatim yoktu.

"O izin bana lazım," dedim. "Bana o izni alacaksınız, yoksa karargâha gider, cesetleri yediğinizi söylerim."

Şahidim yoktu. Blöf yapıyordum. İstese o saniye beni iftira atmaktan askerî mahkemeye gönderirdi. Saint-Gonzef koğuşundan tek bir sik beyinli de çıkıp lehime şahitlik yapmazdı. Bir şey görmemişlerdi. Bir şey bilmiyorlardı. Sözde. Madalyamdan, dışarı çıkabilme özgürlüğümden nefret etmeleri de cabası.

"Bana altı ay izin yazmazsan görüşürüz seninle, komple altı ay izin yazacaksın, duydun mu beni, kaybedecek hiçbir şeyim yok benim... hele bir yazma, benim adım da Ferdinand'sa, seni cehenneme de kaçsan bulur, kılıcımı öyle bir saplarım ki karnına, bir daha kimse çıkaramaz. Anladın mı beni?"

Yapardım da. Bu doğruydu. Kurtarmam gereken bir geleceğim vardı.

"İngiltere için!" diye ekledim. "İngiltere için."

"İyi düşündünüz mü, Ferdinand?"

"Düşündüm. Düşündüm. Sadece bunu düşünüyorum."

"Orada ne yaparsınız, Ferdinand?"

"Sen kendi işine bak," diye cevap verdim, Cascade gibi.

Ağzımdan çıkan cümleler komiğime gidiyordu ama sonuçta işe yaradı.

İki gün sonra, cebimde güzeller güzeli izin kâğıdımla Boulogne'a doğru yola çıktım. Garda tetikteydim. Limanda tetikteydim. Her şey fazla güzeldi. Kafamdaki işkence sesleri bile coşkulu bir müziğe dönmüştü. Kulağımdaki uğultuyu delip geçen geminin düdüğü kadar muhteşem bir ses hayatımda duymamıştım. Gemi orada, rıhtımda beni bekliyordu. Burnundan soluyordu dev canavar. Bizim kızla Purcell o sabah Londra'ya varmış olmalıydı. Londra'da savaş yoktu. Rıhtımda bile top sesi duyulmuyordu. Sadece arada, o da belki, bir ihtimal, çok uzaklardan, ufka uzanan denizin en son dalgasının bile gerisinden, hani derler ya, denizle göğün buluştuğu yerden, çelimsiz bir-iki *bum*, o kadar.

Güvertede bir sürü sivil vardı, bir idam mahkûmunu rahatlatmak istercesine tatlı tatlı, havadan sudan konuşuyorlardı. Hazırlıklı çıkmıştı hepsi yolculuğa, eksikleri yoktu. Gemiyi görmek, düdüğünü işitmek hâlâ tuhaf geliyordu, duygulanıyordum. Hey gidi yiğit, heybetli gemi, hey gidi aslan parçası. Birden sarsıldı tüm cüssesiyle, titredi. Rıhtımdaki su da titredi ona uyup. Simsiyah iskeleler ve [*okunamayan bir sözcük*] mendirekler arkamızda kaldı. Dalgalar geldi. *Hoop*! Yükseldik. *Hoop*... sıkı tutunun!.. ve alçaldık. Yağmur yağıyordu.

Yolculuğa yetmiş frankla çıktığımı hatırlıyorum. Onu da Agathe[1] gitmeden önce cebime sıkıştırmıştı. İyi kızdı Agathe, her şeye rağmen. Tekrar buluşacaktık.

Köpüklü dalgaların üzerinde yükselen iki mendirekle aralarına sokulan deniz feneri giderek ufalıyordu. Arkalarında kalan şehir çoktan küçülmüştü. Denize karışıp gözden kaybolmuştu. Karadaki her şey ufuktaki bulutlara ve açık denize yenik düşmüştü. Amına koyduğumun

1. Céline burada büyük olasılıkla L'Espinasse'ın ilk ismini (Aline) karıştırıyor. (Ç.N.)

sefaleti sona ermişti. Her metrekaresi leş kokulu katillere, korulara, cesetlere, zırkenef şehirlere ve sıçmıksoylu mermi ishaline mesken, tezek tütsülü Fransa toprağı bitmişti. Geriye hiçbir şey kalmamıştı, deniz hepsini almış, hepsinin üzerini örtmüştü. Çok yaşa deniz! Kusmayacaktım artık. Kusamazdım. Tüm gemiye yetecek mide bulantısını içimde saklıyordum. Savaş bana kendi denizimi vermişti, kafamın içinde, sadece bana ait, gürleyip gümbürdeyen, köpürüp kükreyen bir denizim vardı artık. Çok yaşa savaş! Kıyı tümden kayboldu, rüzgârın ucunda belki incecik bir şerit kaldı. Dubanın solu, ilerisi, Flandra toprağıydı, artık görünmüyordu.

Destinée'yi bir daha görmedim. Haber bile almadım. Hyperbole'ün sahipleri parayı bulunca kızı şutlamıştır kesin. Böyle insanlar var dünyada, ne acayip, sırtlarında bohçaları çıkıp geliyorlar bir yerden, pazarda tezgâh açar gibi getirip duygularını seriyorlar insanın önüne. Bohçada ne varsa boşaltıyorlar tezgâha, hiç çekinmeden, hiç özenmeden. Bilmiyorlar mal nasıl satılır, tezgâh nasıl kurulur. Ama kimde var ki tezgâhı karıştıracak zaman? Gözucuyla bir bakıp geçiyor herkes, giden geri de dönmüyor, herkesin acelesi var. Üzüyordur onları bu. Ne yapacaklar şimdi? Bohçayı toplayıp yola devam mı? Yoksa bırakacaklar mı orada o kadar şeyi? Bilmem ki. Sonra ne oluyor peki bu insanlara? Onu da bilen yok. Sıfırı çekene kadar böyle mi devam edecekler? Sonra peki? Nereye gidecekler? Hayat kocaman bir şey. İnsan her yerde kaybolur.

İnsan on dakika sonra öleceğini bilse bile çocukluğundaki masumiyeti aramaktan vazgeçemiyor. Babamın mektuplarında göçüp gitmiş çocukluğum vardı. Tek bir ânını bile özlemiyordum.

Flandra'da yanmakta olan bir meyve bahçesi... Fransız askeri Ferdinand sarsılmış, ağır yaralı; çamur ve cesetlerle yıkımın ortasında, bilincini yitirdiği andan bu yana başına gelenleri anlamlandırmaya ve hayatta kalmaya çalışıyor. Nihayet bir askerî hastaneye götürülüp de ölümün kıyısından döndükten sonra, savaşın yarattığı ahlaki çöküntüyü, anlamsız ve hoyrat yıkıcılığı tüm çıplaklığıyla görüyor.

Céline, üçlemesinin ilk kitabı olan *Taksitle Ölüm*'ün ardından gelen *Savaş* ve *Londra*'nın elyazmalarının, nefret duyulan bir işbirlikçi olarak Paris'ten kaçtığı sırada direnişçiler tarafından dairesinden çalındığını iddia etmişti. Çok az kişi ona inanmıştı, ta ki elyazmaları 2020'de gizemli bir şekilde ortaya çıkana dek.

"Büyük Savaş'ın dehşetini bu denli derin ve yoğun bir şekilde hissettiren başka bir anlatım olmamıştır."

The New Yorker

"*Savaş*, yalnızca Céline'in tüm eserlerini incelemek isteyen araştırmacılar için değil, aynı zamanda sanat ile sanatçının ideolojik ya da ahlaki geçmişi arasındaki ilişkinin sınırlarını sorgulayan kuramsal tartışmalar bağlamında da uzun süre önemini koruyacaktır.

The Telegraph

#fransızedebiyatı #savaş #hafıza #beden #bilinç #varoluş

can

canyayinlari.com | canyayinlari

THG
0108593
ZAB

roman

ISBN 978-975-07-6620-6

9 789750 766206